

ADVOCATENBLAD

SINDS 1918

RECONSTRUCTIE

Youssef Taghi liet zich door de deken niet stoppen

PORTRET ANKER & ANKER

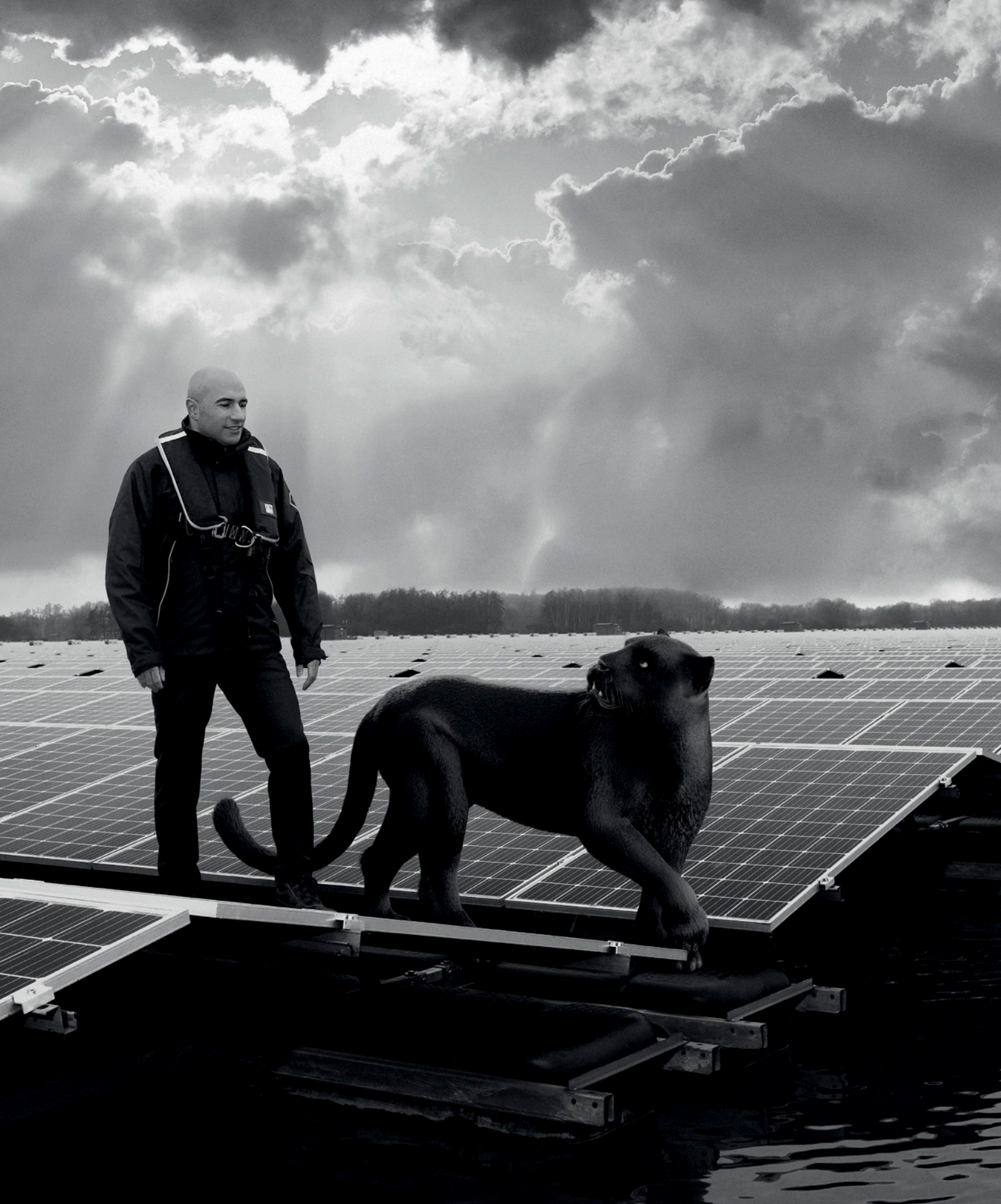
De markante tweeling gaat met pensioen

KRONIEKEN

Personen- en Familierecht en Erfrecht
Bestuursprocesrecht 2020–2021

Toetsing aan Grondwet, komt het er nu van?

DUURZAME OPLOSSINGEN VOOR EEN BETER KLIMAAT

Drijvende zonneparken, die een bijzondere dubbelfunctie vervullen, zijn voor ons een logische stap naar een verantwoorde, duurzame toekomst. Enorm innovatief, mét oog voor natuur, mens en maatschappij. In allerlei opzichten kansen voor GroenLeven, marktleider in grootschalige zonne-energie in Nederland. Gelukkig houden ze bij Ploum ook van kansen en lopen zij, net als wij, graag voorop. *Kerabi Aslan – GroenLeven*

Ploum
Rotterdam Law Firm

101e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen. De redactie werkt volgens de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Het volgende nummer verschijnt op 21 december.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Sabine Droogleever Fortuyn, Francisca Mebuis

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Yola Geradts, Martijn Gijsbertsen, Karol Hillebrandt, Jack Linssen, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen, Rogier Wolf

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2021-09, p.

Aan dit nummer werken mee

Lex van Almelo, Erik Jan Bolsius, Sandra Braakmann, Daphne van Dijk, Peter Van Elsuwege, Martijn Gijsbertsen, Nathalie de Graaf, Charlotte Helmer, Karol Hillebrandt, Sjoerd van der Hucht, Najima Khan, Ron Magielse, Veeru Mewa, Robert Sanders, Tatiana Scheltema, Annet Scholten, Trudeke Sillevius Smitt, Rogier Veldman, Bendert Zevenbergen, Jeroen Zweers.

Redactionele bijdragen

De redactie is te bereiken via redactie@advocatenblad.nl of tel 06-1349 9513. Opiniëbijdragen kunt u naar dat e-mailadres sturen. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Nederlandse orde van advocaten

Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35.
Informatiepunt voor advocaten:
informatiepunt@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 246 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan en worden stilzwijgend verlengd, tenzij het abonnement schriftelijk wordt opgezegd. Na afloop van het eerste abonnementsjaar dient u rekening te houden met een opzegtermijn van één maand. Kijk op www.tijdschriften.boomjuridisch.nl voor meer informatie. Wilt u een abonnement afsluiten of heeft u vragen? Neem dan contact op via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Adreswijzigingen

Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.
Andere abonnees: klantenservice@boomdenhaag.nl of bellen met 070-33 070 33.

Website

Alle voorgaande nummers, kronieken en veel losse artikelen zijn ook te vinden op advocatenblad.nl. Advocaten met een account hebben onbeperkt toegang tot de website. Een account kan worden gecreëerd m.b.v. het wachtwoord *Advocatenblad*.

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024-360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervoelvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagillustratie: Annet Scholten

© Sjoerd van der Hucht

REDATIONEEL

SPARTACUS

DOOR / KEES PIJNAPPELS

IJzersterke juristen met het hart op de juiste plaats, zegt een rechter over de gebroeders Anker in een portret dat is gewijd aan hun naderende afscheid, verderop in dit nummer. Veel hoger kun je als advocaat niet stijgen. Je weet niet alleen waarover je het hebt, maar je gaat ook nog eens fatsoenlijk te werk.

Over die laatste kernwaarde is momenteel veel te doen. Bij Frank Oranje (Pels Rijcken) en Youssef Taghi (de neef van) werkte het morele kompas kennelijk niet zoals zou moeten. Beide kwesties trekken hun sporen in de advocatuur. Ook daarover kunt u in dit nummer lezen.

Nog even terug naar de broers Anker. 'Ze hebben het oor van de rechtbank', zegt een voormalig officier in datzelfde artikel. Een prachtige zin, die – in een verre toekomst – ter inspiratie voor een epitaaf zou kunnen dienen.

De slachtoffers van de toeslagenaffaire hadden dat oor niet altijd.

Volgens sommigen is dat ook te wijten aan artikel 120 Gw, dat toetsing van wetgeving aan de Grondwet verbiedt. Dit najaar is sprake van een bijzondere politieke constellatie, die het mogelijk kan maken het omstreden artikel te schrappen. Hoog tijd, oordeelt advocaat Erik Verweij in het omslagartikel. Behalve Nederland stellen bijvoorbeeld Irak, Cuba, Noord-Korea en Saoedi-Arabië het nog zonder toetsing. 'Dat is niet echt een gezelschap waarin je je wilt bevinden.'

Zelfs in het meest optimistische scenario gaat het nog vele jaren duren voordat we in Nederland een constitutioneel hof – of een variant daarop – krijgen. Tot die tijd moet u het doen met de bestaande structuur. Als dat geen soelaas biedt, kan de nieuwbakken Stichting Signaal misschien een handje helpen.

Ook deze stichting – opgericht door twee advocaten met het hart op de juiste plaats – is een reactie op de toeslagenaffaire. De vrouwen zijn het zat dat 'de algemene beginselen van behoorlijk bestuur' zo vaak worden geschonden, volgens het interview op pagina 40. Alle schendingen verzamelen, bundelen en vervolgens een heleboel ketelmuziek maken, is hun plan. Me dunkt dat geen fatsoenlijk advocaat daar niet aan mee wil werken.

Mocht u door het heilige vuur zijn verwarmd en uw morele blazen nog verder willen oppoetsen, blader dan door naar pagina 55 en doe de *World Lawyers' Pledge*. You are Spartacus.

DEZE EDITIE

20
Eerste ervaringen met VI wekken gemengde gevoelens

28
'Brothers in crime' nemen afscheid: Farwol Hans & Wim

RUBRIEKEN

- 3** Redactioneel, Colofon
- 6** Gespot op social media
- 7** Cijfers, Citaat, Column Najima Khan
- 9** In Beeld
- 24** Het Verschil
- 36** Gezien
- 37** Tuchtrectcolumn Trudeke Sillevius Smitt
- 52** Lawyers for Lawyers: Dubai zet ongemoeid advocaten vast
- 55** Buitenlandse balie, De Dealmaker

COVER

- 10** Schraping artikel 120 GW: Iedereen is om, behalve de VVD

ACTUEEL

- 17** Beide partijen in beroep tegen uitspraak in zaak-Wiersum
- 18** Advies: Landsadvocaat in apart instituut
- 19** 'Welk ander kantoor wil werken voor de Staat?'
- 27** Teleurgestelde Dekker wil Zuidas tot betaling dwingen, NautaDutilh verruimt verlof voor jonge ouders
- 38** Strafrechtkantoor boert achteruit
- 50** Steun voor gerechtstolken

ACHTERGROND

- 20** Eerste ervaringen met VI wekken gemengde gevoelens

PORTRET

- 28** 'Brothers in crime' nemen afscheid: Farwol Hans & Wim

RECONSTRUCTIE

- 32** Youssef Taghi liet zich door de deken niet stoppen

INTERVIEW

- 40** Nieuw meldpunt voor onbehoorlijk bestuur
- 46** Van vechtjas tot conflictcoach

LEGAL TECH

- 42** Gluren bij de burens: Juridische innovatie in Europa (4)

JURIDISCH

- 56** Juridische opinie: Stop de cowboys in de letselschademarkt
- 61** Juridische opinie: Aanval op Unierecht plaatst Polen buitenspel
- 65** Even opfrissen: Geldigheid concurrentiebeding in tijdelijke arbeidsovereenkomst

KRONIEKEN

- 67** Kroniek Personen- en Familierecht en Erfrecht
- 76** Kroniek Bestuursprocesrecht 2020-2021

VAN DE NOVA

- 86** Ordeberichten
- 94** Van de tuchtrecter
- 97** Transfers

46
Van vechtjas tot conflictcoach

Kronieken Personen- en Familierecht en Erfrecht & Bestuursprocesrecht 2020-2021

**ALTIJD
SCHERP**
abonnement
€ 1.395,-

**Blijf
scherp**

Een jaar lang onbeperkt cursussen en webinars volgen

Wilt u altijd op de hoogte zijn van de nieuwste ontwikkelingen en voorop lopen in uw vakgebied? Met het Altijd scherp-abonnement van het CPO kiest u 12 maanden lang onbeperkt uit ons aanbod. U kunt cursussen op locatie combineren met onze webinars. Zo blijft u altijd scherp. Voor een vaste en scherpe prijs.

Meer info en aanmelden: www.cpo.nl/altijdscherp

- ✓ **ONBEPERKT TOEGANG TOT ONZE CURSUSSEN EN WEBINARS**
- ✓ **ALTIJD UP-TO-DATE IN UW VAKGEBIED**
- ✓ **MET ONZE TOPDOCENTEN BENT U ZEKER VAN UW ZAAK**
- ✓ **VOOR EEN VASTE EN SCHERPE PRIJS**

CPO

GESPOT OP SOCIAL MEDIA

Jo-an van der Tol • 2nd
Advocaat wensouderschap & partner WENS Familierecht | draagmoederscha...
2d • 🌐

Vandaag mocht in de klas van mijn oudste zoon vertellen over mijn werk als advocaat in draagmoederschapszaken. Een goed voorbeeld van [#MomToo](#): ik mag gelukkig de moeder zijn van 2 prachtige jongens, maar ik ben ook een professional die voor haar werk staat. Vandaag kwam dit mooi samen. Het is goed dat hier meer aandacht aan wordt gegeven, want helaas komt het nog te vaak voor dat moeders in hun werkomgeving 'gestraft' worden voor het krijgen een kind (ook wel de [#motherhoodpenalty](#) genoemd). Ik hoop dat deze discussie meer bijdraagt aan begrip en acceptatie voor elkaar.

En tja, hoe leg je mijn werk uit aan 4-jarigen...? Gelukkig had ik het prachtige voorleesboek 'Logeren in een buik', naar idee van [Mirjam Schoots](#). Dit boek legt in kindertaal uit dat een baby soms even moet 'logeren' in een buik van een andere moeder. De kinderen vonden het prachtig en mochten aan het einde ook even allemaal mijn toga aan. Het was erg leuk om te mogen doen!

Terwijl ik dit deed, realiseerde ik mij ook weer eens hoe ver de wetgeving achterloopt op de realiteit. Want het blijft toch gek dat kinderen, ouders en draagmoeders zo lang nu moeten wachten op duidelijkheid over het juridisch ouderschap. Ik hoop van harte dat het wetsvoorstel over [#draagmoederschap](#) snel meer vorm krijgt, zodat er voor deze kinderen meer zekerheid komt over wie zijn ouders zijn en wie het kind mag verzorgen en opvoeden.

BRK Strafrechtadvocaten
@BRKadvocaten

Zuivere koffie
[#koffievoorkantoor](#)

1:32 p.m. · 15 okt. 2021 · Twitter for iPhone

Max van Olden • 3rd+
Advocaat bij Wildenberg Advocaten en schrijver
2w • 🌐

Eindelijk kan ik het aan de grote klok hangen: een tijdje geleden ben ik benaderd met de vraag of ik scripts zou willen schrijven voor de serie Flikken Rotterdam en inmiddels mag ik zeggen deel uit te maken van het schrijversteam! Samen met topscenarioschrijvers werken aan spannende verhaallijnen over misdaad: wat een feest om dat te combineren met mijn werk als advocaat! [#flikkenrotterdam](#) [#flikken](#)

Sander Janssen
@sanderja

Overigens heb ik inmiddels uit meerdere bronnen te horen gekregen - en dit zal hoogstwaarschijnlijk niemand verbazen - dat het niet de EBI of de PI Vught is die dit hebben bedacht, maar onze demissionair Minister die helemaal niks beschermt en al helemaal nooit het Recht.

Sander Janssen @sanderja · 26 okt.
Vast nog niet het laatste woord maar in ieder geval alvast wat inleidende woorden over de bizarre ongemotiveerde maatregel om alle advocaten te verbieden laptops te kunnen gebruiken bij het bespreken van digitale dossiers met hun cliënten in de [#EBI](#). Gebruik het gerust collega's.

CIJFERS

14,23

uur per dag. Dat is de gemiddelde duur van een werkdag van jonge advocaten bij het kantoor Kirkland & Ellis in de London City. Volgens een enquête door de website Legal Cheek start de werkdag bij deze Amerikaanse firma doorgaans om kwart over negen 's ochtends om 's avonds om halftwaalf te eindigen. Oorzaak is de post-pandemische piek in M&A-werk.

CITAAT

‘Zeer ernstig. Het kabinet dient hierop te reageren met adequate bescherming voor advocaten, maar ook een stevige reactie richting én zo nodig met additionele sancties tegen Rusland.’

Dat zei Tweede Kamerlid Tom van der Lee (GroenLinks) naar aanleiding van het bericht van *RTL Nieuws* dat advocaten in de MH17-zaak worden geïntimideerd door waarschijnlijk Rusland.

COLUMN

DOOR / NAJIMA KHAN

Digitale revolutie

De NOS bracht het nieuws met als kop: ‘Digitale revolutie bij de rechtspraak: de fax verdwijnt’. Hiermee nadert het einde van een tijdperk voor de rechterlijke macht. Iedere maand ontvangt de rechtspraak circa 30.000 faxen en worden er ongeveer 3.500 verstuurd. Veel van mijn leeftijdsgenoten hebben geen idee waar ik het over heb. In het rijtje van e-mailen, whatsappen en social media is de fax niet te vinden. Omdat ik toevallig advocaat ben, weet ik wat het is.

Bijna alle bedrijven en organisaties zijn rond de eeuwwisseling gestopt met de fax. Behalve de Nederlandse rechtspraak. Overigens is het afscheid niet vrijwillig; KPN stopt met de ISDN-lijnen die voor faxen worden gebruikt. Was een andere provider gestapt in dit ‘digitale gat’, dan zouden we ook na februari 2022 vrolijk kunnen faxen met de gerechtelijke instanties. Hoewel, vrolijk is faxen niet per se. Voor sommige collega’s is het faxen een emotionele *rollercoaster*: de stress als de faxlijn bij de rechtbank bezet is of vol spanning bij de fax wachten omdat het vonnis pagina voor pagina eruit wordt gespuwd. Ondanks de nostalgie – nu al – blijft het een logisch afscheid.

Advocatenkantoren doen er verstandig aan om niet meteen op 1 februari het faxapparaat bij het grof vuil te zetten. We zijn immers door schade

en schande wijs geworden na de geldverslindende en mislukte operatie KEI. Het kan zomaar zo zijn dat de overgang van faxen naar Veilig Mailen niet soepel verloopt en je dus toch weer last minute het vertrouwde faxje moet versturen. Dan heb je in ieder geval het klassieke papiertje met verzendbevestiging. Dat Veilig Mailen is soms nu al een bron ergernis. Tot nu toe is door de rechtbank geen enkele keer gereageerd op mijn via Zivver verstuurd mails. Terwijl er op mijn gewone mail wél een reactie kwam. Komen de berichten van Zivver überhaupt aan? Ik heb zo’n vermoeden dat wij nog veel plezier gaan beleven aan de nieuwe communicatie met de rechtspraak. Een cliënt oppeerde onlangs goedbedoeld dat het afschaffen van de fax in ieder geval leidt tot papierbesparing. Helaas heb ik haar moeten teleurstellen; het huidige mailverkeer wordt door de gerechtelijke instanties uitgeprint voor een ‘fysiek dossier’. Dat zal ook gewoon weer gelden voor het nieuwe mailverkeer. De digitalisering staat nog in de kinderschoenen. De vooruitgang gaat stapje voor stapje. Maar er gloort hoop. Binnenkort kunnen we zelfs digitaal beslagrekeningen indienen. Ik ben nog geen tien jaar advocaat. Misschien maak ik in mijn werkzame leven nog mee dat we volledig digitaal kunnen procederen. Of ben ik nu te optimistisch?

ONS VERTAALTEAM STAAT VOOR U KLAAR

Juridisch vertalen, een vak apart!

Of u zich nu toelegt op insolventierecht, contractenrecht, arbeidsrecht, bouwrecht of huurrecht, wij staan altijd klaar om direct met uw vertaalproject aan de slag te gaan.

Met ons team van 15 in-house juridisch vertalers en ons internationale netwerk ervaren freelance vertalers realiseren wij graag uw juridische vertaalopdrachten, in elke gewenste taalcombinatie en altijd binnen de gewenste deadline. Wij doen u graag een vrijblijvende offerte.

IN BEELD

Rechtbankdrama

BEELD / RON MAGIELSE

Niets zo leuk als een rollenspel, bij tijd en wijle. Neem nu de Nationale Hertoghs Pleitwedstrijd 2021 in het historische Hotel Nassau in Breda. Zes teams van rechtenstudenten streden daar op een vrijdag in oktober om de eer, in een eeuwenoude 'rechtszaal', waar de herfstzon door de glas-in-loodramen op de procespartijen viel. Ten overstaan van vier rechters probeerden de studenten in de rol van officier of

advocaat een van belastingfraude verdachte ondernemer achter de tralies dan wel op vrije voeten te krijgen. Vanuit Groningen reisden onder meer de studenten Dylan Gerding (links op de foto) en Ingmar Mul naar het zuiden. 'Ik heb het ontzettend naar mijn zin gehad,' zegt de 23-jarige student fiscaal recht. 'Ons requisitoir verliep goed. Zowel de jury als de rechters vonden dat we ons verhaal stevig hadden neergezet.'

Niettemin vielen Dylan en zijn studiegenoot niet in de prijzen. De eerste prijs, duizend euro, ging naar het Tilburgse team. Beste pleiter werd Martijn Vos, van het Utrechtse team. Rest de vraag of Hertoghs, specialist in fiscaal procesrecht en strafrecht, nog zieltjes heeft weten te winnen voor de advocatuur. In ieder geval niet Dylan. 'Ik mik op een functie in de belastingadviespraktijk, dat trekt mij net iets meer.'

SCHRAPPING ARTIKEL 120 GW IEDEREEN IS OM, BEHALVE DE VVD

DOOR / FRANCISCA MEBIUS
BEELD / ANNET SCHOLTEN

Opnieuw is Nederland dicht bij schrapping van artikel 120 uit de Grondwet. Alle seinen staan op groen om het verbod op constitutionele toetsing eindelijk op te heffen. Hamvraag is of de VVD tijdens de kabinetsformatie bijdraait.

De liberalen kunnen er eigenlijk niet meer omheen. De Tweede Kamer nam dit voorjaar een motie voor schrapping van artikel 120 Grondwet met een ruime meerderheid aan. Deze maand werd na een nieuwe motie de druk opgevoerd. Demissionair minister van Binnenlandse Zaken Kajsa Ollongren zegde toe te onderzoeken op welke manier een constitutioneel hof opgericht zou kunnen worden. Daarmee prijkt het toetsingsverbod, dat al sinds het ontstaan van de Grondwet van Thorbecke in 1848 een heet staatsrechtelijk hangijzer is, weer hoog op de politieke agenda. Tijdens gesprekken met informateur Tjeenk Willink onderstreepte zowel CDA-fractievoorzitter Wopke Hoekstra als D66-leider Sigrid Kaag het belang van constitutionele toetsing. Het is aan hen om de VVD tijdens de kabinetsformatie over de streep te trekken. Zo niet met inhoudelijke argumenten, dan met klassiek politiek handjeklap.

Na jaren van radiostilte klinkt de roep om de staatsrechtelijke hervorming luid en duidelijk. De Staatscommissie herziening parlementair stelsel (Commissie-Remkes) pleitte in 2019 zelfs voor een constitutionele toets van wetten in formele zin door een nieuw op te tuigen constitutioneel hof 'om te voorzien in een betere spreiding van staatsmacht en het vullen van een lacune in de rechtsbescherming'.

Vorige maand stelde ook de zogeheten Venetië Commissie van de Raad van Europa dat Nederland de invoering van een constitutioneel hof moet overwegen. De commissie kwam tot dat advies wegens de toeslagenaffaire en de kritische conclusie dat de Nederlandse rechtspraak heeft bijgedragen aan de instandhouding van harde wetgeving.

De toeslagenaffaire en de daarmee gepaard gaande nieuwe bestuurs-

cultuur die Rutte en Kaag beogen, geeft voorstanders van het toetsingsverbod de nodige wind in de rug.

Volgens de motie waarin de Kamer deze maand om een onderzoek vroeg toetsen de Eerste Kamer en de Tweede Kamer onvoldoende aan de Grondwet, zoals bijvoorbeeld bij de toeslagenaffaire zou zijn gebleken.

De VVD was een van de weinige partijen die tegen de motie stemde.

Voorzitter van de Raad voor de rechtspraak Henk Naves schreef onlangs in een brief aan de informateur dat

Zichtbare plek voor Grondwet

De Tweede Kamer wil dat in iedere rechtbank en andere plekken waar recht wordt gesproken, de Grondwet een zichtbare plek krijgt. Een voorstel daartoe van de ChristenUnie en Kamerlid Pieter Omtzigt is deze maand aangenomen. De voormalige CDA'er stelde eerder al voor dat de tekst van de grondwet in het gebouw van de Tweede Kamer wordt getoond. Kamerlid Don Ceder van de ChristenUnie benadrukte 'dat de grondwet het anker is van onze rechtsstaat en de waarden weerspiegelt die we in Nederland belangrijk vinden. Of je nou rechter, officier van justitie, advocaat of cliënt bent: hoe mooi is het als een ieder die bij een rechtbank naar binnen loopt elke keer weer wordt herinnerd aan de grondwet die ons allen en de democratische rechtsstaat beschermt.'

het toetsingsverbod moet worden opgeheven om daarmee de positie van burgers in de rechtsstaat verder te versterken. 'Geef rechters de mogelijkheid om wetten te toetsen aan de Grondwet om een nieuwe toeslagenaffaire te voorkomen,' aldus Naves.

VERTROUWEN

Oud-GroenLinks-Kamerlid Femke Halsema kwam tot dusver het dichtst bij de grondwetswijziging. In 2002 diende zij een wetsvoorstel in met als doel grondwettelijke toetsing van formele wetten door de rechter mogelijk te maken. De eindstreep werd echter niet gehaald omdat de VVD halverwege de rit plots dwars ging liggen. Terwijl de liberalen in eerste lezing zich wél voorstander toonden. Eeuwig zonde, vindt advocaat en VVD-lid Erik Verweij van Yur Advocaten & Consultants in Rotterdam. Hij maakt zich al sinds zijn rechtenstudie kwaad over het toetsingsverbod. 'Het idee erachter is vreemd. De wetgever mag zelf bepalen of hij vindt dat de wetgever binnen de grenzen blijft. Het is belangrijk dat er iemand is die onafhankelijk in concrete situaties beoordeelt of wetgeving aan bepaalde eisen voldoet nadat die wetgeving eenmaal tot stand is gekomen. Het enige vangnet nu zijn de mensenrechtenverdragen.' Toetsing door een rechter op basis van de Grondwet komt het maatschappelijk draagvlak ten goede, meent Verweij. 'De heersende lijn is dat de wetgever het laatste woord heeft of slechts ingrijpt op basis van regels uit Brussel. Maar rechters doen uitstekend werk en zijn een waardevolle noodrem. Zeker voor ►

Erik Verweij

de politiek die soms uit de bocht vliegt, overenthousiast is of situaties niet kan overzien.'

Tom Barkhuysen, partner bij Stibbe en hoogleraar staats- en bestuursrecht aan de Universiteit Leiden, noemt twee andere bezwaren van het toetsingsverbod. 'Doordat er niet mag worden getoetst aan de Grondwet, maar wel aan Europees recht en internationale verdragen, wordt de eigen Grondwet als het ware gediscrimineerd.'

Het tweede probleem is volgens Barkhuysen dat we in het kielzog van het toetsingsverbod ook niet kunnen toetsen aan algemene rechtsbeginselen als evenredigheid en rechtszekerheid. 'Terwijl je de formele wetgever wel graag wilt binden aan die beginselen. Als ze voor bestuursorganen gelden waarom dan niet voor de formele wetgever? Daardoor is onze onrechtmatige wetgevingsdoctrine totaal beheerst door het Europese en internationale recht. Er ontstaat geen moderne jurisprudentie meer over de Grondwet en rechtsbeginselen.'

Aalt Willem Heringa, hoogleraar vergelijkend constitutioneel en administratief recht aan Maastricht University, meent dat de rechter ook een rol kan spelen in het vertrouwen in de parlementaire democratie. 'Rechters worden vaak als ondemocratisch gezien. Maar volgens mij draagt goede rechtspraak bij aan het vertrouwen dat mensen in het staatsbestel hebben. De Urgenda-zaak heeft bij het grote publiek iets teweeggebracht. Men vond het interessant om te zien dat de rechter door middel van zo'n

uitspraak de politiek houdt aan eigen beloftes, eigen afspraken en aan het zorgen voor een goede toekomst. Daar moet de politiek juist blij mee zijn.'

Heringa somt andere voorbeelden op, over de toeslagenaffaire, de Groningse gaswinning en de stikstofuitstoot. 'Minister Henk Kamp besloot destijds dat er gas mocht worden gewonnen. De bestuursrechter zei in 2015 dat de minister dat besluit niet goed had gemotiveerd vanwege het welzijn van de Groningers. Dat heeft het parlement gestimuleerd er beter naar te kijken. Bij de stikstofcrisis zie je hetzelfde.

Rechters dragen bij aan vertrouwen door indien nodig de wetgever op de vingers te tikken. Daar is niets mis mee, iedereen maakt fouten. Rechters en politici.'

GEWONE RECHTER

Nederland is in de wereld een buitenbeentje als het gaat om constitutionele toetsing. Verweij zocht uit dat het met name in landen als Irak, Cuba, Noord-Korea en Saoedi-Arabië nog op de Nederlandse manier gaat, dus zonder toetsing. 'Dat is niet echt een gezelschap waarin je je wilt bevinden.'

Begin dit jaar constateerden onderzoekers van Maastricht University in het rapport *Rechtsvergelijkend onderzoek constitutionele toetsing* dat in alle omringende landen een vorm van constitutionele toetsing van formele wetten bestaat. Bijna alle onderzochte stelsels gingen tot het midden van de vorige eeuw uit van de onaantastbaarheid van de formele wet. Daarin kwam verandering in de tweede helft van de vorige eeuw. Er kwam een hernieuwd inzicht in het belang van de handhaving van de grondwet, en de daarin neergelegde bevoegdheidsverdelingen, fundamentele beginselen en grondrechten. Heringa werkte mee aan het onder-

zoek, een opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. 'Zelfs Frankrijk heeft sinds een decennium een toetsingsrecht. Terwijl daar de rechter altijd werd gezien als *bouche de la loi*: geen rechtsvormer maar toepasser. Het is heel gek dat Nederland het niet heeft. Het doet onrecht aan je eigen Grondwet. Waarom heb je zo'n ding als de rechter er niets mee kan behalve er een gemeenteverordening aan toetsen?'

In het onderzoek wordt uitgebreid

'De rechter speelt ook een rol in het vertrouwen van de parlementaire democratie'

gekeken naar de wijze waarop constitutionele toetsing is vormgegeven in verschillende landen. Duidelijk is dat er grote verscheidenheid bestaat in de inrichting van het systeem. Zo kan constitutionele toetsing worden gecentraliseerd bij een constitutioneel hof dat exclusief bevoegd is om te toetsen, zoals in België, Duitsland en Frankrijk. Andere mogelijkheid is om de bevoegdheid neer te leggen bij niet-gespecialiseerde rechtbanken, zoals in het Verenigd Koninkrijk en Scandinavië. In deze landen kan de gewone rechter toetsen. Een combinatie van deze twee vormen is ook mogelijk. Uit het onderzoek blijkt dat in landen waar de gewone rechter wetten toetst sprake is van

Tom Barkhuysen

een meer terughoudende opstelling dan wanneer wordt getoetst door een constitutioneel hof.

Het voordeel van toetsen door een gewone rechter is volgens Heringa dat deze er niet mee aan de haal gaat. 'De politiek kan met deze conclusie worden overtuigd om het toetsingsrecht aan de gewone rechter te geven. Maak je een constitutioneel hof dan zie je in Duitsland, België en Frankrijk dat die je vaker voor de voeten gaat lopen. Instituties willen het eigen belang niet ontkennen. Of dat erg is, is de vraag.'

Ook Verweij is voorstander van toetsing door een gewone rechter. 'Ik heb gezien hoe goed voorbereid rechters zijn als ze moeten toetsen aan verdragen, dus ik heb er alle vertrouwen in dat dat goed komt.' Het levert volgens Verweij niet veel meer werk op voor de rechterlijke macht of de advocatuur. 'Het gebeurt niet zo vaak dat er wordt getoetst aan verdragen. De wettelijke uitzondering voor kleine horeca op het rookverbod in 2005 is een voorbeeld waarbij de Hoge

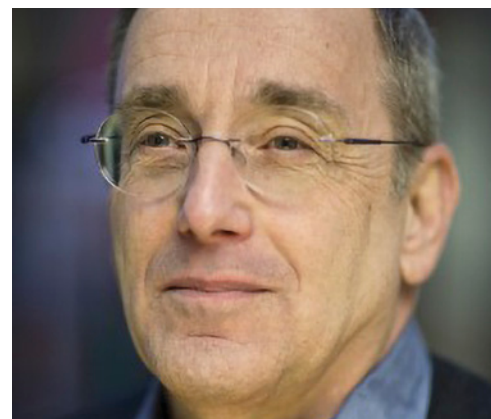
Raad ingreep in wetgeving. En bij de invoering van de coronapas is regelgeving getoetst aan het EVRM. Interessante uitspraken maar het is niet zo dat de rechtbanken met dit soort procedures gaan overlopen. Een speciaal hof vind ik niet nodig. Dat kost geld en procedures gaan dan nog langer duren.'

Barkhuysen vindt dat, wanneer het alleen om toetsen aan grondrechten en beginselen gaat, moet worden aangesloten op het systeem dat nu al geldt voor verdragen. 'Dan kan elke rechter toetsen zonder dat je allerlei moeilijke procedures naar een hoger hof nodig hebt met het tijdsverlies en de kosten van dien.'

Wanneer toetsing aan de hele Grondwet mogelijk wordt, kiest Barkhuysen voor een constitutioneel hof.

'Dan kan ook getoetst worden aan bepalingen over de verhouding tussen regering en parlement bijvoorbeeld. Voor dat soort vragen ligt een grondwettelijk hof voor de hand. Je kunt het ook beide toestaan. Toetsen aan grondrechten en beginselen bij

Aalt Willem Heringa

de gewone rechter, zoals we gewend zijn met de toetsing aan verdragen, en voor de overige bepalingen bij een apart hof.'

HET JUISTE MOMENTUM

Heringa, Barkhuysen en Verweij hopen dat het nieuw te vormen kabinet nu de kans pakt om constitutionele toetsing mogelijk te maken. Of ze er vertrouwen in hebben is vraag twee. SP-Kamerlid Michiel van Nispen is er evenmin gerust op. Volgens hem heerst binnen de Kamer hier en daar de angst dat de rechter op de stoel ►

Wetsvoorstel Halsema constitutionele toetsing

2002

GroenLinks-Tweede Kamerlid Femke Halsema dient het wetsvoorstel in. Het voorstel introduceert een beperkte bevoegdheid tot constitutionele toetsing door de rechter. Het gaat daarbij om de bevoegdheid formele wetten te toetsen aan een aantal in de Grondwet genoemde subjectieve rechten.

2004

Het voorstel wordt in eerste lezing aangenomen door de Tweede Kamer. SP, GroenLinks, PvdA, Groep Wilders, D66, VVD, ChristenUnie, SGP en LPF stemden voor.

2008

Het voorstel behaalt een nipte meerderheid in de Eerste Kamer, ondanks een negatief advies van het kabinet-Balkenende IV. CDA, VVD en SGP stemmen tegen.

2008-2017

Het voorstel wacht op tweede lezing, nodig voor wijziging van de Grondwet. De VVD maakt in 2010 in de Tweede Kamer kenbaar het voorstel in tweede lezing niet te steunen. Daarmee wordt de vereiste tweederdemeerderheid onhaalbaar. GroenLinks-Kamerlid Liesbeth van Tongeren had de verdediging van het wetsvoorstel inmiddels overgenomen, maar het wetsvoorstel wordt niet meer in stemming gebracht.

2017

De Afdeling advisering van de Raad van State stelt dat het wetsvoorstel geacht moet worden te zijn vervallen. Het is aan de Tweede Kamer om dat formeel vast te stellen. Dat gebeurt in 2018, bij stemming.

Ulysse Ellian

van de politiek gaat zitten. Met name op de rechtervleugel wordt met afschuw gesproken over een dikastocratie, in reactie op de Urgenda-uitspraak en het stikstofvonnis van de Raad van State. Van Nispen ziet het anders. 'Onze wetgevende macht is weerbaar en we kunnen dingen beter doen. Het is aan de wetgever om in eerste instantie heel goed rekening te houden met grondrechten en mensenrechten. Maar als de rechter op een gegeven moment vindt dat de wetgever het heeft laten afweten, dan ben ik heel blij als we een rechter hebben die daaraan mag toetsen. Daarmee wordt er niets verschoven in het machtsevenwicht. De balans kan er juist beter van worden.' Van Nispen hoopt dat de formerende partijen het momentum benutten, ontstaan door de toeslagenaffaire. 'Diezelfde affaire veroorzaakte een

'Ik vraag me af wat constitutionele toetsing toevoegt aan een nieuwe bestuurscultuur'

doorbraak in de discussie over de gefinancierde rechtsbijstand. Dat geldt hiervoor ook. We gaan onze rechtsstaat kennelijk pas versterken als we zien dat het is misgegaan. Laat dit dan maar het moment zijn en grijp het aan.' Ook Barkhuysen denkt dat dit het moment is om door te pakken. Hij verwijst naar een conclusie van de staatsraden advocaat-generaal Wid-

dershoven en Wattel van begin juli over de evenredigheidstoets door de bestuursrechter. Volgens hen is het toetsingsverbod een blokkade om tot evenredige uitkomsten te komen. 'Bij de toeslagenaffaire zie je hetzelfde. Ook daar nam men aan dat ze de evenredigheidstoets niet konden uitvoeren. Als het toetsingsverbod wordt afgeschaft, zou de rechter zich als onderdeel van de *trias politica* vrijer voelen om in te grijpen als de formele wetgever iets doet wat onevenredig uitpakt.'

Volgens Barkhuysen is het eigenlijk moeilijk om niet voor afschaffing van het verbod te zijn. 'Maar het is zo volatiel in de politiek. Het sentiment kan zo weer omslaan. Terwijl van opheffing een preventieve werking uitgaat. Het kan ervoor zorgen dat er beter wordt nagedacht voordat er een bepaalde wet wordt aangenomen. Daar begint het natuurlijk. Bij goede wetgeving die zo is gemaakt dat toetsing niet nodig is.'

SLEUTEL

De sleutel ligt bij de formerende partijen, in het bijzonder de VVD, tegenstander van schrapping van artikel 120 én de grootste partij. Vooralsnog houden de liberalen de poot stijf. 'Het dossier is onderdeel van de kabinetsformatie en we moeten ernaar kijken, maar we houden onze bedenkingen', zegt VVD-Kamerlid en justitiewoordvoerder Ulysse Ellian.

De voormalig advocaat is erop tegen om vraagstukken waar de politiek niet uitkomt, door te schuiven naar de rechter.

'Daar moet je voor waken. Dan betrek je de rechter in een politieke discussie en dat is onwenselijk. Er wordt binnen de VVD hard gewerkt aan een nieuwe bestuurscultuur, maar ik vraag me sterk af wat rechterlijke constitutionele toetsing daaraan toevoegt.'

Volgens Ellian lijkt de roep om constitutionele toetsing voort te komen uit ongenoegen over het gebrek aan

constitutioneel besef in het parlement. 'Als er ongenoegen is, en dat is er klaarblijkelijk, moeten we dan niet zorgen dat het parlement meer doet aan constitutionele toetsing? Daar zijn allerlei vormen op te bedenken, zoals het model van het Verenigd Koninkrijk of Zweden. Maar ook de Raad van State geeft vrij uitgebreide adviezen waarin uitvoerig stil wordt gestaan bij grondwettelijke aspecten. Als de kritiek is dat de Kamer daar te weinig mee doet, kijk daar dan eerst naar.'

De Maastrichtse hoogleraar Heringa vreest dat de hele discussie weer vastloopt door politieke stroperigheid. Vooral ook omdat wijziging van de Grondwet twee keer instemming van achtereenvolgende parlementen vereist. Precies daarop ging het de vorige keer mis.

Heringa oppert om te beginnen met een informeel model naar het voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk. 'Daar doen ze aan toetsen met een twist. Ze kennen daar geen Grondwet, maar rechters kunnen wetten wel in strijd met de *human rights act* (grondrechten) verklaren. Het parlement lost het vervolgens op, blijkt uit de praktijk. Zo verzoenen ze het idee van parlementaire democratie met de rol van de rechter. In Nederland zou de wetgever de rechter kunnen vragen om te attenderen op wetgeving die ongrondwettelijk of ondeugdelijk is. Beloof die rechter dan dat het parlement vervolgens serieus naar die wet gaat kijken.' ■

Michiel van Nispen

FINANCIERING VAN RECHTSZAKEN EN ARBITRAGEZAKEN

No Cure No Pay

LIESKER
PROCESFINANCIERING

Burgemeester de Manlaan 2 | 4837 BN Breda
+31 (0)76 530 36 00 | www.liesker-procesfinanciering.nl

LIESKER
KARTELSCHADE

Louizalaan 207 | B-1050 Brussels
+32 (0)487 39 10 83 | www.liesker-kartelschade.nl

info@liesker.com

DENK NIET AAN JE PENSIOEN.

PENSIOENVIZIER
de kroon op uw werk

*Scan deze code met
je telefoon!*

Waarom een pensioenadviseur?
Voor vragen als; kan ik mijn
levensstijl behouden na
pensioendatum? Wat als ik
arbeidsongeschikt raak?

Wat als ik of mijn compagnon komt te overlijden?
Jouw pensioen gaat over honderdduizenden
euro's toch? Of heb je vastgoed, erfenissen of
waarde binnen jouw bedrijf?

Hoe neem jij dit mee in jouw pensioenplan?

Bij PensioenVizier begeleiden wij jou naar het
gewenste pensioen, met jouw risicoprofiel als
leidraad. Dit is géén eenmalige actie, maar dit
bekijken en bespreken we elk jaar.

Wij zijn oprecht geïnteresseerd in jouw leven
nu en in jouw wensen voor de toekomst. Wat
wij extra meebrengen is passie, plezier én
diepgaande kennis over pensioen, jouw
pensioen. Benieuwd naar de mogelijkheden,
ga dan naar www.pensioenvizier.nl of scan de
QR-code met je telefoon.

Wij helpen je graag!

info@pensioenvizier.nl | 088 9000 900

Onze klanten geven

4,9/5 ★★★★★

Ontdek het nieuwe Rechtsorde

“Een snelle zoekmachine is fijn. Maar overzicht, dat is misschien nog wel belangrijker. Zo kom je snel naar de juiste informatie, op een prettige manier. Zodat je snel weer verder kunt. Dat is heel duidelijk de wens.”

Dé snelste zoekmachine voor de beste juridische en fiscale professionals van Nederland

Ben je op zoek naar relevante informatie, geordend en overzichtelijk gepresenteerd? Sneller vinden wat je nodig hebt, zodat je verder kunt met je werk? Rechtsorde is een supersnelle zoekmachine, volledig opnieuw ontworpen voor en met de beste juridische en fiscale professionals van Nederland. Nieuwsgierig? Vraag snel een persoonlijke demo aan en ontdek de voordelen van het nieuwe Rechtsorde.

Candice Oostenbrug
Servicemanager Rechtsorde

Benieuwd naar het nieuwe Rechtsorde?
Vraag een demo aan op rechtsorde.nl/nieuw

Zowel de verdediging als het OM gaat in beroep tegen het vonnis van de rechtbank Amsterdam in de zaak-Wiersum. Dat veroordeelde twee mannen op 11 oktober tot een gevangenisstraf van elk dertig jaar voor de moord op advocaat Derk Wiersum.

BEIDE PARTIJEN IN BEROEP TEGEN UITSPRAAK IN ZAAK-WIERSUM

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Het OM had tegen beide mannen levenslang geëist.

De 44-jarige strafrechtadvocaat werd op 18 september 2019 doodgeschoten voor zijn woning in Amsterdam-Buitenveldert. De raadsman was een van de advocaten van kroongetuige Nabil B. in het Marengo-proces rond hoofdverdachte Ridouan Taghi. Wie er achter de moord zit, is nog niet bekend. De twee veroordeelde mannen, Giërmo B. en Moreno B., worden gezien als huurmoordenaars. Ze ontkennen de aanslag op Wiersum te hebben gepleegd. Niettemin ging de rechtbank, op grond van DNA, camerabeelden, telefoongegevens, navigatiegegevens en voertuigregistraties mee in de conclusies van het OM dat ze verantwoordelijk zijn voor de daad.

De advocaten van de twee veroordeelden lieten daags na de uitspraak weten in hoger beroep te gaan. Zowel Gerald Roethof, die Moreno B. bijstaat, als Jacques Taekema, raadsman van Giërmo B., zegt dat zijn cliënt vasthoudt aan zijn onschuld en dus onterecht meent te zijn veroordeeld.

ONTVOERING

Derk Wiersum werd op de bewuste ochtend iets na halfacht neergeschoten. De rechtbank komt tot de

conclusie dat het werkelijk de bedoeling van de schutter was om hem te doden. De diverse scenario's die de verdediging had geopperd, een uit de hand gelopen beroving van een Rolex of een mislukte ontvoering om de verblijfplaats van de kroongetuige te verkrijgen, worden verworpen.

Volgens de rechtbank is de aanslag op Wiersum grondig voorbereid, zodat sprake is van handelen met voorbedachten rade en daarmee van moord. Beide mannen zaten in de Opel Combo die op 18 september naar het huis van de advocaat reed. De bestelauto fungeerde na de beschieting als vluchtauto, zodat de rechtbank concludeert dat er minimaal twee daders zijn geweest, namelijk de schutter en de chauffeur van de vluchtauto.

Wie van de beide mannen welke rol vervulde, heeft de rechtbank niet kunnen vaststellen. Voor de bewezenverklaring maakt dat niet uit, aldus het vonnis. 'Uit het handelen van beide verdachten blijkt immers dat zij gericht waren op het doden van [slachtoffer], waarbij de een fungeerde als chauffeur van de latere vluchtauto en de ander als schutter.'

LEVENSLANG

Hoewel het OM levenslang had geëist, gaat de rechtbank daar niet in mee, aangezien het om een enkelvoudige moord gaat. Niettemin weegt wel mee dat de daders wisten dat Wiersum advocaat was en dat 'een dienaar van de rechtsstaat om het leven is gebracht'. Het motief voor de moord lag in geldelijk gewin.

De rechtbank acht dan ook de maximale gevangenisstraf van dertig jaar passend en geboden, zowel met het oog op vergelding als op preventie. 'Met de bestraffing van [verdachte] beoogt de rechtbank eraan bij te dragen dat ook anderen ervan worden weerhouden om voor een geldelijke beloning te fungeren als *hitman*.'

De rechtbank wees maandag ook het verzoek van de nabestaanden toe tot vergoeding van immateriële schade, een bedrag van twintigduizend euro. Het OM toont zich evenmin akkoord met het oordeel van de rechtbank. Het zegt hoger beroep in te stellen omdat het vonnis afwijkt van de eis, waarmee het 'een krachtig en glashelder signaal' wilde afgeven. Een levenslange gevangenisstraf is volgens het OM een passende straf voor beide verdachten die wisten dat Wiersum advocaat was en zich louter lieten leiden door geldelijk gewin. Het OM zegt het ook van belang te vinden dat de eis in hoger beroep wordt getoetst vanwege de maatschappelijke impact van de moord (ECLI:NL:RBAMS:2021:5665).

ADVIES: LANDSADVOCaat

IN APART INSTITUUT

DOOR / KEES PIJNAPPELS

De Staat dient zich af te vragen of de functie van landsadvocaat niet beter kan worden ondergebracht bij een apart instituut dan bij een externe onderneming. Dat is een van de adviezen van hoogleraar forensische bedrijfskunde Bob Hoogenboom aan het adres van minister Grapperhaus (Justitie en Veiligheid).

Grapperhaus had Hoogenboom en oud-advocaat en emeritus-hoogleraar Europees Recht en Nederlands Mededingingsrecht Tom Ottervanger om advies gevraagd in reactie op de fraude door Frank Oranje, notaris en managing partner bij Pels Rijcken. Oranje drukte jarenlang geld achterover dat hij onder zijn beheer had. In totaal stal hij ongeveer 11,5 miljoen euro van cliënten van het kantoor van de landsadvocaat, over een periode van ten minste achttien jaar. Grapperhaus wilde van Hoogenboom en Ottervanger weten hoe de Staat zijn relatie met de landsadvocaat het best kan inrichten. Volgens beide wetenschappers dient de overheid sowieso nadere eisen te stellen aan de landsadvocaat. De huidige relatie is gebaseerd op de regeling landsadvocatuur uit 1965 en dient dringend gemoderniseerd te worden. Het contract tussen Staat

en landsadvocaat is gebaseerd op die regeling en beperkt zich tot het juridische handwerk. Die juridische eenzijdigheid moet worden doorbroken, stelt zowel Hoogenboom als Ottervanger. 'Modern bestuur (governance) gaat ook – en juist meer – over zaken als goed bestuur waarin waarden (onafhankelijkheid, duurzaamheid, privacy, langdurige waardecreatie enzovoort) centraal staan. In het opdrachtgeverschap van de Staat kan hier niet meer aan voorbij worden gegaan.'

ANDERE LEEST

Hoogenboom gaat in zijn adviezen verder dan Ottervanger. Door de regeling van 1965 te herzien, kan de relatie tussen Staat en landsadvocaat op andere leest worden geschoeid, meent Hoogenboom. Hij geeft in overweging de functie van landsadvocaat onder te brengen bij een apart instituut met een eigen regle-

ment en set van eisen ten aanzien van governance, risicomanagement, compliance en databeveiliging. Minister Grapperhaus is op voorhand niet genegen de adviezen van Hoogenboom over te nemen. Zo valt er volgens hem geen scheiding aan te brengen tussen procederen en juridische advisering. Ook het onderbrengen van derdengeldenrekeningen elders is wettelijk gezien niet mogelijk. In een debat met de Tweede Kamer op 4 november toont de bewindsman zich zowel geschokt over de duur en de omvang van de 'ongekende en overrompelende fraude' als zeer tevreden over de diensten van de landsadvocaat. Als Pels Rijcken orde op zaken stelt en alle benadeelden schadeloos stelt, kan het vertrouwen worden hersteld, meent hij. Grapperhaus wil nogmaals advies, ditmaal van een deskundigencommissie die antwoord moet geven op de vragen die Ottervanger en Hoogenboom opwerpen. Daarbij is het voor de minister niet vanzelfsprekend dat de innige band tussen Rijksoverheid en Pels Rijcken op de langere termijn intact blijft. Deze nieuwe commissie moet binnen een half jaar met een rapport komen. Tot die tijd houdt de CDA-minister zijn kruik droog. 'Ik ga niet op voorhand iets uitsluiten. Dit moeten we grondig en weloverwogen onderzoeken, in het belang van Staat en samenleving.' Ook de Tweede Kamer, die niet bijster veel vertrouwen heeft in het herstelvermogen van Pels Rijcken, wacht vooralsnog geduldig af.

Exit notariaat

Pels Rijcken heeft inmiddels bekendgemaakt de notariële tak af te stoten. Het zegt ingrijpende maatregelen te nemen om uit de crisis te komen. Het kantoor gaat in een verklaring door het stof. 'De fraude werd weliswaar gepleegd door één notaris zonder dat daar andere kantoorgenoten bij betrokken waren, maar het is een feit dat er ruim achttien jaar kon worden gefraudeerd en er geen alarmbellen zijn afgegaan bij ons kantoor. De notaris was tevens onze bestuursvoorzitter wat de zaak extra pijnlijk maakt.' Volgens Pels Rijcken ligt de kracht van het kantoor bij de advocatuur. Om die reden wordt afscheid genomen van het notariaat. Pels Rijcken telt dertien (kandidaat-)notarissen, van wie er twee partner zijn. In totaal heeft het kantoor 37 partners. Pels Rijcken stelt op korte termijn ook een raad van commissarissen in, bestaande uit louter externe toezichthouders. Daarnaast worden de risk- en compliancewerkzaamheden ondergebracht in een aparte afdeling. Het kantoor zegt verder een open kantoorcultuur na te streven. 'We stimuleren een omgeving waarin mensen elkaar aanspreken en aanspreekbaar zijn in de volle breedte en alle lagen van kantoor.'

‘WELK ANDER KANTOOR WIL WERKEN VOOR DE STAAT?’

DOOR / LEX VAN ALMELO

Minister Grapperhaus wil meer eisen stellen aan de landsadvocaat en heeft daartoe advies gevraagd aan de hoogleraren Tom Ottervanger en Bob Hoogenboom. De laatste noemt het wonderlijk dat niet eerder is nagedacht over de risico's als er iets misgaat.

Eén opdracht, twee adviezen. Ottervanger wil het zijne niet toelichten, u wel.

‘Het verschil tussen het advies van Ottervanger en mij is dat ik het Koninklijk Besluit 1965 over de vaststelling van een nieuwe regeling inzake de landsadvocatuur ter discussie stel. Na alle politieke en maatschappelijke commotie lijkt het mij verstandig deze gedateerde regeling opnieuw te doordenken en daarbij aandacht te besteden aan verschillende punten: de legitimering van de huidige situatie, de openstelling van de aanbesteding, de ontkoppeling van advocatuur en notariaat, beperking landsadvocatuur tot procesvoering, een onafhankelijke raad van toezicht, derdengeldenrekeningen onderbrengen bij de Staat en de functie van landsadvocaat onderbrengen in een apart instituut. Het is dus niet zo dat ik pleit voor het onderbrengen van de landsadvocaat in een apart instituut.’

U vindt ook dat er moet worden nagedacht over de optie alleen het procederen uit te besteden aan de landsadvocaat en de advisering meer in handen te geven van de juristen van het Rijk. Is die scheiding wel mogelijk?

‘Die gedachte komt van de afdelingen juridische zaken van de departementen. Die zijn nu heel klein en zouden uitgebreid kunnen worden. Nu vraagt de minister vaak advies aan de landsadvocaat, omdat hij veronderstelt dat

dit een grotere legitimiteit heeft dan een advies dat uit het departement komt. Wat overigens best waar zou kunnen zijn.’

Ottervanger en u noemen continuïteit als risico. Is die wel gewaarborgd als de Staat zich afhankelijk maakt van één kantoor, dat voor meer dan de helft van zijn omzet afhankelijk is van de Staat?

‘Bij continuïteit denk je aan financiële stabiliteit en diverse risico's. Pels Rijcken heeft geen plan B voor

Bij een openbare aanbesteding kun je allerlei voorwaarden in het bestek opnemen.

‘Als je een opdracht zomaar op de markt gooit, loop je weer tegen andere problemen aan. Je moet in ieder geval de lopende procedures en dossiers afronden. Maar welk ander kantoor wil werken voor de Staat? Internationale kantoren niet vanwege de risico's die ze lopen in politieke dossiers en vanwege de tariefstelling. De Staat betaalt Pels Rijcken aanmerkelijk minder dan de grote

De Staat heeft jarenlang geen aandacht gehad voor de bedrijfsvoering en risico's bij de landsadvocaat'

als de Staat wegvalt als opdrachtgever. En over de risico's die de Staat loopt als er iets misgaat bij Pels Rijcken is pas het afgelopen jaar voor het eerst nagedacht. Daarvoor was bijvoorbeeld databeveiliging geen punt van aandacht en overleg, terwijl het kantoor gevoelige informatie heeft over het MH17-dossier en spionnen 24/7 bezig zijn. De Staat heeft jarenlang geen aandacht gehad voor de bedrijfsvoering en risico's bij de landsadvocaat. Heel verwonderlijk eigenlijk. Temeer omdat internationaal opererende advocatenkantoren compliance druk ervaren van hun klanten, die wél vragen hoe zij hun databeveiliging hebben geregeld.’

kantoren rekenen aan hun klanten. Het monopolie van de landsadvocaat leidt dus niet tot te hoge tarieven.’

Wat is nu eigenlijk het voordeel van een apart instituut?

‘Nogmaals: ik pleit er alleen voor dat erover wordt nagedacht. Het heeft in al zijn eenvoud diverse voordelen: de onafhankelijkheid en de continuïteit zijn gewaarborgd, het beperkt zich tot procederen, het is transparanter, het toezicht is beter te organiseren, er spelen geen commerciële belangen omdat andere cliënten dan de Staat niet worden geaccepteerd. Maar het is geen zwart-witoplossing op korte termijn. Ik heb alleen geprobeerd een bepaalde richting aan te geven.’

EERSTE ERVARINGEN MET VI WEKKEN GEMENGDE GEVOELENS

DOOR / DAPHNE VAN DIJK

Op 11 oktober deed de rechtbank Amsterdam uitspraak in de zaak van de moord op Derk Wiersum. Verdachten Giërmo B. en Moreno B. kregen een gevangenisstraf opgelegd van dertig jaar. Zouden zij vóór de ingrijpende wetswijziging van 1 juli 2021 zijn veroordeeld, dan waren zij in beginsel onder voorwaarden na twintig jaar op vrije voeten gekomen. Omdat de berechting na invoering van de SenB plaatsvond, moeten zij 28 jaar de cel in en blijft er nog twee jaar over voor

zogeheten resocialisatie (in de vonnissen wordt de Wet SenB overigens niet genoemd).

Voorzitter Jeroen Soeteman (47) van de Nederlandse Vereniging van StrafrechtAdvocaten (NVSA) wil niet ingaan op de zaak-Wiersum. In het algemeen noemt hij de insteek van de Wet straffen en beschermen 'onverstandig en onbegrijpelijk'. Uitgangspunt in de wet is dat verdachten die na 1 juli zijn veroordeeld langer in de cel moeten zitten. Voor veroordeelden die meer dan zes

jaar krijgen opgelegd, pakt de wet negatief uit. Voorbeeld: een verdachte krijgt 24 jaar cel voor moord. Voor 1 juli moest hij daar zestien jaar van zitten. Na 1 juli 22 jaar. Dat is 37,5% meer celstraf! Bovendien is bij langgestraften veelal sprake van geestelijke en maatschappelijke problematiek. Hoewel in de wet het penitentiaire programma is aangepast, is twee jaar echt te kort om deze mensen in de gaten te houden en weer op de rit te krijgen en bestaat er een grotere kans op recidive'.

© Shutterstock

Op 1 juli van dit jaar is de Wet straffen en beschermen (SenB) van kracht geworden. De periode van voorwaardelijke invrijheidstelling (VI) is beperkt tot maximaal twee jaar. Niet alleen strafrechtadvocaten plaatsen kritische kanttekeningen.

Deze zorgen delen ook wetenschappers. Sanne Struijk (41) is universitair hoofddocent strafrecht aan de Erasmus School of Law en bijzonder hoogleraar Penologie en penitentiair recht aan Rijksuniversiteit Groningen. Ze werkte mee aan het rapport 'De praktijk van de voorwaardelijke invrijheidstelling in relatie tot speciale preventie en re-integratie'. Het rapport uit 2018 werd geschreven in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid. De toenmalige onderzoeksvraag luidde: is er voldoende

noodzaak om de regeling voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (VI) aan te passen? 'Kort samengevat was die noodzaak en onderbouwing er uit wetenschappelijk oogpunt onvoldoende,' legt Struijk uit. 'De regeling functioneerde adequaat. Het systeem werkt over het algemeen goed, bij de Centrale Voorziening voorwaardelijke invrijheidstelling (CVvi) is veel expertise en per gedetineerde kan maatwerk worden geboden. Van oudsher is de voorwaardelijke invrijheidstelling gericht op

Jeroen Soeteman

© David Jagersma

de toekomst; hoe zorgen we ervoor dat iemand beter terugkeert in de samenleving met als doel recidive te voorkomen? De nieuwe wet beoogt een ander doel: vergelding en recht doen aan het leed van de slachtoffers en de maatschappij. De vraag is of de samenleving veiliger wordt wanneer een dader gedurende langere tijd met veel hulp, controle en toezicht kan terugkeren in de maatschappij óf wanneer hij na een lange gevangenisstraf slechts twee jaar krijgt om terug te keren in de maatschappij. Ik heb het antwoord niet, al denk ik wel dat de spreekwoordelijke stok achter de deur door inperking van de duur van de VI een stuk korter is geworden.' De voorwaardelijke invrijheidstelling kent in Nederland een lange geschiedenis. Al in 1886 werd de VI opgenomen in het Wetboek van Strafrecht (invrijheidstelling in combinatie met het stellen van voorwaarden en het uitoefenen van toezicht op de naleving daarvan gedurende een proeftijd). Doel: gedragsbeïnvloeding van gedetineerden tijdens de laatste fase van de opgelegde straf. Met het stellen van bijzondere voorwaarden en het uitoefenen van toezicht zou de overgang naar de maatschappij van langgestraften geleidelijker verlopen. Omdat er in de loop van de decennia nauwelijks meer gebruik werd gemaakt van de regeling, werd het systeem van de VI vervangen en aangepast. In de praktijk betekende dit echter dat de door de rechter opgelegde vrijheidsstraf standaard met ►

Sanne Struijk

© Ronald Zijlstra

een derde werd bekort: de ‘automatische straffkorting’.

Begin deze eeuw ontstond er steeds meer kritiek op de deze ‘automatische straffkorting’. Na de moord op Pim Fortuyn op 6 mei 2002 kwam de maatschappelijke discussie in een stroomversnelling. Volkert van der G. kreeg in 2003 achttien jaar gevangenisstraf opgelegd. Door de straffkorting keerde hij na twaalf jaar terug in de samenleving, met een aantal voorwaarden aan de VI. Zo stond hij onder permanent elektronisch toezicht, had een contactverbod met de nabestaanden van Pim Fortuyn en de media, een gebiedsverbod in bepaalde steden en een meldplicht bij reclassering. ‘Het Openbaar Ministerie had hem een pakket aan voorwaarden opgelegd om te laten zien dat hij nog niet van hen af was,’ vertelt Jacco Janssen (54), strafrechter bij de rechtbank Rotterdam. ‘Maar Van der G. is zich vervolgens suf gaan procederen. Er bleef uiteindelijk niet veel overeen van de opgelegde maatregelen. De gevolgen voor de publieke opinie waren groot: voor moord hoef je dus maar twaalf jaar te zitten.’

In 2008 werd de wet voor het eerst gewijzigd en werd de vervroegde invrijheidstelling een voorwaardelijke invrijheidstelling. Op 1 juli 2021 werd met de Wet straffen en beschermen de voorwaardelijke invrijheidstelling beperkt tot twee jaar. Bij de invoering van de wet, die zowel in de Tweede als in de Eerste Kamer met een ruime meerderheid werd aangenomen, sprak demissionair minister Sander Dekker: ‘Een dader die ver voor het

einde van zijn celstraf alweer op vrije voeten komt, voelt onrechtvaardig en is niet uit te leggen aan slachtoffers. Dat gaat daarom vanaf vandaag veranderen: straf is straf. En om te voorkomen dat een crimineel opnieuw in de fout gaat, moet hij voortaan vanaf dag één actief aan de slag met beter gedrag – in de bak, aan de bak.’

Het is exact waar ook de Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers (FNG) voor pleitte. ‘We begrijpen echt wel dat je een gevangene na twintig jaar cel niet ineens op straat moet zetten, maar twee jaar voor resocialisatie lijkt ons meer dan genoeg,’ vertelt voorzitter en ervaringsdeskundige Jack Keijzer (64). In 2007 werd zijn zestienjarige zoon Pascal gestoken en met een auto overreden bij een drugsruzie. De dader kreeg vijftien jaar cel en kwam na tien jaar voorwaardelijk vrij.

maatschappelijk draagvlak’. Wel waarschuwen ze voor een toename van berekenende daders die zonder begeleiding terugkeren in de samenleving (een dader die niet met VI gaat, is er immers van verzekerd dat op de einddatum de bemoeienis van de overheid ophoudt). De Raad voor de rechtspraak was in adviezen kritisch over de nieuwe wet.

De nieuwe wet geeft het Openbaar Ministerie (OM) meer bevoegdheden. ‘Voortaan beslist het OM over de voorwaardelijke invrijheidstelling en over de voorwaarden. Het is de bedoeling dat ook slachtoffers hier een stem in krijgen,’ legt Mariëtte Bode (57), landelijk hoofdadvocaat-generaal van het ressortsparket, uit. ‘Bij ernstige en complexe zaken vragen we het Adviescollege Voorwaardelijke Invrijheidstelling (AVI) om advies. De duur van de VI is beperkt

‘Een dader die ver voor het einde van zijn celstraf alweer op vrije voeten komt, dat voelt onrechtvaardig’

‘Je moet als maatschappij ergens een grens trekken, die was tot nu toe te arbitrair. Bovendien kun je als gevangene ook al tijdens je detentie aan jezelf en je resocialisatie werken, zoals een studie of therapie volgen. Dat gebeurt nu nog in onvoldoende mate.’

Slachtofferhulp Nederland deelt het standpunt van de FNG en is blij dat de wensen van de slachtoffers bij de tenuitvoerlegging van een straf nu ook zijn verankerd in de wet. Ook Reclasseringsorganisaties (Reclassering Nederland, Leger des Heils en Stichting Verslavingsreclassering GGZ, SVG) zijn van mening dat de herziening van de wet ten goede komt ‘aan de uitlegbaarheid en de uitvoerbaarheid van de strafoplegging en een betere basis biedt voor

tot twee jaar, maar de bijbehorende proeftijd kan met toestemming van de rechter eenmaal met twee jaar worden verlengd. Bij zware gewelds- en zedendelicten kan die proeftijd zelfs steeds worden verlengd.

© Martin Gijbels

Jack Keijzer

Mariëtte Bode

We denken dat er een volwaardig systeem is neergezet met voldoende waarborgen voor veroordeelden.’ In de praktijk lijkt de wet nog niet overal het beoogde doel van de hogere strafoplegging te hebben bereikt. ‘In de memorie van toelichting op de wet schreef demissionair minister Dekker duidelijk dat het niet de bedoeling is dat rechters anders gaan straffen,’ vertelt strafrechter Jacco Janssen. ‘Natuurlijk moeten rechters rekening houden met de nieuwe wet, want er geldt maar één wet. Maar rechters moeten ook rekening houden met alle omstandigheden die van invloed zijn op de strafmaat. Een wetswijziging valt daar dus ook onder. In praktijk kan dat betekenen dat een bruto straf (de totale strafmaat) bij een zwaar delict lager uitvalt omdat de netto gevangenisstraf (het deel zonder de VI) bij de nieuwe wet hoger wordt. Dat is geen rechterlijke ongehoorzaamheid, maar het maken van een goede afweging. Precies wat rechters behoren te doen.’ Er zijn al zaken bekend waarbij de Wet straffen en beschermen is meegenomen in de strafmaat. Voorbeeld is een uitspraak van 17 september van de rechtbank Rotterdam (ECLI:NL:RBROT:2021:8989), waarbij de dader werd veroordeeld tot acht jaar cel en tbs wegens doodslag op zijn vriendin. De rechtbank schreef in het vonnis: ‘Verdachten die na 1 juli 2021 worden veroordeeld tot een gevangenisstraf van meer dan zes jaar zullen op grond van deze wet doorgaans (aanzienlijk) later vrijkomen dan verdachten die voor

die datum tot een gevangenisstraf van dezelfde duur zijn veroordeeld. De rechtbank vindt het niet goed uit te leggen dat de verdachte enkel door deze wetswijziging met een beduidend hogere netto gevangenisstraf zou worden geconfronteerd. Uitsluitend om die reden zal de rechtbank de officier van justitie niet geheel volgen in haar eis.’ Het OM had tien jaar geëist.

Omgekeerd bestaan ook al uitspraken waarbij de straf niet wordt gematigd vanwege de Wet SenB, zoals blijkt uit een uitspraak van de rechtbank Den Haag van 16 juli (ECLI:NL:RBDHA:2021:7533). De verdachte kreeg twintig jaar gevangenisstraf voor een oorlogsmisdrijf gepleegd in Syrië: ‘Anders dan de verdaging verzoekt, weegt de rechtbank niet mee dat de nieuwe VI-regeling een kortere VI-duur tot gevolg zou hebben dan onder de oude regeling. Dat een veroordeelde onder de oude VI-regeling bij langdurig opgelegde gevangenisstraffen per definitie slechts twee derde van zijn straf zou uit moeten zitten, gaat immers niet op. Dit was, net zoals het nu is bij de nieuwe VI-regeling, afhankelijk van verschillende factoren. De VI kan worden herroepen, uitgesteld en er kan zelfs afstel van de VI plaatsvinden. De rechtbank legt daarom een straf op die naar haar oordeel recht doet aan het feit zonder acht te slaan op een eventuele VI-periode, omdat op dit moment niet is te zeggen of de verdachte daarvoor in aanmerking zal komen.’

Straffen rechters in de praktijk mogelijk anders dan de wet beoogt, het Openbaar Ministerie zal de strafeisen niet wijzigen. ‘Dat doet het OM in beginsel niet,’ stelt landelijk hoofdadvocaat-generaal Mariëtte Bode. ‘De minister wil een strafverzwaring omdat dit beter past bij het gevoel van onrechtvaardigheid dat in

Jacco Janssen

de samenleving leeft. We geven gevolg aan de wensen van de politiek. Mocht de praktijk vanuit het recht zich ontwikkelen, dan zullen we ons beraden. We zien ook rechters momenteel anders vonnissen, waardoor er een lichtere straf ontstaat. Ik denk dat dit effect op termijn een beetje zal wegebben.’

Juist door de hele discussie rondom de Wet SenB is bij amendement in de wet opgenomen dat deze na vijf en tien jaar wordt geëvalueerd. Jacco Janssen verwacht dat de strafoplegging de komende jaren zal tenderen naar een nieuw evenwicht: niet méér bruto straf (de totale strafmaat), wel naar een langere netto gevangenisstraf (het deel zonder de VI). ‘Dat komt niet doordat demissionair minister Dekker dit graag wil, maar omdat rechters binnen de wettelijke kaders rekening houden met alle omstandigheden. Daar valt ook onder wat de Hoge Raad en wellicht het Europese Hof zullen vinden van de nieuwe wet. Rechters waaien niet met alle winden mee, maar passen de wet toe. Zo hoort het proces te verlopen in een democratische samenleving.’ Jeroen Soeteman: ‘De Nederlandse Vereniging van StrafrechtAdvocaten hoopt natuurlijk dat de Wet straffen en beschermen wordt teruggedraaid. Al verwacht ik dat niet, want politiek gezien is de positie van daders impopulair. Wat ik wel kan duiden, is dat we een balans moeten zoeken tussen vergelding voor slachtoffers en toekomstgericht werken met daders. Hoe beter mensen socialiseren, hoe veiliger de maatschappij wordt.’ ■

NIET VERGADEREN, MAAR INNOVEREN

DOOR / ERIK JAN BOLSIUS BEELD / SJOERD VAN DER HUCHT

Is er een toekomst voor de middelgrote advocatenkantoren?
TeekensKarstens, het vijftigste kantoor van ons land,
twijfelt daar niet aan. Innovatie en marketing zijn er key.

TeekensKarstens advocaten notarissen lijkt niet gebukt te gaan onder de vraag of ze kunnen concurreren met de Zuidas. Daar zijn ze niet op uit. De vraag of middelgrote kantoren toekomst hebben, werkt vooral stimulerend. De eerste kennismaking met het kantoor is een overleg van het innovatieteam, geleid door advocaat Floris van Galen (45). 'We zijn een bv, geleid door een fulltime bestuurder, dat scheelt een hoop overleg. Innovatie is nooit een doel op zich, maar het moet leiden tot betere service. Om die reden gingen we al vroeg over naar de *cloud*, waar klanten via *client portals* toegang hebben tot de stukken. We werken met klanten samen via MS Teams.' Het kantoor zit achter het honours-vak 'Innovatie in de advocatuur' bij de Leidse rechtenfaculteit, waar juridisch-inhoudelijke thema's aan bod komen, maar ook hoe je innovatie organiseert. Als Van Galen klaar is met zijn verhaal, bespreekt het innovatieteam twee enquêtes en een concurrentie-onderzoek die de basis vormen voor een nieuwe innovatiestrategie.

Zowel cliënten als collega's krijgen een enquête, want innoveren doe je ook voor de medewerkers, stelt Van Galen. Die gelijktijdige interne en externe focus komt vaker terug, zoals in de keuze om vanaf 2007 'fullservice' in te wisselen voor 'multi-niche'. 'We willen geen huisarts zijn, klanten zoeken een specialist. En als je die focus niet hebt, lopen advocaten weg, want die willen zich ook verdiepen in hun vak.' Marketeer Bas Bosman (42) beaamt in hetzelfde overleg dat het vinden van goede mensen lastig is: 'We hebben een grotere uitdaging in het vinden van medewerkers dan van klanten op dit moment. Onze naamsbekendheid onder Leidse studenten kan beter en mede daarom intensiveren we de samenwerking met de universiteit, zodat studenten straks hopelijk de keuze maken: óf naar de Zuidas, óf naar TeekensKarstens.' Innovatie is zeker onderdeel van de aantrekkingskracht voor medewerkers en klanten, weet Bosman. 'Al vindt de klant het nog steeds het allerbelangrijkst dat je de telefoon opneemt.' Innovatie hoeft niet enkel

gepaard te gaan met grote investeringen in legal tech, vertelt bestuursvoorzitter Jan Versteegh (56): 'Je moet niet een te grote broek aantrekken als middelgroot kantoor, maar ook op het vlak van innovatie keuzes maken. Wij willen herkenbaar en toonaangevend zijn in bepaalde markten en daarbij dicht op de klant zitten. Dat is onze missie. Dat doen we met keyaccountmanagement en door data goed te benutten. Het organiseren en gebruiken van interne data wordt ook door derden als echt vernieuwend gezien. Daardoor beslissen we niet op emotie, maar is nagenoeg elk besluit *data driven*. Als we een contract met een collega verlengen, of een afspraak maken met een klant voor een vast tarief, kunnen we perfect zien waar we onze tijd aan besteden.' Wat Versteegh vertelt, komt ook aan de orde in een vergadering van de collega's uit de zorgsector. Een discussie over de vraag of ze meer of minder energie moeten steken in een onderwerp, wordt met cijfers onderbouwd. Partner Ginny Kessels (43): 'Wat is ons *trackrecord* op dit onderwerp? En waar komt de harde omzet uit?'

TeekensKarstens advocaten notarissen

Wie: 35 advocaten en 15 (kandidaat-)notarissen.

Waar: Leiden, Alphen aan den Rijn, Amsterdam.

Hoe: Ondernemingsrecht

MERKBELOFTE

Versteegh ziet het als zijn taak om kantoor, klanten en medewerkers verder te ontwikkelen. 'Dat is immers ook onze merkbefoorte, we brengen u verder. We doen niet aan lange heisessies en hebben een natuurlijke

‘We beslissen niet op emotie, nagenoeg elk besluit is *data driven*’

V.l.n.r. Ginny Kessels,
Lex Keukens en Bas Bosman

aversie tegen overleggen. Als je een goed plan hebt, kan er veel. Of je nou partner bent, of net begonnen.’ Hij vertelt over de TK Challenge, in 2015 opgezet door drie jongere collega’s. ‘Dat begon met een idee om vitaliteit te bevorderen, door samen te gaan hardlopen. Inmiddels is het een community met bedrijven en organisaties uit de omgeving waarin sportende collega’s en relaties geld inzamelen voor een goed doel. Met bijna driehonderd deelnemers hebben we in een paar jaar tijd al tegen de vier ton ingezameld.’ Lachend vertelt hij dat hij niet gespaard werd bij een estafette door Nederland, vorig jaar: ‘Mijn deel hardlopen was in Zuid-Limburg, midden in de nacht.’ Bas Bosman deelt Versteeghs fascinatie voor data en laat op zijn laptop zien hoe de tool *Microsoft Power BI (Business Insight)* gedetailleerd inzicht geeft in de cijfers. ‘Stel, de aanbestedingen groeien op macro-niveau, maar je ziet dat het team aanbestedingen daar weinig extra in doet, dan kun je gelijk actie ondernemen.’ Hij maakt een businesscase voor vrijwel elke marketingactie.

‘Wat kost een seminar of een advertentiecampagne, en wat levert een opdracht die daaruit voortkomt?’ Zo berekende en monitort hij ook de meerwaarde van een nieuw sponsorcontract met rugbyclub DIOK. ‘Het levert ons een nieuw netwerk op, met potentieel nieuwe cliënten.’ Achter een recente postercampagne in dertig bushokjes in Leiden zit minder rekenwerk, geeft hij toe. ‘De leverancier is een klant, en als bedankje voor goed werk konden we tegen gereduceerd tarief bij ze adverteren. Daarin hebben we cliënten in het zonnetje gezet. Dat leidde intern tot trots, maar ook richting cliënten was het een supergave actie.’ Bosman stimuleert het ondernemerschap van de advocaten en gelooft dat dat het best werkt door tussen ondernemers te gaan zitten. In Leiden opende het kantoor recent een kantoorruimte in een broedplaats voor *start-ups* en *scale-ups*. ‘Daar gaan onze junior-advocaten kennis geven, maken en halen door te gaan samenwerken met de ondernemers.’ Datzelfde gebeurt in de Amsterdamse vestiging, TK Tech.

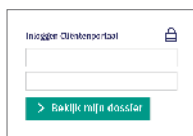
Lex Keukens (36), senior advocaat intellectueel eigendom en privacy-recht die de Amsterdamse vestiging bestiert: ‘Amsterdam is een van de grootste *start-up-cities* wereldwijd. Start-ups en scale-ups hebben niet altijd geld voor een dure advocaat, maar ze hebben vaak wel investeerders die een goede juridische structuur neer willen zetten en doen dan graag een beroep op ons.’ Keukens vertelt over een procedure tegen Stichting BREIN waarin het recht op privacy, de vrijheid van meningsuiting en vrijheid van ondernemerschap in het geding zijn, over een cliënt met een online platform voor vouchers, samenwerking met de Zweedse Kamer van Koophandel (‘Zweden is heel ondernemend’) en onderstreept dat ze ook het internationale *referral*-netwerk van TeekensKarstens bedienen, GGI international (‘die kennen alleen Amsterdam’). Ook Bosman had de Kamer van Koophandel al genoemd als voorbeeld: ‘Wij moeten een logische plek zijn voor alle ondernemers, zoals de KvK ooit was, maar dan voor juridische zaken.’

Realiseer meer declarabele uren als advocatenkantoor.

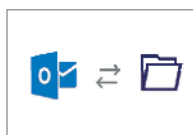
Ontdek de 3 redenen waarom al meer dan 20.000 advocaten & juristen in Europa werken met Kleos:

- **Alles-in-1 software voor uw advocatenkantoor.**
Dossierbeheer, tijdschrijven, facturatie en boekhouding in één.

- **Cliëntenportaal**
Communiceer sneller met cliënten via het online cliëntenportaal, beveiligd conform NOvA richtlijnen.

- **E-mailintegratie Outlook**
Sla mailcorrespondentie automatisch op in dossiers

Probeer Kleos nu 3 maanden gratis en vrijblijvend.

Ga naar www.wolterskluwer.nl/kleos om uw proefperiode aan te vragen.

Wolters Kluwer

When you have to be right

TELEURGESTELDE DEKKER WIL ZUIDAS TOT BETALING DWINGEN

Minister Dekker (Rechtsbescherming) wil commerciële kantoren dwingen mee te betalen aan de sociale advocatuur. Volgens de bewindsman laat de weigerachtige opstelling van de commerciële kantoren hem geen andere optie.

De minister hamert al langere tijd op een bijdrage van commerciële kantoren aan de sociale advocatuur. Hij vindt de 'waterscheiding' in de advocatuur onwenselijk en wijst erop dat die vroeger niet bestond. Nu het kabinet structureel extra geld uittrekt voor de gefinancierde rechtsbijstand, moeten commerciële kantoren ook een duit in het zakje doen, stelt hij begin november in een brief aan de Tweede Kamer.

Hij denkt daarbij aan een bijdrage in uren of in geld, eventueel afhankelijk van inkomen of omzet. 'Net zoals van sociaal advocaten mag worden gevraagd zich niet volledig afhankelijk te maken van overheidssubsidies, mag van commerciële advocatenbureaus een maatschappelijke tegenprestatie worden verwacht.'

De minister voerde eind oktober een gesprek met de NOvA en vertegenwoordigers van enkele commerciële advocatenkantoren. Dat gesprek is teleurstellend verlopen, schrijft hij de Kamer. Volgens hem gaven zijn gesprekspartners expliciet aan 'de rechtsbijstand aan mensen met een klein inkomen te beschouwen als een overheidstaak en geen voorstander te zijn van een financiële bijdrage vanuit de commerciële advocatuur'.

Dekker laat het daar niet bij zitten, blijkt uit zijn brief. Hij zegt dat hem geen andere mogelijkheid rest dan om een bijdrage 'meer dwingend' te regelen. Hij kondigt aan in de eerste helft van 2022 met een voorstel te komen om dit wettelijk vast te leggen. In de tussentijd wil de minister in gesprek blijven met de sector over

de uitwerking daarvan, 'evenals over kleinschalige initiatieven die de commerciële advocatuur wel voornemens is om in te zetten (bijvoorbeeld het openstellen van de digitale bibliotheek)'.

In een reactie zegt de NOvA dat Dekker een financiële bijdrage van commerciële kantoren wil om zijn begroting aan te vullen. Het kabinet trekt volgend jaar 154 miljoen euro extra uit voor de gefinancierde rechtsbijstand, maar dat bedrag daalt uiteindelijk naar 65 miljoen. 'De NOvA, de "commerciële" kantoren en de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN) achten dit niet de juiste manier om toegang tot het recht te waarborgen, voor hen die dat nodig hebben en daarvoor afhankelijk zijn van gefinancierde rechtsbijstand.'

Volgens de NOvA is de overheid verantwoordelijk voor het stelsel. 'Dit moet zo blijven, zoals is verankerd in de Grondwet. Dit standpunt wordt breedgedragen binnen de gehele advocatuur in Nederland. Bovendien vereist het verlenen van rechtsbijstand in toevoegingszaken specifieke deskundigheids-eisen en vaardigheden. De Raad voor Rechtsbijstand hanteert niet voor niets strenge inschrijvingsvoorwaarden voor het doen van toevoegingszaken.'

De NOvA wijst er verder op dat er steeds meer initiatieven ontstaan waarbij commerciële en sociale kantoren samenwerken. 'De onderlinge solidariteit binnen de gehele advocatuur is een verantwoordelijkheid en taak van en voor de gehele advocatuur.'

NAUTADUTILH VERRUIMT VERLOF VOOR JONGE OUDERS

NautaDutilh heeft het verlofbeleid voor jonge ouders uitgebreid. Het kantoor loopt daarmee vooruit op de aanstaande aanpassing van het wettelijk ouderschapsverlof.

De nieuwe wetgeving bepaalt dat ouders vanaf augustus volgend jaar recht hebben op vijftig procent van hun dagloon, tot een maximum van vijftig procent van het maximumdagloon gedurende de eerste negen van 26 weken ouderschapsverlof.

NautaDutilh wil als werkgever jonge ouders 'extra ondersteunen door het aanvullend geboorteverlof en het ouderschapsverlof uit te breiden'. Het aanvullend geboorteverlof zal worden aangevuld tot 85 procent van het loon (in plaats van de huidige uitkering van maximaal zeventig procent van het maximumdagloon). Dit gaat onmiddellijk in en geldt met terugwerkende kracht vanaf 1 juli 2020 voor de medewerkers die dit al hebben opgenomen.

Daarbij hebben medewerkers van NautaDutilh vanaf 1 januari 2022 recht op zeventig procent van hun salaris gedurende de eerste negen weken van het ouderschapsverlof. 'Het vinden van de juiste balans tussen werk en privé die past bij een nieuw gezin kan een flinke uitdaging zijn, zeker in het eerste jaar na het verwelkomen van een kind. We ondersteunen het welzijn en de vitaliteit van jonge ouders bij NautaDutilh op verschillende manieren en bouwen daar graag op voort met een uitgebreid verlofbeleid,' zegt managing partner Petra Zijp.

Hans en Wim Anker
gaan met pensioen.
Wat laat de markante
advocatentweeling
uit Friesland na?
Cliënten, rechters,
officieren en collega's
zijn het eens:
'We gaan ze missen.'

'BROTHERS IN CRIME' NEMEN AFSCHIED FARWOL HANS & WIM

DOOR / ERIK JAN BOLSIUS

I conen, voorbeelden, briljant in de kroon van de advocatuur: het zijn slechts een paar van de superlatieven die over de gebroeders Anker worden uitgestrooid bij hun aanstaande afscheid van de strafrechtadvocatuur. De (con)frères hebben het respect van cliënten, rechters, collega's, officieren van justitie. Welk stempel drukte deze markante tweeling op de strafrechtpraktijk, en wat laten ze achter?

GERESPECTEERDE ADVOCATEN MET EIGEN STIJL

Als Hans en Wim Anker op 31 december de deur van hun kantoor in Leeuwarden achter zich dichttrekken, blijft hun naam gewoon op de gevel staan. Onder leiding van Tjalling van der Goot en Jan Boksem, die er beiden al meer dan twintig jaar werken, zal de koers niet wezenlijk veranderen. 'De Anker en Anker-stijl blijft,

die is er bij iedereen met de papelel ingegoten. Die stijl is een beschaafde manier van werken, inhoudelijk, met argumenten en veel teamwork. Twee weten meer dan een. Zo kunnen ook twee advocaten op bezoek bij cliënten die lang vastzitten. We zijn commercieel en dat is best lastig in een toevoegingenpraktijk, maar we rekenen elkaar niet af op omzet. Je moet elkaar goed kunnen vervangen. Elkaar afrekenen op omzet is slecht voor de sfeer en het is maar de vraag of het werk er beter van wordt.' Van der Goot noemt het ook typisch Anker en Anker om regelmatig vooroverleg te zoeken met de officier van justitie, met het belang van de cliënt voorop. 'Dat zorgt dat zaken die voor de zitting al geregeld kunnen worden, vaak van logistieke aard, niet afleiden op de zitting zelf.' Respect is een woord dat vaak terugkomt in de verhalen over de Ankers.

Van der Goot: 'Hans en Wim buigen diep, heel diep voor de rechtbank. Aanvallen doe je met argumenten, maar nooit op de persoon.' Oud-rechter Frans Bauduin had te maken met Wim Anker en Tjalling van der Goot in 2010, in de geruchtmakende zedenzaak van 'Robert M.': 'Wim Anker heeft ons als rechters gewraakt omdat we ouders spreekrecht gaven. Dat ging op een aangename manier, met goede argumenten, in een klasieke stijl. Hij houdt afstand tot de rechter, is correct, en kiest heel duidelijk voor het belang van zijn cliënt, zonder aan de leiband te lopen. Ik vind het wel prettig als een advocaat niet makkelijk is. Ja, hij komt uit een kantoor waar hard wordt gewerkt en waar ze inhoudelijk goed weten hoe het in elkaar zit. Hij houdt me scherp, wijst me op dingen, daar heb ik echt wat aan. Het is een enorm gemis dat ze stoppen, ze zijn een briljant in de ►

kroon van de advocatuur.' Bauduin heeft nog scherp voor de geest hoe Wim Anker pleitte: 'Kristalhelder be-toog, concrete verweren, een heldere conclusie, een prettige manier van spreken, met modulaties, pauzes, hij weet precies wat hij gaat vertellen.'

HART OP DE GOEDE PLAATS

Kantoorgenoot Jan Boksem benoemt de aandacht voor de kleine 'prode-aan', mensen zonder geld die met justitie in aanraking komen. 'Ze zijn er voor iedereen die moeite heeft zich staande te houden in de steeds ingewikkeldere samenleving.' Wie anders dan cliënten kunnen het best vertellen over de persoonlijke inzet van Hans en Wim Anker? Gerrit Dijkstra zit al 41 jaar in tbs, na een veroordeling wegens aanranding en poging tot verkrachting, en wordt al sinds 1988 bijgestaan door Wim Anker: 'Hij heeft zich steeds als intermediair tussen mij en de kliniek opgesteld en helaas gaat hij net mijn laatste zitting niet meemaken, want ik hoop in 2022 uit tbs te komen. Hij heeft weleens gezegd dat iemand met een witte jas aan in het juridische systeem meer te zeggen heeft dan iemand in een toga, omdat mijn tbs steeds verlengd werd. Als mens en als advocaat is hij fantastisch. Het enige nadeel is dat hij Heeren-veen-fan is en ik Cambuur-fan. Als ik eruit kom, en onze clubs spelen tegen elkaar, dan ga ik erheen in het Cambuur-shirt dat ik van hem heb gekregen, dat hebben we afgesproken. Hij heeft altijd heel veel tijd in mijn zaak gestoken, ik ben hem daar ontzettend dankbaar voor.' Broer Hans vertegenwoordigt cliënt Dennis Salarbux al dertig jaar. Salarbux, die regelmatig is veroordeeld wegens onder andere vermogensdelicten, diefstallen en snelkraken, zou een nier geven voor Anker, als dat nodig was. Zelf is hij net geopereerd als hij vertelt over zijn band: 'Ik heb Ankers naam opge-

geven bij het ziekenhuis, voor als er iets niet goed zou gaan. Hans Anker heeft me altijd geholpen als ik ergens mee zat. Met oud en nieuw kreeg ik weleens een oudejaarslot. Als het prijs was, zou ik zo de helft met hem delen. Ik kom al een aantal jaar niet meer met politie in aanraking. Toen ik in de bajes zat, keek niemand naar me om. Dan kwam Hans Anker best vaak op bezoek. Hij is een van de meest dierbare mensen in mijn leven.' 'Ik heb alles aan Hans en Wim te danken,' vertelt cliënt Jaap Huizinga. Hij werd naar het kantoor doorverwezen door Hans Wiegel, toenmalig commissaris van de Koningin in Friesland, toen hij was aangeklaagd wegens aardappelfraude. 'Het zijn hartstikke beste mensen, ze hebben ruggengraat, geen kakmensen. Het zijn mensen onder de mensen, ze doen normaal. Ik ben altijd mezelf en daar kan niemand mee omgaan, maar Hans en Wim Anker wel. Ik weet wat ik aan ze heb, je kunt goed met ze praten, je lacht je dood. Het is jammer dat ze ermee ophouden.' Huizinga vertelt dat hij

'Ze buigen diep voor de rechtbank. Aanvallen doe je met argumenten, nooit op de persoon'

altijd zonder afspraak terechtkan: 'Wim woont vlakbij.' Rechter Kees Post is 'import' in Akkrum, het geboortedorp van de Ankers. 'Ik ken ze uit het dorp, maar we hielden wel afstand, om te voorkomen dat ik geen zitting meer kon hebben in zaken waarin zij optraden. In het dorp is het in de zomer altijd feest, dankzij de stichting die zij hebben opgericht. Wij woonden er net, mijn dochter Emma deed 's ochtends mee met het traditionele masklimmen en kwam tot een meter of zes. Uit de commentaarwagen schalde een droge opmerking van een van de Ankers: 'Zo, die Emma Post klimt tot

een hoger niveau dan haar vader ooit zal bereiken.' De sociale inslag van de gebroeders Anker wordt ook genoemd door Post. 'Dat is in het dorp welbekend, ze staan altijd klaar voor mensen die het moeilijk hebben, ook als daar geen factuur voor kan worden gestuurd.'

KLASSIEKE GEDRAGSREGELS

Post heeft Hans en Wim Anker ook veel meegemaakt in de rechtszaal. Over individuele gevallen kan hij niks vertellen, maar wel over de stijl van de Ankers: 'Ze hebben een combinatie van heel actuele juridische kennis, zijn gespecialiseerd in onderwerpen als tbs en levenslange gevangenisstraf en ze kennen hun cliënten zo goed, dat ze ook over de persoonlijke omstandigheden kunnen vertellen, zodat ze ook kunnen terughalen wat er in het verleden met de cliënt is gebeurd. IJzersterke juristen met het hart op de juiste plaats.' Oebele Brouwer, burgemeester van Achtkarspelen, werkte vaak met de gebroeders Anker toen hij officier van justitie was in Noord-Nederland. 'In strafzaken heb je een andere rol, maar je staat niet tegenover elkaar. Hans en Wim hebben enorme kwaliteiten op retorisch vlak, advocaten die het oor van de rechtbank hebben, zoals mijn oude opleider zei. Die kunst verstaan ze meesterlijk en dat is niet alleen ketelmuziek, ze hebben het ook theoretisch zo goed voor elkaar dat ze de rechter en de officier van justitie ermee inpalmen. Ik vond de Ankers altijd buitengewoon scherp. Als je je niet goed had voorbereid, werd je gefileerd.' Dat leidde volgens Brouwer tot een gezonde spanning. 'Als zij kwamen, dan las je je stukken nog wel een keer extra door.' Brouwer was net een jaar officier toen de zaak van Martha U. speelde, de Engel des doods, die ervan werd verdacht als verpleegkundige in een verpleeghuis bejaarden te hebben gedood. 'Dat was een lastige zaak om te bewijzen, maar er speelden ook veel emoties van nabestaanden. De Ankers stonden Martha bij en ik

herinner me haarscherp het proces naar de zitting toe. We hebben veel overlegd en afgestemd, zodat het strafproces ging waar het over moest gaan. Martha had compassie met de bejaarden, meende dat zij het goede deed door hun leven te beëindigen. Wat had haar bewogen, daar moest de zitting over gaan en we moesten niet in formaliteiten belanden, geen veertig getuigen uitnodigen als dat niet nodig was.' Ook in kleinere zaken belden de Ankers regelmatig even, vertelt Brouwer, om te vragen aan wat voor eis hij zat te denken en zij konden ook aangeven hoe ze erin zouden gaan. 'Altijd vanuit het belang van de cliënt, hartstikke goede juristen, contactueel heel sterk. Hard op de inhoud, zacht op de relatie.' Wat ze achterlaten, volgens Brouwer? 'De oprechte aandacht voor hun cliënten, en de juridische inhoud. Ik heb tientallen keren met ze gewerkt, ook bij de politierechter en kantonzittingen, ze voelden zich voor geen enkele zaak te groot.' Brouwer lacht als hij zich een voorval in het stadion van Heerenveen herinnert. 'Ik was voetbalofficier en tijdens Heerenveen-Feyenoord waren er rellen in een supportersvak. Op weg naar de commandokamer liep ik vlak langs het veld, vlak voor het vak waar de Ankers zaten, toen ik een bal van Ulrich van Gobbel hard tegen mijn hoofd kreeg. Bij het overeind krabbelen, stonden de Ankers voor mijn neus en het eerste wat ik hoorde, was een grap, in het Fries: 'Dat zou een mooie dood zijn geweest.'

INSPIRERENDE OPLEIDERS

De strafrecht cursussen van Anker en Anker zijn een welkome aanvulling op de inkomsten van het grotendeels op toevoegingen draaiende kantoor. Collega Jan Boksem: 'In 1998 zijn we daarmee begonnen, omdat we ons regelmatig zelf afvroegen wat we aan een cursus hadden. Zo kunnen we onze ziekenfondspraktijk blijven voeren en ons sociale gezicht behouden. De cursus heeft een wat ander karakter en gaat niet puur om

Welverdiend pensioen

'Hans en Wim Anker zijn twee markante persoonlijkheden – los van elkaar, maar zeker in combinatie een legendarisch duo. Zij hebben een belangrijke rol gespeeld bij het tastbaar maken van onze rechtsstaat voor een groot publiek. Ooit ben ik "onder de radar" naar Leeuwarden getogen voor een goed gesprek "met de benen op tafel". Het pensioen is welverdiend, maar we gaan twee vakmensen node missen.'

Sander Dekker, minister voor Rechtsbescherming

de juridische diepgang, maar is heel concreet. Praktische tips: wat kun je morgen gebruiken bij de politierechter? We maken deelnemers ook enthousiast voor de strafpraktijk, we zien dat men er na de cursus weer zin in heeft, ze gaan naar huis met creatieve ideeën. Hans en Wim hebben altijd goed contact met de cursisten.' De Amsterdamse strafpleiter Bart Swier gaat er graag jaarlijks voor naar Schiermonnikoog. 'We worden opgehaald met een gecharterde boot en overnachten in het beroemde hotel Van der Werff. Hans en Wim drinken graag een borrel na afloop, erg gezellig. En of het praktisch is, zeker. Ik herinner me dat ze een lijst met oud-reclasseringsambtenaren deelden die een rapport op kunnen stellen over een cliënt, daar heb je direct iets aan.' Ook oud-cursist cassatieadvocaat Rob Baumgardt kijkt met plezier terug op leerzame ontmoetingen: 'Altijd handige weetjes en oefjes, maar ook sfeervol en gezellig, doodzonde dat ze stoppen. De cursussen zijn een mengeling tussen een lezing en cabaret. Maar ze spelen geen toneel, ze zijn gewoon zo. Iconen, een voorbeeld voor velen.' Baumgardt herinnert zich een avondje doorzakken in Antwerpen na een cursus. 'We hadden staan zingen, Wim voorop. En dan ging hij zich de volgende ochtend excuseren voor het rare gedrag van zijn broer, haha.' Kantoorgenoot Boksem vertelt hoe Hans en Wim Anker ook cliënten opleidden: 'Zij hebben de regie en zijn nooit een verlengstuk van de verdachte, maar het is de zaak van de cliënt. Het kost tijd, maar die nemen ze ervoor, want ze vinden het belangrijk dat de cliënt goed geïnformeerd naar de zitting

gaat.' Cliënt Gerrit Dijkstra heeft dat vaker ervaren: 'Ik ben door een rechter weleens gecompimenteerd met mijn juridische kennis.'

De chauffeur van kantoor, Tom Binnema, heeft de gebroeders Anker flink wat kilometers rondgereden, zowel naar zittingen, bezoek aan cliënten als bij spreekbeurten of cursussen. Een luxe, een eigen chauffeur? 'Nee, ze hebben wel een rijbewijs, maar zelf rijden ze alleen op bekende weggetjes, zo rijdt Hans uitsluitend van Akkrum naar kantoor in Leeuwarden, en een keer per jaar op vakantie naar Slenaken. Wim heeft nog extra rijlessen genomen toen hij verhuisde naar Skingen.' Binnema zal ze missen: 'Hans was altijd de man op kantoor, Wim de mond naar buiten. Wim had een grote tbs-praktijk met klinieken in het hele land, hij deed ook de publiciteit en gaf overal lezingen. Zoals de buitenwacht Anker en Anker zag, zo zijn ze ook echt. Hans is heel stabiel, die laat nooit blijken dat hij boos is, Wim is een veel emotionelere man. Met Hans en Wim is er altijd wat te beleven, de vrolijke noot en amusementswaarde zijn groot. Op de terugweg na een zitting drinken ze graag onderweg een borreltje. Wim heeft de café top 100 van Misset Horeca in zijn tas en rijdt met plezier om voor een goede bruine kroeg. Even afblussen, de stress aan de kant.' Na wat aandringen kan Tjalling van der Goot een aspect noemen dat hij misschien niet gaat missen als de Ankers met pensioen zijn: 'Het zingen van smartlappen tijdens de kantooruitjes.' Alhoewel, voegt hij eraan toe: 'Het zijn sfeermakers en dat is goud waard.' ■

YOUSSEF TAGHI LIET ZICH DOOR DE DEKEN NIET STOPPEN

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Strafrechtadvocaat Youssef Taghi is gearresteerd omdat hij maandenlang ongehinderd boodschapper zou zijn geweest van zijn neef Ridouan Taghi. Wat zegt dat over het toezicht en wat zijn de gevolgen?

Op vrijdag 8 oktober meldt het Landelijk Parket van het OM dat de politie die dag een 38-jarige advocaat uit Utrecht heeft aangehouden op verdenking van deelneming aan een criminele organisatie. Volgens het OM had de advocaat langere tijd vrije toegang tot zijn neef Ridouan Taghi, hoofdverdachte in het Marengo-proces. De raadsman – Youssef Taghi – was aangehouden tijdens een bezoek aan Ridouan in de EBI in Vught. Het OM bestempelt de advocaat, een neef van de gedetineerde, als boodschapper. Dankzij hem kon Ridouan Taghi, die in beperkingen zit, ‘onbelemmerd met de buitenwereld communiceren en behield hij de mogelijkheid criminele activiteiten voort te zetten’. Uit de onderschepte communicatie zou blijken dat Ridouan bezig was een gewelddadige uitbraak te organiseren. Daarnaast denkt het OM dat de raadsman zocht naar adresgegevens van personeel van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI).

De arrestatie van Youssef Taghi veroorzaakt de nodige beroering in de strafrechtketen en de politiek. Misbruik van privileges schaadt het vertrouwen in de beroepsgroep. Een advocaat is de enige die vrij toegang heeft tot een verdachte die in beperkingen zit en vertrouwelijk met hem kan praten, zonder te worden afgeluisterd of gecontroleerd. Daar staat de plicht tot geheimhouding tegenover.

TOEZICHT

Het incident roept ook vragen op over het toezicht dat de deken heeft uitgeoefend op Youssef. Is dat wel effectief en afdoende geweest? De toelichting van het OM lijkt de zwartepiet in eerste instantie neer te leggen bij de Gelderse deken Maaïke Bomers. Aanvankelijk meldde het OM dat Justitie een klacht had ingediend bij de deken in Oost-Nederland, nadat Youssef zich in december 2020 stelde als advocaat van zijn neef. Het vermoeden bestond dat Youssef zijn geheimhoudingsplicht zou schenden.

Toen de deken in maart 2021 liet weten dat het onderzoek naar de veronderstelde schending niets had opgeleverd, kreeg de raadsman toegang tot neef Ridouan, als zijn vierde advocaat. Immers, er bestaat geen regel die bijstand van een advocaat aan een familielid verbiedt. In tweede instantie nuanceert het OM het feitenrelaas. Er was weliswaar een melding aan de deken gedaan over Youssef, maar dat betrof een andere verdachte in een ander dossier. Het OM zei er zelfs expliciet bij dat de melding niet het contact tussen de twee neven betrof. Volgens Bomers speelde dat in maart 2020. Toen het OM de deken in december op haar verzoek nadere informatie toestuурde, werd dat nogmaals bevestigd, stelt ze. Het onderzoek van Bomers richtte zich dan ook uitsluitend op mogelijk misbruik van de geheimhouder-telefoon in relatie tot een bepaalde verdachte, niet zijnde Ridouan Taghi. ‘Ik heb van het OM niets vernomen omtrent vermoedens of aanwijzingen

ten aanzien van mogelijk misbruik van privileges door Youssef Taghi in relatie tot Ridouan Taghi. Ik had ook geen enkel ander aanknopingspunt om daar enig onderzoek naar te (kunnen) doen.'

Het betreffende onderzoek leidde tot de conclusie dat ze geen misbruik van de geheimhoudertelefoon heeft kunnen vaststellen, verklaart Bomers. 'Het onderzoek heeft geduurd

dat de deken haar bevindingen aan het OM rapporteert. Bomers zegt dat ze met Youssef 'indringend heeft besproken dat hij zich moest afvragen of het verstandig is om voor Ridouan Taghi te gaan optreden, aangezien hij een neef is. Het is echter niet verboden om als advocaat voor familieleden op te treden. Mr. Youssef Taghi diende hierin zelf een afweging te maken en een beslissing te nemen.'

Op het moment dat Bomers het onderzoek naar misbruik van de geheimhoudertelefoon afrondde, was haar nog niet bekend of Youssef Taghi daadwerkelijk Ridouan zou gaan bijstaan, verklaart ze. Ze wijst erop dat ze geen middelen zou hebben

gehad om Youssef volledig te controleren als ze dat wel had geweten. 'Voor de mogelijkheden om als deken in dit soort gevallen op te treden, is informatie die van het Openbaar Ministerie wordt ontvangen van wezenlijk belang.'

Volgens het OM bracht de advocaat nadat hij in maart toegang kreeg tot de EBI in Vught vele malen urenlang bezoeken aan Ridouan Taghi en had hij tientallen keren telefonisch contact. Pas in de zomer rees vervolgens de verdenking dat hij niet zozeer optrad als advocaat van zijn neef, maar als zijn boodschapper.

In mei 2021 verhuist Youssef van arrondissement. Van het Gelderse Waardenburg verplaatst hij zijn kantoor naar Utrecht. In juli spreekt deken Bomers haar collega Bas Le Large van Midden-Nederland via de telefoon over Youssef Taghi. Aanleiding vormen vragen aan Le Large van dagblad *NRC* die er lucht van heeft gekregen dat Ridouan Taghi een gelijknamig familielid als raadsman heeft. Op verzoek van Justitie gaat de krant lopende een onderzoek niet tot publicatie over. Le Large verklaart

op dat moment van het OM niets te hebben vernomen dat de bijstand van Youssef aan zijn neef ter discussie kon stellen. De orde Midden-Nederland ontvangt van de Gelderse orde nog wel het dossier van het afgeronde onderzoek. Dat gebeurt standaard als een advocaat zijn kantoor naar een ander arrondissement verplaatst, meldt deken Bomers.

RECHTER-COMMISSARIS

Vanaf het moment dat Youssef Taghi zijn neef Ridouan bijstaat, is er per saldo geen sprake van verscherpt toezicht door een deken. Het Openbaar Ministerie verkiest het de deken Midden-Nederland niet te informeren, omdat het voor Justitie niet langer een tuchtrechtelijke, maar een strafrechtelijke kwestie betreft. De Landelijke Recherche was al in februari een strafrechtelijk onderzoek gestart naar mogelijkheden van Ridouan Taghi om te communiceren met de buitenwereld. Door onder meer onderschepte PGP-berichten van SKY ECC ontstond de verdenking dat hij vanuit de EBI criminele handelingen voortzette. Neef Youssef komt in de zomer in beeld.

Met toestemming van de rechter-commissaris worden 'bijzondere opsporingsbevoegdheden' ingezet, waarbij het OM naar eigen zegen zeer omzichtig te werk gaat. De raadsman komt onder observatie te staan en er worden geluids- en beeldopnames gemaakt van zijn bezoeken aan zijn cliënt. 'De rechter-commissaris heeft steeds de resultaten van de ingezette opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen beoordeeld, voordat hij een selectie daarvan vrijgaf voor het onderzoek.' Als het OM begin oktober genoeg bewijs denkt te hebben, wordt Youssef Taghi gearresteerd, in de bezoekersruimte van de EBI, in bijzijn van neef Ridouan. Die ochtend wordt ook deken Bas Le Large geïnformeerd. ►

'De deken kan vragen wat er onderling is besproken maar niet *controleren* wat er feitelijk is besproken tussen de advocaat en de cliënt'

van 2 april 2020 tot 4 maart 2021. Bij brief van 11 augustus 2020 heb ik het Openbaar Ministerie verzocht om nadere informatie te verstrekken, opdat ik het onderzoek zo goed mogelijk kon uitvoeren. Over de inhoud en het verloop van het onderzoek kan ik niets zeggen vanwege de op mij rustende geheimhoudingsverplichting op grond van artikel 45a lid 1 van de Advocatenwet, anders dan dat ik het onderzoek grondig heb uitgevoerd. De deken kan aan de advocaat en aan de cliënt weliswaar vragen wat er onderling is besproken maar de deken kan niet *controleren* wat er feitelijk is besproken tussen de advocaat en de cliënt omdat die contacten per definitie vertrouwelijk zijn. Het vertrouwelijke verkeer tussen advocaat en cliënt is een belangrijk rechtsstatelijk beginsel.'

FAMILIE

Nog voordat Bomers in maart met haar bevindingen komt, meldt Youssef zich in december 2020 bij de DJI als advocaat van Ridouan. De dienst weigert de advocaat aanvankelijk de toegang, maar heft dat verbod op na-

Le Large is er ook bij als het kantoor van de advocaat wordt doorzocht en beslag wordt gelegd op digitale gegevensdragers. 'De dag van de arrestatie en doorzoeking werd ik voor het eerst geïnformeerd door het OM. Voor dat moment heb ik geen enkele melding gehad, ik was niet op de hoogte van het strafrechtelijk onderzoek.'

Dat zit Le Large niet lekker. 'Ik ga daarover nog in gesprek met het OM. De rechter-commissaris is weliswaar

wel repressief, op te treden tegen (voortgezet) crimineel handelen door of via geprivilegieerde personen, nog voldoen in het licht van de praktijken waarvan de zware georganiseerde criminele organisaties zich bedienen'.

Op 29 oktober voegt hij daar aan toe ook na te willen denken over het toezicht op de advocatuur. Het dekenberaad neemt de eindverantwoordelijkheid voor het toezicht over van de lokale deken. De laatste blijft het

toezicht vooralsnog wel uitvoeren, maar Dekker vraagt zich hardop af 'of het niet verstandiger is om het toezicht wat verder weg van de deken te organiseren'.

Op 4 november

herhaalt hij dat nog eens mondeling, in een debat met de Tweede Kamer. Volgens de minister vereist de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit extra maatregelen. 'Die jongens zijn niet dom. De rechten die bestaan in onze rechtsstaat worden misbruikt om diezelfde rechtsstaat te ondermijnen. Wat er in de EBI is gebeurd, is echt vreselijk.'

Het college van toezicht, dat beoordeelt of de deken als toezicht-

houder hun werk goed doen, laat zich niet uit over de kwestie. Volgens een woordvoerder houdt het CvT systeemtoezicht en mengt het zich niet in individuele gevallen, in ieder geval niet openlijk. 'Het CvT laat zich informeren door de betrokken deken en doet daar verder geen mededelingen over.'

De DJI heeft advocaten inmiddels verboden een laptop mee te nemen als ze in de EBI een cliënt bezoeken. Diverse advocaten zijn tegen de maatregel in het geweer gekomen.

Op 4 november oordeelt de rechtbank Amsterdam dat het OM het recht had digitale apparatuur van Youssef Taghi in beslag te nemen. Volgens Taghi's advocaat mocht dat niet, omdat de in beslag genomen apparaten onder het verschoningsrecht vallen. De rechtbank verklaart de klacht ongegrond. 'De omstandigheden waaronder de inbeslagname heeft plaatsgevonden zijn zo uitzonderlijk, dat de inbreuk op het verschoningsrecht gerechtvaardigd is. De verdenkingen die het OM tegen T. koestert, zijn zeer ernstig,' aldus de rechtbank. Het gaat om 'verdenkingen die grote schade kunnen berokkenen aan het vertrouwen in de maatschappelijke functie van de advocatuur'. ■

'De omstandigheden zijn zo uitzonderlijk, dat de inbreuk op het verschoningsrecht gerechtvaardigd is'

niet verplicht de deken te informeren bij een strafrechtelijk onderzoek naar een advocaat, maar het is wel gebruikelijk.'

PRIVILEGES

Het incident met Youssef Taghi komt uiterst ongelegen, net op het moment dat de politiek zich buigt over de kwaliteit van het toezicht op de advocatuur. De beroepsgroep betaalt en regelt de controle op de eigen vakgenoten. Mag die situatie in stand blijven? Dat is de vraag die het kabinet en de Tweede Kamer ruim vijf jaar na de vernieuwing van de Advocatenwet in 2015 moeten beantwoorden. De vooruitzichten waren gunstig. Het WODC oordeelt overwegend positief in een rapport, met enkele aanpassingen kan de advocatuur weer jarenlang vooruit (zie kader).

De zaak-Youssef Taghi gooit roet in het eten. Minister Sander Dekker is duidelijk 'not amused'. Op 11 oktober schrijft hij de Tweede Kamer dat 'deze casus voor mij aanleiding is om te onderzoeken of de bevoegdheden van de instanties om, preventief dan

Dekenberaad eindverantwoordelijk

De eindverantwoordelijkheid voor het toezicht op advocaten komt te liggen bij het landelijk dekenberaad. De lokale deken blijft belast met de uitvoering, maar moet zich voegen naar het beleid van het dekenberaad, heeft minister Dekker voor Rechtsbescherming aan de Tweede Kamer laten weten.

De bewindsman volgt daarmee het advies op dat hij vorig jaar kreeg in het WODC-rapport *Evaluatie Wet positie en toezicht advocatuur* (Wpta). Ook de diverse bestuursorganen binnen de NOvA staan achter het besluit.

Volgens Dekker maakt de verandering het toezicht onafhankelijker, uniformer en effectiever, aldus Dekker. Het dekenberaad blijft bestaan uit de elf lokale deken. De landelijk toezichthouder mag straks ook extra toezichthouders aannemen. Door de inzet van extra mensen en deskundigheid verbetert de controle op naleving van regels, verwacht de minister.

De verandering vereist wetswijziging en gaat naar verwachting niet eerder dan 2023 in.

- effectief: beste onderdeel A-titel
- gemak: 24/7 service
- snelheid: 3,5 minuut deelname

Aplanner.nl

Bezoek www.Aplanner.nl of voor vragen:
024 - 360 77 10 / mail@capitalmediaservices.nl

ADVOCATEN VAN ORANJE

Wij zoeken advocaten!

Ben jij een zelfstandige advocaat of overweeg je om die switch te maken?

Zoek je een leuk kantoor waar alles goed geregeld is? Kom dan in gesprek met AdvocatenvanOranje!

info@advocatenvanoranje.nl
Tel: 020-210 90 09
www.advocatenvanoranje.nl

Joan Muyskenweg 22
1096 CJ Amsterdam

Sumrin
advocaten

ADVOCaat OF JURIST BESTUURSRECHT

Sumrin advocaten is een jong advocatenkantoor in Someren. In een informele sfeer jouw talent tot ware hoogte brengen? Dan zijn wij op zoek naar jou!

Je gaat deel uitmaken van het team bestuursrecht. Dit team staat cliënten in en buiten rechte bij in het bestuurs-, omgevings- en milieurecht.

Wij vragen:

- Een uitstekend stel hersens (WO-rechten) met een portie gezond boerenverstand;
- Minimaal twee jaar relevante werkervaring;
- Uitstekende beheersing van de Nederlandse taal, zowel mondeling als schriftelijk;
- Een goede gesprekspartner die op inhoud en to-the-point weet te overtuigen;
- Pragmatisch en oplossingsgericht;
- Plezierig in de omgang en stevig in je juridische schoenen staan;

Wij bieden:

- Samenwerken binnen een klein, open en informeel team;
- Leuke collega's, interessante juridische vraagstukken en leuke cliënten;
- Goede begeleiding en uitstekende sparringpartners;
- Ruimte voor persoonlijke ontwikkeling en groei;
- Een passend arbeidsvoorwaardenpakket;

Enthousiast?

Stuur jouw sollicitatiebrief met cv naar Moniek Peeters (m.peeters@sumrin.nl).

MEULENKAMP
A D V O C A T E N

Vacature

**Advocaat-medewerker voor
de overheidspraktijk en/of
de aanbestedingspraktijk**

MeulenKamp Advocaten is een advocatenkantoor met negen advocaten, gevestigd te Venlo. Wij leveren al decennialang gespecialiseerde juridische bijstand aan ondernemingen, overheden, instellingen en particulieren.

Vanwege de groei van onze praktijk zijn wij op korte termijn op zoek naar een advocaat-medewerker voor onze overheidspraktijk en/of aanbestedingspraktijk. Wij zoeken iemand met belangstelling voor en/of ervaring in beide of een van beide rechtsgebieden.

Meer weten? Bel met Margo van Nisselroij of Jan van den Heuvel (077 3515041) of stuur meteen je motivatiebrief en CV naar: mvanisselroij@meulenkampadvocaten.nl.

Vanzelfsprekend zal jouw sollicitatie vertrouwelijk worden behandeld.

vanveen.com/vacatures
Advocaat Vastgoed & Overheid
Advocaat Ondernemingsrecht & Insolventierecht

Loop voorop met Van Veen Advocaten

Van Veen
ADVOCATEN

GEZIEN

HANDBOEK VOOR OMGEVINGSWET

De Omgevingswet treedt volgend jaar in werking. Met deze wet verandert het wettelijke omgevingsrechtelijke stelsel ingrijpend.

De Omgevingswet integreert 26 wetten, waaronder de Woningwet, de Wet ruimtelijke ordening (Wro), de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de Wet milieubeheer. Daarnaast wordt de hoeveelheid bijbehorende algemene maatregelen van bestuur (AMvB's) gereduceerd van zestig tot slechts vier. Verder worden de bestaande 75 ministeriële regelingen vervangen door één ministeriële regeling: de Omgevingsregeling. In *Omgevingswet in de praktijk* (Boom juridisch, 2021) beschrijft Anita Nijboer, partner bij Kennedy Van der Laan, de ins en outs van de nieuwe wet- en regelgeving.

Het boek toont op een handzame en praktische manier de belangrijkste verschillen tussen het huidige en het nieuwe stelsel. Als je nu bijvoorbeeld een omgevingsvergunning milieu nodig hebt, wat heb je dan in 2022 nodig? Hoe verloopt de procedure? En wat zijn de criteria voor vergunningverlening? Nijboer beantwoordt deze vragen voor de belangrijkste vergunningen, toestemmingen en regels die een bedrijf nodig heeft om te bouwen, in werking te zijn en uit te breiden. Met in het achterhoofd haar eigen cliënten, zoals projectontwikkelaars, bouwbedrijven, fabrieken en winkelketens.

POLITIEK IDEEAL

‘Wie de politiek in wil, moet uit overtuiging de publieke zaak willen dienen. Als dat zou kunnen, zouden mensen alleen de politiek ingaan om zich sterk te maken voor hun waarden, ideeën of legitieme belangen en zo de publieke zaak te dienen.’

Drie jaar na het verschijnen van zijn autobiografie *Waarnemer, adviseur, besliser* komt Uri Rosenthal met een nieuw boek. De minister van

gaat het in de rechtsstaat om? Deze vragen vormen volgens Rosenthal de achtergrond voor het opsporen en verhelpen van gebreken, oneffenheden en omissies in de politieke arena en in het doen en laten van de Staat. We moeten onze democratie en rechtsstaat koesteren, zegt hij. ‘De Grondwet verdient een stevig maatschappelijk draagvlak en ieders betrokkenheid.’ De VVD'er put uit zijn eigen ervaringen in de politiek. Dat maakt het een interessant boek over de verkeerde en juiste redenen om de politiek in te gaan, politieke deugden, machtswisselingen en democratie in crisistijd.

Buitenlandse Zaken in het kabinet-Rutte I gaat in *Als dat zou kunnen* (Prometheus Amsterdam, 2021) uitgebreid in op de vraag waar het in de politiek om moet gaan. Hoe borgen we de kern van het democratische bestel? Waarom hebben we een sterke Staat nodig? Waar

BESTUURLIJKE ROLLER-COASTER

Bestuurders en bestuursorganen kregen de afgelopen coronatijd te maken met situaties waarop men niet was voorbereid. De vraag naar democratische legitimiteit van de coronamaatregelen kwam veelvuldig aan bod, net als de vraag of de coronasteunpakketten rechtstatelijk verantwoord zijn.

De VAR (Vereniging voor Bestuursrecht) bracht tijdens de coronacrisis meerdere preadviezen uit. De uitgave *Bestuursrecht in crisistijd* (Boom

juridisch, 2021) bevat de preadviezen geschreven door universitair docent Jan-Peter Loof (Universiteit Leiden), Jurien Korzelius (ministerie van Justitie en Veiligheid), hoogleraar Jacobine van den Brink (Universiteit van Amsterdam) en hoogleraar Martijn van der Steen (Erasmus Universiteit). Het eerste preadvies ziet onder meer op mensenrechtennormen in relatie tot vrijheidsbeperkende coronamaatregelen, legaliteitsvraagstukken vanuit grondwettelijk en EVRM-perspectief en belangenafwegings- en handavingsvraagstukken. Het tweede preadvies gaat over democratische legitimatie van de coronamaatregelen. In het derde preadvies worden de rechtsgrondslagen en rechtstatelijkheid van de coronasteunmaatregelen en de juridische consequenties daarvan besproken. Het vierde advies bespreekt perspectieven, praktijken en dilemma's rondom de overheidssturing in de coronacrisis. Een nuttige bundel voor juristen die binnen het bestuursrecht met coronaregels te maken hebben.

KINDERLIJKE ARRESTEN

Kun je door de rechter veroordeeld worden tot het betalen van schadevergoeding als je geen enkele regel in het wetboek overtreedt? Gelukkig wel. Wat? Gelukkig wel? Maar dat is toch niet eerlijk? Hoe kun je nu niets verkeerd doen en toch moet betalen?

Zo start de uitleg van een van de beroemdste rechtszaken uit de geschiedenis in kindertaal. In *Wikken & Wegen* (Leonon Media, september 2021) leggen kinderboekenschrijvers Bibi Dumon Tak, Jan Paul Schutten, Joke van Leeuwen, Thijs Goverde en Ted van Lieshout 24 belangrijke arresten van de Hoge Raad uit aan kinderen. Het boek is een relatiegeschenk ter ere van het 150-jarig bestaan van De Brauw Blackstone Westbroek. Bovendien voorbeeld ziet natuurlijk op Lindenbaum/Cohen. Maar ook het Kelderluik-arrest, Pekingeenden-arrest, Davelaar-arrest, Heksenkaas-arrest en de rechtszaak over de Endstra-tapes komen aan bod. De arresten worden op een creatieve manier in een makkelijk te lezen verhaal gegoten waardoor de kinderen de essentie van het arrest meekrijgen. Waarom stonden partijen tegenover elkaar? Over welk dilemma moest de rechter beslissen? En tot welke rechtsvorming heeft dit geleid? Stuk voor stuk leesbare verhalen voor wat oudere kinderen die geïnteresseerd zijn in het juristenbrein van bijvoorbeeld hun ouders.

COLUMN

DOOR / TRUDEKE SILLEVIS SMITT

Mr. X moet klager alsnog advocaat toewijzen

Als het een rechtzoekende écht niet lukt een advocaat te vinden, moet de deken iemand aanwijzen. Ook als de rechtzoekende juridisch geschoold is en zijn vorige advocaat overspoelde met zaken, zelfgemaakte processtukken en instructies. Ook als de deken denkt: doe het zélf.

Een vader had niet het gezag over zijn zoon en wilde in verband daarmee tal van procedures voeren tegen (onder meer) de betrokken jeugd- en pleegzorginstellingen. Mr. R wilde hem met een enkele procedure wel helpen, maar zag geen gat in de hele berg. De afspraken wat ze wel en niet zou doen, wijzigden tussentijds. Dat werd door mr. R niet goed vastgelegd. De vader diende een tuchtklacht in omdat mr. R niet alles had gedaan wat hij had gevraagd en kreeg van de Raad van Discipline in Amsterdam deels gelijk, vanwege dat gebrek in de vastlegging.

Toen wilde de vader mr. R aansprakelijk stellen en ging daarvoor weer op zoek naar een advocaat. Maar de ene advocaat had geen tijd, bij de ander was het zijn rechtsgebied niet. Vijf afwijzingen later meldde de man zich bij de Amsterdamse deken: of die nu maar een advocaat wilde aanwijzen voor 'de komende aansprakelijkheidszaak' tegen zijn voormalige advocaat.

De deken antwoordde dat volgens artikel 13 Advocatenwet de deken een advocaat aanwijst als het gaat om een kwestie waar bijstand van een advocaat is voorgeschreven of noodzakelijk is. Dat dit het geval was, bleek niet uit de vraag van meneer, dus: verzoek afgewezen. Maar over zo'n beslissing kun je klagen bij het Hof van Discipline, en dat deed meneer.

De deken verweerde zich: het ging toch om een aansprakelijkstelling? Daar heb je geen advocaat voor nodig. Meneer is afgestudeerd in de rechten en wil zelfs binnenkort advocaat worden – dat kan hij prima zelf.

Maar die vlieger gaat niet op. De deken mag een verzoek om een advocaat aan te wijzen weigeren als daar gegronde redenen voor zijn, bijvoorbeeld als er in de zaak geen sprake is van verplichte procesvertegenwoordiging, of als er geen redelijke kans van slagen is. In het onderhavige geval, zegt het hof, kon je wel snappen dat het de vader niet alleen ging om aansprakelijkstelling, maar om het voeren van een civiele procedure met verplichte procesvertegenwoordiging. En de advocaten die de zaak hadden geweigerd, hadden niet aangevoerd dat ze de zaak kansloos achtten. De deken had het verzoek dus te beperkt opgevat. En, voegt het hof er nog aan toe, het argument dat meneer rechten had gestudeerd, kon de beslissing niet dragen. Het toetsingskader van artikel 13 Advocatenwet biedt geen ruimte het opleidingsniveau van een rechtzoekende in die mate te laten meewegen.

Het beklag is gegrond en de deken moet een nieuwe beslissing nemen. Als hij een advocaat aanwijst, zal diegene de klus moeten klaren, of hij er nu zin in heeft of niet (ECLI:NL:TAHVD:2021:186).

STRAFRECHTKANTOOR BOERT ACHTERUIT

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Strafrechtadvocaten blijven financieel achter bij andere disciplines, blijkt uit de jaarlijkse benchmark van Wolters Kluwer. In tegenstelling tot de meeste andere specialisaties gingen de verdiensten van strafrechtadvocaten dit jaar naar beneden.

Uitgever Wolters Kluwer deed voor het vierde jaar onderzoek naar kleine en middelgrote kantoren. Dit jaar ging het om 187 kantoren. Het gemiddelde uurtarief van de kantoren bedraagt dit jaar 225 euro, enkele euro's meer dan in 2021. Strafrechtkantoren komen niet verder dan 195 euro, terwijl ze vorig jaar met 232 euro boven het gemiddelde zaten.

delde uurtarief op 213 euro, inmiddels is dat 221 euro.

INSOLVENTIE

Insolventiekantoren realiseren het hoogste uurtarief. Zij zagen het tarief stijgen van 242 naar 272 euro. Ook goederenrecht (265 euro), IE-recht (262 euro) en ondernemingsrecht (251 euro) doen het goed. Als het aantal declarabele uren in de

rekensom wordt betrokken, staan insolventiekantoren opnieuw bovenaan, met een dagomzet van 1.545 euro per fee-earner.

Alle andere disciplines zitten inmiddels (ruim) boven een dagomzet van 1.100 euro per advocaat.

Het volledige onderzoek is te vinden via: <https://landing-kleos.wolterskluwer.com/kleos-benchmark-advocatuur-2021>.

DECLARABELE UREN

Volgens Wolters Kluwer is het aantal declarabele uren van strafrechtadvocaten wel hetzelfde gebleven. De uitgever zoekt de verklaring voor de daling deels in de toename van het aantal kleine kantoren. Vorig jaar telden strafrechtkantoren gemiddeld 4,4 fee-earners, dit jaar nog maar 2,4. Zodra een kantoor meer dan drie advocaten heeft, stijgt het gemiddelde uurtarief.

De prognoses van strafrechtkantoren zijn ook minder rooskleurig. Slechts een derde verwacht volgend jaar omzetgroei. Van de overige een- of tweepitters voorziet 44 procent groei.

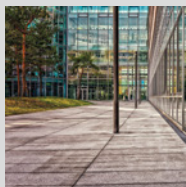
ALGEMENE PRAKTIJK

Ook kantoren met een algemene praktijk (fullservice) en bestuursrechtadvocaten zien dit jaar hun uurtarief naar beneden gaan, naar respectievelijk 215 en 219 euro. Familierecht kantoren doen het in tegenstelling tot twee jaar geleden relatief goed. In 2019 lag het gemid-

	Gemiddeld uurtarief	Dagomzet 2021	Verskil t.o.v. 2020
Arbeidsrecht	€ 235	€ 1208	100
Bestuursrecht	€ 219	€ 1229	-29
Contractenrecht	€ 237	€ 1275	128
Erfrecht	€ 235	€ 1175	135
Goederenrecht	€ 265	€ 1412	110
Insolventierecht	€ 272	€ 1545	391
IE-recht	€ 262	€ 1441	234
IT/ICT-recht	€ 237	€ 1441	307
Letselschade	€ 235	€ 1264	153
Ondernemingsrecht	€ 251	€ 1288	58
Personen- en familierecht	€ 221	€ 1216	53
Privacy / AVG	€ 229	€ 1145	70
Strafrecht	€ 195	€ 975	-127
Vastgoed / Huurrecht	€ 242	€ 1210	-1
Fullservice kantoor	€ 215	€ 1116	-11

LRGD

landelijk
register van
gerechtelijke
deskundigen

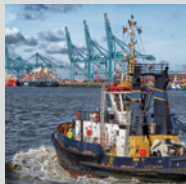

*vakkennis
én juridische kennis
samengebracht*

Het LRGD is hét register van gerechtelijke deskundigen: experts op vele vakgebieden met een gerichte juridische opleiding.

www.lrgd.nl

**BETER TIJDSCHRIJVEN
MINDER STRESS
MEER DECLARABELE UREN**

www.minutehand.nl

Koerier nodig?

Supersnel transport binnen héél Nederland!
Vestigingen in Den Haag, Zoetermeer en Delft!

SKIPPY
SNELTRANSPORT

40 JAAR

Bel gratis **0800 - 389 58 54**
of kijk op **www.skippy.nl**

Koeriersdiensten direct van A naar B | Speciale tarieven
Gespecialiseerd in aanbestedingen | Ritten kunnen
via de site worden aangevraagd | Speciale projecten!

SLUIT JE AAN!

Ben je toe aan minder hectiek?

Ben je op zoek naar een andere balans tussen werk en vrije tijd?

Spreek de Twentse nuchterheid je aan?

Ben je toe aan een uitdaging en bereid je praktijk op te zetten of uit te bouwen, in een samenwerkingsverband met (momenteel zes) zelfstandige advocaten?

Wij zoeken versterking!

Onderzoek je mogelijkheden om bij ons aan te sluiten. Neem contact met ons op, we gaan graag met je in gesprek.

Bel of mail ons: 0546 - 898 010
info@centrumadvocaten.nl
vraag naar Tony van den Berg

NIEUW MELDPUNT VOOR ONBEHOORLIJK BESTUUR

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN
BEELD / ROGIER VELDMAN

Cecile Suurmeijer en Mirjam Koppe richtten zopas Stichting Signaal op. Signaal wil een laagdrempelig meldpunt zijn, waar advocaten onbehoorlijk overheidsbestuur kunnen aangeven. 'Overheidsorganen moeten de menselijke maat in oog houden.'

Asielrechtadvocaat Suurmeijer en huurrechtadvocaat Koppe zijn al meer dan dertig jaar bevriend. Ze studeerden rechten in Utrecht, waren huisgenoot en lid van dezelfde studentenvereniging. Cecile Suurmeijer (49): 'Aan de keukentafel konden we ons erg opwinden over onrecht. Daar waren we enorm door gegrepen.' Mirjam Koppe (50) valt haar bij: 'Midden in de nacht, als we uit waren geweest, konden we nog felle discussies hebben over jurisprudentie.'

De toeslagenaffaire bracht hen ertoe een stichting op te zetten. Bij Stichting Signaal kunnen advocaten schendingen van algemene beginselen van behoorlijk bestuur (abbb) door overheidsorganen doorgeven. Ook gerechtelijke uitspraken waarbij die beginselen niet of niet juist getoetst zijn, kunnen advocaten bij de stichting melden. Koppe: 'Er wordt altijd gezegd dat je bezwaar moet maken tegen beslissingen die in strijd zijn met de abbb. Maar de overheid moet die schendingen helemaal niet plegen. Daar begint het mee.'

VERSCHIL MAKEN

Suurmeijer en Koppe hadden ieder hun eigen carrière voordat ze toetraden tot de balie. Suurmeijer begon haar loopbaan als gerechtssecretaris bij het Hof in Den Bosch. Vervolgens ging ze de verzekeringsbranche

in en werd fraudecoördinator voor Delta Lloyd. Uiteindelijk koos ze voor een rol met meer maatschappelijk nut. 'Ik ben gaan praten met een sociaal advocaat en er ging voor mij een wereld open.' Inmiddels werkt ze elf jaar als sociaal advocaat. Bij Oorsprong Advocaten in Utrecht is ze actief op het gebied van asiel- en vreemdelingenrecht en personen- en familierecht. 'Je kunt echt het verschil maken voor mensen.'

Koppe begon haar carrière als mensenrechtenactivist bij Peace Brigades International in Colombia. Ook werkte ze voor een Franse ngo, in diverse landen. Terug in Nederland werd ze directeur van Dokters van de Wereld. De verhalen van Suurmeijer over de advocatuur trokken haar over de streep en ze maakte ook een carrièreswitch. 'Als advocaat kun je ook opkomen voor de belangen van mensen, maar dan echt op individueel niveau.' Koppe doet dat als huurrechtadvocaat bij Solutio in Hilversum.

VERNEDERD

De twee advocaten hebben naar eigen zeggen regelmatig te maken met schendingen van de abbb door overheidsorganen, zowel in hun werk als privé. Suurmeijer hoort cliënten geregeld klagen dat ze worden gediscrimineerd of vernederd door medewerkers van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA). 'Het is

lastig om daar als advocaat iets tegen te doen. Ook omdat we er gewoon de tijd niet voor hebben. Het vraagt heel zorgvuldig onderzoek. Maar ik hoor het zo vaak, dat vaststaat dat dit veelvuldig voorkomt.'

Bij het bijwonen van een gehoor van een cliënt bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) kon Suurmeijer inbreuk op de integriteit van haar cliënt ternauwernood voorkomen. 'Mijn cliënt, een verkrachte homoseksueel uit een Afrikaans land, vroeg in Nederland asiel aan. Vooraf aan het gehoor wilde een medewerker van het COA mijn cliënt visiteren. Het is zo'n inbreuk op iemands lichamelijke integriteit en al helemaal voor deze cliënt. Ik heb echt stampij moeten maken om dat niet door te laten gaan. Ik heb in februari een klacht ingediend, maar nog steeds niets gehoord.'

Het gevoel vernederd te worden door medewerkers van overheidsorganen en als frauduleus te worden weggezet, herkent Mirjam Koppe uit haar eigen privéleven. 'Mijn dochter is geadopteerd en meervoudig gehandicapt. Ik heb vijf jaar geen zorg voor haar gekregen. Medewerkers van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) maakten opmerkingen als: u heeft er zelf voor gekozen een kind te adopteren, het is niet de schuld van de overheid dat ze gehandicapt is.' Koppe begon hierover nooit een

Cecile Suurmeijer (l) en Mirjam Koppe

procedure, ook al is ze zelf advocaat. 'Met een eigen praktijk en een kind dat gehandicapt is, is daar helemaal geen tijd en energie voor.'

MENSELIJKE MAAT

De toeslagenaffaire was voor de beide advocaten de druppel. Met Stichting Signaal willen Koppe en Suurmeijer individuele klachten van advocaten categoriseren en bundelen. Vervol-

schendt.' Suurmeijer vult aan: 'En dat misstanden, zoals in de toeslagenaffaire, eerder aan het licht komen en niet zo lang doorsudderen. Hetzelfde geldt voor het vreemdelingenrecht. Het moet eerder bekend worden als er dingen misgaan.' Overheidsorganen moeten zorgvuldig te werk gaan, onderstreept Suurmeijer. 'Het zorgvuldigheidsbeginsel wordt vaak niet nageleefd. Daarbij denk ik ook aan

van mijn cliënten terug te geven. Cliënten hebben daar recht op want ze hebben een vergunning en de documenten zijn echt bevonden. De procedures zijn afgesloten. De documenten hadden automatisch teruggegeven moeten worden, wat in de regel ook gebeurt.'

De stichting procedeert niet zelf tegen schendingen van de abbb. Suurmeijer: 'Ons meldpunt is er om schendingen waar advocaten tegen aan lopen in hun werk te verzamelen, zodat er inzicht ontstaat in wat voor schendingen dat zijn en hoe vaak die voorkomen.'

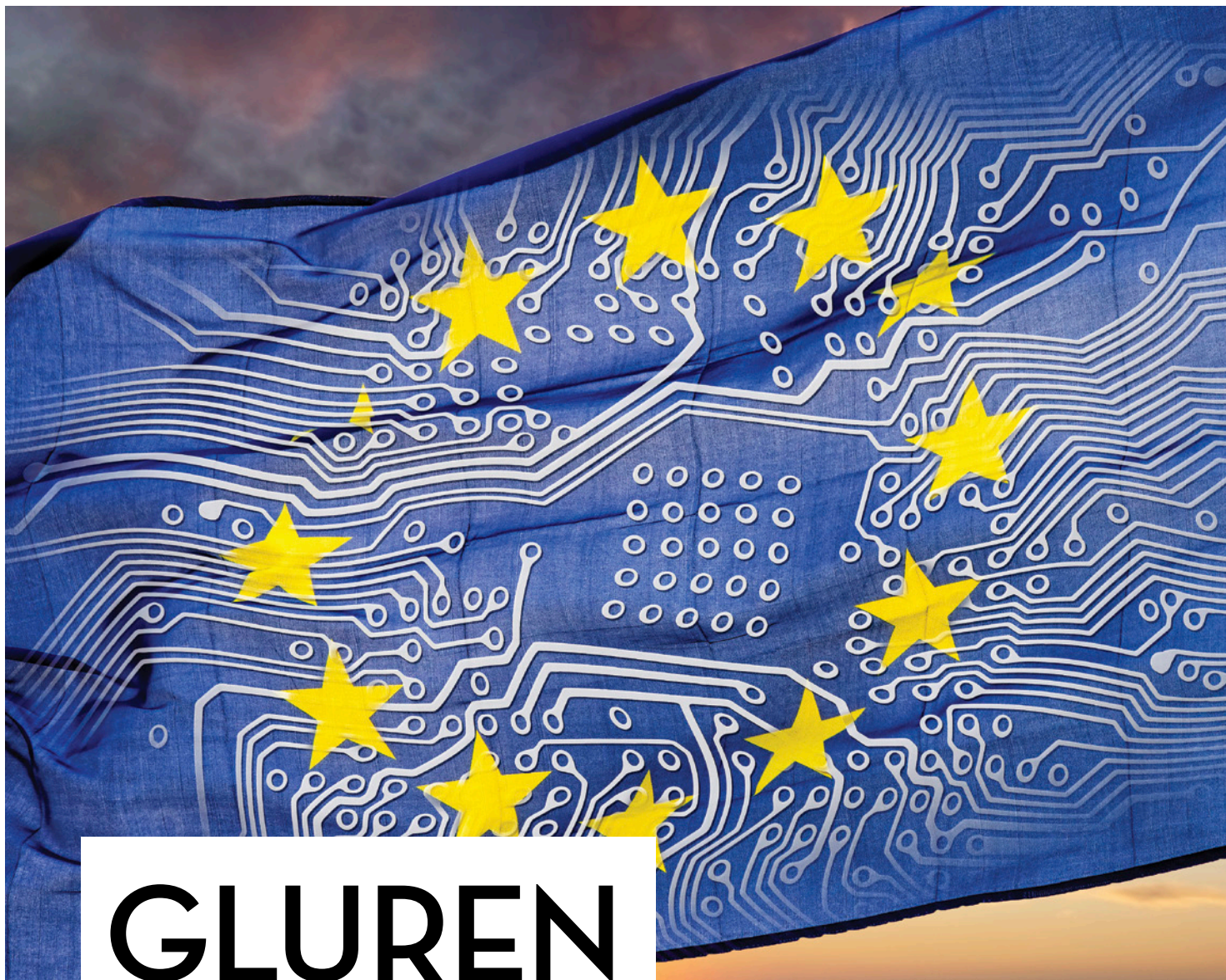
Ook is Stichting Signaal van plan jaarlijks een rapport uit te brengen om de gesignaleerde schendingen onder de aandacht te brengen van alle betrokken stakeholders en het publiek.

Kijk voor meer informatie op www.signaal.nl.

'Misstanden, zoals de toeslagenaffaire, moeten eerder aan het licht komen en niet zo lang doorsudderen'

gens leggen ze deze klachten neer bij het betreffende overheidsorgaan of bij de rechtspraak. Zo nodig halen ze politiek en media erbij. Koppe: 'Ons doel is dat er veranderingen plaatsvinden. Dat burgers gezien worden. En dat de overheid de abbb niet

de menselijke maat die in acht genomen moet worden. Het voorkomt ook vervolgpcedures. Momenteel ben ik genoodzaakt bezwaarprocedures te starten tegen de IND omdat er niet wordt gereageerd op het herhaaldelijk verzoek originele geboorteaktes

GLUREN

BIJ DE BUREN

DOOR / JEROEN ZWEERS

JURIDISCHE
INNOVATIE
IN EUROPA (4)

Jeroen Zweers maakt een rondgang langs Europese landen, benieuwd naar de stand van de juridische innovatie. Deze vierde aflevering is gewijd aan Zweden.

Zweedse advocatenkantoren worden gezien als vooruitstrevend. Vooruitstrevender dan de meeste advocatenkantoren in de rest van continentaal Europa. De Scandinavische landen zijn sowieso digitaal ingesteld, maar ook vrijwel elk advocatenkantoor in Zweden

gebruikt legal tech tools als digitale onderzoeksdatabases en geautomatiseerde documenten. Benieuwd naar de achtergronden daarvan spreek ik met Sophia Lagerholm, al meer dan twintig jaar advocaat en nu Head of Digital & Innovation bij advocatenkantoor Delphi, met Victoria Swed-

jemark, Partner bij Venturis Consulting Group, oprichter van Glowmind en voormalig general counsel, met Helena Hallgarn, een van de oprichters van Virtual Intelligence VQ en bestuurslid bij ELTA met zestien jaar werkervaring bij advocatenkantoren, en met Magnus Stein, CEO en

oprichter van Lexly, een van de eerste platformen voor digitaal recht in Europa, met inmiddels vestigingen in Zweden, Finland en Brazilië.

IS DE ZWEEDSE ADVOCATUUR ECHT ZO VOORUITSTREVENDE?

Sophia meent van wel: 'Ik denk dat Zweden een goede positie heeft wat betreft juridische innovatie. Oké, we zijn geen Verenigd Koninkrijk, maar als je ons afzet tegen de rest van Europa, lopen we wel voorop. In Zweden is het bijvoorbeeld ondenkbaar dat advocatenkantoren niet gedigitaliseerd werken.'

Helena nuanceert dat beeld: 'We moeten wel constateren dat legal tech vooral nog wordt ingezet voor de verbetering van interne processen bij advocatenkantoren. Kantoren verlenen hun diensten aan klanten nog altijd op de ouderwetse manier. De grootste ontwikkeling is hier gaande in het aanbod van juridische diensten voor consumenten en bij kleinere kantoren, die door bedrijven als Lexly goedkopere juridische diensten kunnen bieden.'

Magnus ziet ook verandering bij advocatenkantoren, maar stelt tegelijkertijd dat de echte transformatie nog op zich laat wachten. 'Dat begint bij de roots, bij de opleiding. Daar verandert vooralsnog niets. En onze regering doet evenmin iets om de juridische transformatie te ondersteunen.'

Victoria ziet een duidelijke behoefte aan training en opleiding.

'Niet alleen in de opleiding aan rechtenstudenten moet aandacht besteed worden aan nieuwe vaardigheden,' zegt ze, 'maar zeker ook de managers van advocatenkantoren moeten leren. Het is immers aan hen om de transformatie in hun kantoren te leiden. Daar zijn andere vaardigheden voor nodig, je moet veel meer zijn dan een advocaat. Het zou goed zijn als er een soort MBA-opleiding zou zijn.' Magnus verwondert zich dat die er nog niet zijn. 'De managers moeten bedrijfsmatig leren denken, moeten kansen leren zien en benutten. De financiële sector, waar ik vandaan kom, zit vol met dit soort opleidingen, maar advocaten hebben geen idee van bedrijfskunde.'

Sophia zoekt de oorzaak in de structuur van advocatenkantoren. 'De manier waarop advocatenkantoren nu ingericht zijn in termen van bedrijfsmodel, bedrijfsstructuur en winstdeleingsmodellen, ontmoedigt innovatie. Verandering wordt niet makkelijk

gemaakt, omdat advocatenkantoren bijvoorbeeld geen risicokapitaal mogen aantrekken voor investeringen in technologie.' Helena vult aan: 'Volgens mij is het grootste probleem dat advocatenkantoren er zo warmpjes bij zitten. Ze zijn enorm winstgevend. Dus waarom veranderen?' Magnus beaamt: 'Waarom zou je investeren in de toekomst als je misschien zelf binnen een paar jaar weggaat?'

Victoria merkt wel dat er een *sense of urgency* om te veranderen ontstaat. 'De *workload* voor advocaten wordt langzamerhand zo groot dat een onhoudbare situatie ontstaat. Dat creëert wel een momentum voor verandering. Je ziet dat advocatenkantoren, omdat er geen andere oplossingen zijn, technologie inzetten om meer capaciteit te creëren.' Helena: 'Dat biedt prachtige kansen voor nieuwe spelers om op de markt te komen en kantoren hiermee te helpen.' ►

Verantwoording

Innovatie staat in de Nederlandse juridische sector in de kinderschoenen. Vaak wordt mij als vicepresident van de European Legal Tech Association (ELTA) gevraagd hoe het er voorstaat in andere Europese landen. Is de juridische regelgeving daar net zo belemmerend? Houden advocaten zich overal zo weinig bezig met innovatie? In een korte reeks onderzoek ik de juridische innovatie in een aantal Europese landen en bezie wat we daar in Nederland van kunnen leren.

Sophia ziet een andere kant van de medaille. 'Die werkdruk is zo hoog dat advocaten geen tijd vinden om zich nieuwe manieren van werken aan te leren. Ze worden geregeerd door de waan van dag. Het kost hen minder tijd om het werk op de bekende manier te doen. Terwijl dat op de lange termijn natuurlijk niet zo is.' Victoria: 'Daar komt dat gebrek aan incentives dan bovenop. Als advocaten geen voordelen zien om te investeren en te veranderen, dan wordt het lastig.' Helena: 'Je kunt eigenlijk niet van advocaten verwachten dat, zolang ze per uur betaald worden, ze gaan investeren in zaken waarmee ze minder uren gaan maken.'

DE KLANT IS AANJAGER VAN ECHTE VERANDERING

Innovatie vindt bij de Zweedse advocatenkantoren dus vooral plaats in de interne processen. Gebeurt er in de dienstverlening naar de klant dan niets? Sophia: 'Jawel, dat begint zeker te komen. Wij merken ook dat klanten dit gaan eisen. Steeds vaker krijgen we vragen over hoe we werken, in termen van efficiency en klantgerichtheid, en welke *tools* we hierbij gebruiken. Het wordt voor de klant steeds meer een selectie-criterium. En de klant is koning, dus als zij het willen dan gaan we het doen natuurlijk.' Victoria: 'Er komt meer druk op de *general counsels* van juridische afdelingen. Van hen wordt verwacht dat ze kunnen verantwoorden hoe ze hun geld besteden en aangeven welke waarde ze toevoegen. Dat zorgt

ervoor dat juridische afdelingen ook eisen gaan stellen aan de efficiëntie van advocatenkantoren.'

LEGAL TECH SCENE

Dus het momentum is er: de werkdruk vraagt om oplossingen, evenals de klant. Dit vertaalt zich in een actieve legal tech scene in Zweden. Er zijn veel *start-ups* die tools ontwikkelen voor digitale dienstverlening en templates. Veel oplossingen richten zich op contractautomatisering (zoals VQ Legal, Donna Legal en Precisely), maar ook juridische online serviceplatforms zijn in opkomst, waarvan Lexly de eerste was. Zweden kent dan ook geen regulering die legal tech start-ups belemmert. Helena: 'De regulering die we hebben, is alleen van toepassing op advocaten. Maar buiten de advocatenkantoren kunnen juridische diensten geleverd worden op alle mogelijke manieren.'

De Big Four spelen desondanks maar een kleine rol in Zweden. Magnus: 'Er zijn veel start-ups die zich voornamelijk richten op juridische dienstverlening aan consumenten. Wel zijn het vooral nog kleine bedrijven, met twee of drie personen, die proberen een verschil voor de sector te maken. Maar als je zo klein bent, is het lastig om veel te veranderen. Om te groeien, heb je investeringen nodig en men is over het algemeen niet geneigd in kleine initiatieven te investeren. De *sales cycles* zijn ook lang. Het is best een lastige markt.' Sophia: 'We zoeken ons heil dan ook niet alleen bij Zweedse bedrijven,

maar gebruiken veel tools uit het Verenigd Koninkrijk.'

Magnus: 'Dat is ook logisch. Daar is een aantal bedrijven jaren geleden ook klein begonnen, maar inmiddels zo groot geworden dat ze de hele wereld kunnen bedienen. De legal tech trein is toen gaan rijden. Als je nu nog niet aan boord zit, dan ben je te laat.'

Victoria vult aan: 'Als juridische afdeling kies je vaak ook niet voor kleine oplossingen, specifiek gericht op legal. Je maakt deel uit van een grote organisatie, die volop aan het digitaliseren is. De juridische afdeling gaat daarin mee. Er wordt vooral gezocht naar oplossingen die goed aansluiten op bestaande corporate systemen, zoals Salesforce of SAP.'

VOLLE KRACHT VOORUIT DUS?

De behoefte aan verandering groeit en de tools zijn volop beschikbaar.

Dan staat niets de echte transformatie meer in de weg dus?

Sophia: 'Het is inderdaad niet moeilijk om de goede tools te vinden. De uitdaging zit 'm in de implementatie. Advocaten moeten anders leren werken. Dat vraagt om verandermanagement. En om tijd en ruimte om nieuwe werkwijzen aan te leren.' Helena: 'Er moeten prikkels komen om te veranderen. Het is niet zo dat het ter beschikking stellen van alle benodigde tools automatisch betekent dat de noodzakelijke transformatie klaar is. Echte transformatie vraagt om een actieve inzet van de orde en de Zweedse overheid.' ■

Komt u in uw praktijk in aanraking met het erfrecht en de afwikkeling van de nalatenschap? Of wilt u werken als levensexecuteur? Sluit u dan aan bij NOVEX. Na het volgen van één van onderstaande leergangen kunt u zich aanmelden als NOVEX-lid.

NOVEX
NEDERLANDSE ORGANISATIE
VOOR EXECUTEURS

Leergang Levensexecuteur en Toezichthouder

Wilt u meer weten over het werk van een levensexecuteur/toezichthouder en het levenstestament? In de tweedaagse leergang levensexecuteur en toezichthouder leert u alles over juridische, financiële en medische zaken waar de levensexecuteur mee te maken krijgt.

Leergang Executeur en Vereffening

Wilt u als professioneel executeur of vereffenaar aan het werk? Of wilt u uw werkterrein verleggen naar de boedelpraktijk? In deze driedaagse leergang komen de juridische en praktische kanten aan bod alsook de Europese erfrechtverordening en gaat u aan de slag met een praktijkcasus.

Meer informatie www.novex-executeur.nl/leergangen/

Is uw oude verzekeringskantoor u ontgroeid?

Groeide uw verzekeringskantoor zo groot, dat goede service voor u verleden tijd is? Of wilt u uw polissen toetsen aan de eisen van de moderne tijd? Ron Borgdorff is meer dan 25 jaar het vertrouwde adres voor advocaten, notarissen en vrijgevestigde juristen. **Ouderwetse service, altijd bereikbaar en mét persoonlijke aandacht.**

RON BORGDOORFF

VAN BOETZELAERLAAN 24H • 3828 NS HOOGLAND • TEL. 033-20 35 000 • INFO@RONBORGDOORFF.NL • WWW.RONBORGDOORFF.NL

VERZEKERINGEN ZOWEL ZAKELIJK ALS PARTICULIER OA: • BEROEPS- EN BEDRIJFSAANSPRAKELIJKHEID
• CYBERRISKS- EN DATALEKKEN • ARBEIDSONGESCHIKTHEID • VERZUIM • INVENTARIS

Stopt het huidige pakket voor uw kantooradministratie ermee? Stap over naar Urios!

- Neem uw data mee naar Urios, altijd inclusief proefmigratie.
- Of start met een blanco administratie.
- Start direct met tijdschrijven.
- Snel weer volledig operationeel.

Maak direct een afspraak voor een demo voor uw kantoor!

Ontdek in korte tijd de mogelijkheden van Urios. We stemmen de demo geheel af op uw wensen.

Bel **072 512 22 05**
of kijk op www.ursos.nl

ursos
eenvoud bespaart tijd, al meer dan 20 jaar!
DOSSIERBEHEER | TIJDSCHRIJVEN | DECLAREREN

Advocaat arbeidsrecht Paul Boontje (52) verenigt sinds 2015 mediation met de advocatuur. Hij streeft met dit model naar een duurzamere manier van conflicthantering. 'Voor zowel de cliënt als voor mij zó veel minder stressvol.'

VAN VECHTJAS TOT CONFLICT- COACH

DOOR / NATHALIE DE GRAAF
BEELD / MARTIJN GIJSBERTSEN

In 2001 richtte u Boontje Advocaten op dat zich als nichekantoor uitsluitend op het arbeidsrecht richt. Op 1 december verandert de naam in Boontje Advocaten & Mediators. Wat zorgde ervoor dat u het klassieke model verliet?

'Het begon me tegen te staan om altijd maar in de ruziestand voor mijn cliënten te staan. Het zorgde voor zoveel stress. Cliënten zijn boos, voelen zich onrechtvaardig behandeld, geschaad in hun carrière en ik nam die negatieve energie over. Ging vol

voor het winnen van de zaak. Maar wat is nu eigenlijk winnen, vroeg ik me op een gegeven moment af. Dat de cliënt met een zak vol geld naar huis gaat? Of is winnen dat de cliënt het conflict achter zich kan laten? De onderlinge relatie kan herstellen en door kan gaan met zijn of haar carrière? En is winnen ten koste van een ander eigenlijk wel winnen? Ik besloot in 2015 de beroepsopleiding tot mediator te volgen en dit opende me de ogen. Er was ook een andere manier van conflicthantering, een

duurzamere. Meer toekomstgericht. Naast mijn nieuwe rol als mediator wilde ik ook advocaat zijn en blijven. Ik was ervan overtuigd dat één en ander samen moest kunnen gaan. Maar hoe? Daar was ik nog niet uit.'

In 2019 maakte u een reis naar Nepal. Was dat de ommekeer?

'Ja, tijdens die reis kwam ik tot het inzicht dat de combinatie van mediation en advocatuur wél kan. In de gedragsregels van de advocatuur staat dat je als advocaat de gids van

je cliënt bent. Ik zie mezelf als sherpa van mijn cliënt. Ik wijs mijn cliënt op de gevaren, ken het landschap en beklim samen met hem of haar de berg. Als mediation-advocaat heb ik echter een andere rol. Ik coach en begeleid, terwijl ik als advocaat juist op de voorgrond zou treden. Ik realiseerde me dat ik nog steeds de belangen van mijn cliënt kan behartigen, maar op een andere manier. Van vechttas naar conflictcoach. Meer betekenisvol en uiteindelijk met meer voldoening, voor alle partijen.'

Wat is de meerwaarde van een mediation-advocaat ten opzichte van 'gewone' mediation?

'Partijen in conflict zoeken doorgaans bijstand bij een advocaat. Een advocaat heeft een dominante en betekenisvolle rol in de ontwikkeling van het conflict. Advocaten hebben de natuurlijke neiging het conflict groter te maken. Een mediation-advocaat kan het verschil maken. In het geval van "gewone" mediation moeten beide partijen bereid zijn om die stap te zetten. Ze moeten

zich committeren om het samen op te lossen.

Cliënten komen doorgaans naar mij, omdat ik advocaat ben met een bepaalde reputatie. En dan heb ik het over mijn oude rol, als vechttas. Tijdens het intakegesprek, wanneer we over het conflict spreken, vertel ik over mijn nieuwe werkwijze en de andere manier om het conflict op te lossen. Niet keihard er ingaan, maar naar mediationstijl. Ik treed dan nog steeds op namens mijn cliënt, vertegenwoordigend zijn of haar belangen, ►

maar de werkwijze en de aanpak zijn anders. Meer oplossingsgericht ook. Het gesprek wordt aangegaan, waarbij er ook ruimte is voor het standpunt en het verhaal van de wederpartij.'

Maar zitten cliënten daar op te wachten? Je bent boos en je wilt genoegdoening. Waarom ontstaan voor de andere kant van het verhaal?

'Dat is inderdaad niet waar cliënten aanvankelijk aan denken. Ze staan niet voor niets bij mij op de stoep. Ze willen genoegdoening, compensatie. Om de cliënt de voordelen van een meer duurzame oplossing in te laten zien, is het daarom belangrijk om als mediation-advocaat erkenning te geven aan zijn of haar gevoelens. Natuurlijk is de cliënt boos en teleurgesteld. Ik toon begrip voor de impact dat het conflict op mijn cliënt heeft, maar ga er niet in mee. Dat is het verschil met het klassieke model. Tijdens het intakegesprek leg ik uit dat de wederpartij een eigen waarheid heeft, dat de andere partij misschien wel net zo veel last heeft van het conflict, maar er ook in verstrikt is geraakt. Dat je gifpijlen kunt afvuren, kunt gaan dreigen met rechtszaken, maar dat dat vaak niet het gewenste effect heeft. Sterker nog,

'Ik toon begrip voor de impact dat het conflict op mijn cliënt heeft, maar ga er niet in mee'

als de cliënt slapeloze nachten heeft en het conflict graag achter zich wil laten, dan werkt een keiharde juridische aanpak juist averechts. Je lost niets op, maar je blaast het conflict op en maakt juist meer kapot. Dan heb je wel "gewonnen" en die zak met geld, maar de impact is enorm en de vervelende gevoelens blijven. Daarbij kom je elkaar doorgaans weer tegen, want je bevindt je in dezelfde wereld, dus dat komt niet ten goede van je carrière.'

Geen keiharde juridische correspondentie dus en geen gedreig met rechtszaken. Wat doet de mediation-advocaat wél?

'Zorgen dat partijen weer met elkaar in gesprek gaan. Ook al is het conflict nog zo hoog opgelopen, als de cliënt aan de wederpartij aangeeft dat hij zelf óók een verantwoordelijkheid heeft en dat het voor de wederpartij vast ook niet makkelijk moet zijn dan ontstaat er in negen van de tien gevallen een opening. Het is voor de wederpartij ontwapenend als iemand zich zo open opstelt. Mijn rol is de cliënt te begeleiden. Ik bereid bijvoorbeeld samen met hem of haar gesprekken voor, waarbij ik uitleg dat aanvallen en beschuldigen niet helpt. Dat een open houding veel meer effect heeft. Uiteindelijk zijn zaken op deze manier veel sneller opgelost en is mijn rol een stuk kleiner. De oplossing is duurzaam en toekomstgericht waarbij de relaties intact blijven.'

Is er een specifiek zaak die u is bijgebleven?

'Een bestuurder van een grote vennootschap – van de één op de andere dag aan de kant gezet wegens gebrek aan vertrouwen – was niet van plan dit over haar kant te laten gaan. Ze kwam bij mij, omdat we eerder

goed was gegaan. Ze wilde rust en een snelle oplossing, met behoud van haar reputatie. Op basis hiervan kon ik haar gemakkelijk laten inzien dat het kiezen van de (tegen)aanval haar niet zou brengen wat ze verlangde. Ik koos, met haar instemming, voor constructief overleg, met de focus op de belangen, ook de belangen van de wederpartij. Deze manier van onderhandelen is besmettelijk, het leidt vaak tot spiegelgedrag van de wederpartij. De kwestie was binnen een week opgelost, zonder advocaat aan de andere kant. Na het gesprek ging mijn cliënt met opgeheven hoofd naar buiten, de relaties waren genormaliseerd en ze is op dit moment nog steeds actief in dezelfde branche, zij het op een hoger niveau.'

Is een snellere oplossing van de zaken wel een gewenst effect voor uw business?

'Een zaak is op deze manier minder lucratief, dat klopt. Maar uiteindelijk zit er in een dag maar een beperkt aantal uren en kun je je tijd maar één keer besteden. Dus per saldo komt het op hetzelfde neer.'

Zijn er cliënten die niet voor mediation-advocatuur ontstaan?

'Sommige cliënten geven toch de voorkeur aan het klassieke model. Zij willen het gevecht aan, vanuit een bepaalde overtuiging of vanwege principes. Dat is natuurlijk ook prima, maar niet meer voor mij en dan verwijz ik ze naar een kantoorgenoot. Ik doe geen zaken meer volgens het toernooimodel. Ik voel me daar niet goed bij.'

Wat heeft het u zelf opgeleverd?

'Ik haal meer voldoening uit mijn werk. Dat geeft ontzettend veel energie. Als ik zie dat mijn cliënt blij is, als hij of zij het conflict achter zich kan laten en ik zelfs een compliment krijg van de wederpartij dan denk ik: dat is win-win en dat is mooi. Dat is dé reden dat ik advocaat ben gebleven.' ■

hadden samengewerkt. Ze had mij aan het werk gezien op de "oude" manier. In het gesprek over haar plotselinge *exit* gaf ze geëmotioneerd aan keihard de strijd te willen aangaan. Ik snapte dat, zei haar dat ook, maar vroeg haar mij even de tijd te geven om te onderzoeken wat mijn plan van aanpak en werkwijze haar zou kunnen brengen. Het ging haar om begrip – hoe de dingen zo hadden kunnen gebeuren –, respect en waardering voor alles wat wél

De Rooij Van Wijk Strafrechtadvocaten is een gespecialiseerd strafrechtkantoor gevestigd in het centrum van Eindhoven. Gestreefd wordt naar het bieden van kwalitatief hoogstaande strafrechtsbijstand. Neem een kijkje op onze website, we houden niet zo van tromroffel op de borst.

Voor ons kantoor in Eindhoven zoeken wij een flexibele, gedreven en juridisch sterke strafrechtadvocaat die in de omgeving van Eindhoven woonachtig is.

WIJ BIEDEN JOU:

- laagdrempelig karakter en een informele werksfeer;
- deskundige collega's om mee te sparren;
- mogelijkheden tot persoonlijke ontwikkeling;
- volledig digitale werkomgeving en toegang tot literatuur en jurisprudentie;
- goede arbeidsvoorwaarden;

SPREEKT DE BAAN JOU AAN?

Stuur dan je gemotiveerde sollicitatie met cv naar: info@derooijvanwijk.nl.

Ook kandidaten met relevante werkervaring binnen het strafrecht worden uitgenodigd te solliciteren.

derooijvanwijk.nl

**VACATURE
ADVOCAAT-MEDEWERKER
STRAFRECHT**

ADVOCATEN IN DE PRAKTIJK

zoekt advocaten uit de praktijk!

FUNCTIEOMSCHRIJVING

Advocaten in de Praktijk gaat uitbreiden. We zoeken drie advocaten die zelfstandig werkzaam willen zijn op basis van kostendeling. Ben jij zelfstandig advocaat met een eigen praktijk en mis jij de mogelijkheid om met collega's te sparren bij het koffieapparaat of de gezamenlijke lunch? Of wil je als advocaat in loondienst voor jezelf beginnen om meer autonomie te hebben? Wil je het gemak dat je alleen je eigen kantoorkamer inricht en alles voor je geregeld is aan verzekeringen, ICT en ondersteuning?

Als jij kwalitatief goed bent in jouw specialisme, dan zijn wij op zoek naar jou.

BEDRIJFSPROFIEL

Advocaten in de Praktijk is een maatschap in een prachtig herenpand op een goed bereikbare plaats, aan de rand van de binnenstad van Utrecht. Wij hebben de mogelijkheid van gratis parkeren bij het kantoor en bij de rechtbank in Utrecht. Momenteel werken bij ons 10 advocaten, met onder meer specialisaties in personen- en familierecht, strafrecht, vreemdelingenrecht, sociale zekerheidsrecht, arbeidsrecht, huurrecht en letselschade.

De advocaten worden gedegen ondersteund door een proactief en klantgericht secretariaat. Er is -en dat is geen marketingpraatje- sprake van een gezellige, informele en betrokken sfeer.

WIE ZOeken WIJ?

- Jij bent zelfstandig advocaat -of wilt dat worden- en je hebt een eigen praktijk;
- Je bent collegiaal en bereid om een samenwerking aan te gaan in de vorm van kostendeling;
- Je bent specialist op één of twee rechtsgebieden;
- Je bent sociaal en communicatief vaardig;
- Je werkt autonoom en functioneert goed in een non- hiërarchische organisatie.

BELANGSTELLING?

Bel met Dieuwke van den Broek (030 - 214 50 24) of reageer per e-mail (vandenbroek@indepraktijk.com).

www.indepraktijk.com

AantjesZevenberg
ADVOCATEN

CASSATIE
IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes
aantjes@aantjeszevenberg.nl

Mr. J.C. Zevenberg
zevenberg@aantjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.aantjeszevenberg.nl

DOOR / TRUDEKE SILLEVIS-SMITT

STEUN VOOR GERECHTSTOLKEN

Een motie van SP-Kamerlid Van Nispen om tolken beter te betalen, haalde het in de Tweede Kamer net niet. Maar de tolken gaan door met acties. Vanuit de advocatuur klinkt steun: 'Doorbijten nu!'

Het voelt als uitbuiting,' zegt Ada Franse, gerechtstolk Chinees en lid van de ledenraad van de Orde van Registertolken en -vertalers. Franse doelt op het tarief dat gerechtstolken in rekening mogen brengen, dat is al veertig jaar hetzelfde: in euro's 43,89 per uur. Sinds 2020 is dat formeel een minimumtarief, dankzij een stelselherziening waarbij de overheid tolkendiensten is gaan aanbesteden bij commerciële intermediairs. Franse: 'Ik zou dus moeten kunnen onderhandelen, maar als ik een hoger tarief vraag, krijg ik te horen dat ik niet bemiddelbaar ben. We horen van alle kanten dat C1-tolken thuiszitten, en dat B2-tolken [zie kader] het werk krijgen. Intussen horen we van advocaten dat de bemiddelingsbureaus drie, vier keer zoveel in rekening brengen als ons tarief.'

Daar komt bij dat de overige voorwaarden er op achteruitgaan, vertelt Franse. 'We mochten altijd een voorrijtarief rekenen en kregen per halfuur uitbetaald. Die voordelen verdwijnen. Je krijgt per minuut betaald; als de zitting vijf minuten duurt, is dat wat je krijgt, ook als je de hele ochtend had gereserveerd. Daar kun je niet van leven. Ik spreek veel tolken die willen stoppen met opdrachten voor de overheid. Zelf overweeg ik dat ook.'

STROEF

Wat merken advocaten van deze problematiek? 'Ik heb steeds vaker te maken met B2-tolken, vooral aan

de telefoon,' vertelt strafadvocaat Alexandra Petrescu, 'en dat gaat heel stroef.'

Petrescu heeft zelf in het verleden ook af en toe gewerkt als tolk Roemeens in de rechtszaal, waardoor ze vaak ziet waar het misgaat. 'Je moet als tolk de taal honderd procent beheersen, ook in de context. Anders kan het je cliënt de kop kosten. Een cliënt van mij leek leugenachtig te verklaren omdat hij zijn "vader" sprekend opvoerde, terwijl hij eerder had verklaard dat die al was overleden. Mijn cliënt bedoelde echter "priester"; in het Roemeens kun je daarvoor hetzelfde woord gebruiken. Als zoiets niet boven tafel komt...' Ook juridische termen moet je volgens Petrescu als tolk kennen:

'Het gaat bijvoorbeeld vaak fout met medeplichtigheid en medeplegen – scheelt toch een derde van de straf.' Twijfel over de kwaliteit van een tolk ondermijnt de rechtspraak, meent Petrescu: 'Ik had een cliënt die terechtstond voor huisvredebreuk. Hij had steeds verklaard dat hij niet wist dat hij een toegangsverbod had. Alleen op het politiebureau had hij volgens de tolk één keer verklaard dat te hebben ontvangen. Het ging hier om een laaggekwalificeerde tolk, alleen voor Nederlands-Roemeens, niet andersom. De politierechter sprak de cliënt vrij, met de mondelinge overweging dat niet vast te stellen was of de verdachte nu wel of niet bekend was met het verbod. Het moet gewoon goed zijn en het is nu

Kwaliteitseisen gerechtstolken

Tot voor kort kende het tolkenregister alleen tolken met (minimaal) taalniveau C1. Iemand met C1-niveau kan een langer betoog begrijpen, ook als dat niet duidelijk gestructureerd is. Hij kan zich vloeiend en spontaan uitdrukken en de taal flexibel en effectief gebruiken voor sociale en professionele doeleinden. C1-tolken hebben in het algemeen een hbo- of hoger opleidingsniveau.

Sinds kort wordt voor inschrijving in het register nog slechts B2-niveau vereist. Iemand met dit niveau is in staat een langer betoog te volgen wanneer het onderwerp redelijk vertrouwd is. In een gesprek is normale uitwisseling met moedertaalsprekers redelijk mogelijk. In Nederland geldt B2 als vwo-eindniveau voor de vreemde talen (<https://onzetaal.nl/taaladvies/taalniveaus-vreemde-talen>).

C1-tolken hebben voorrang bij opdrachten, zo is op de site van de Raad voor Rechtsbijstand te lezen. Pas als geen C1-tolk beschikbaar is, kunnen opdrachtgevers uitwijken naar een B2-tolk. Volgens de Orde van Registertolken en -vertalers schakelen de bemiddelingsbureaus echter de veelal goedkopere B2-tolken ook in als er C1-tolken beschikbaar zijn.

Rechtbanktolken voeren actie bij het gerechtshof in Leeuwarden

niet goed. Wij kunnen niet zonder goede tolken.’ Namens de Vereniging van StrafrechtAdvocaten sprak voorzitter Jeroen Soeteman tijdens de recente stakingsactie zijn steun uit aan de tolken; ook de Vereniging Advocatenbelangen liet van zich horen. Strafrechtspleiter Robert Malewicz sprak de stakende tolken toe op 26 oktober, de dag dat de motie-Van Nispen voor betere tarieven in stemming kwam, met schrijnende voorbeelden uit zijn eigen praktijk: voor politieverhoor en bespreking in huis van bewaring géén tolk beschikbaar, een zieke cliënt in bewaring die weken moest wachten op een tolk voor doktersbezoek. Toen de motie werd afgewezen twitterde hij: ‘Doorbijten nu! (...) Volhouden dus en misschien wel een schep erbovenop...’

BEZOPEN

Ook asieladvocaat Flip Schüller vindt het ‘bezopen dat tolken nog zitten op een tarief van 1981, gezien de scharnierfunctie die een goede tolk

vervult op een zitting of tijdens een bespreking. Voor een cliënt hangt er veel van af of hij geloofwaardig wordt bevonden, en dat kan ook afhangen van de tolk. Je merkt nu dat de kwaliteit achteruitgaat. Ik heb weleens B1-tolken weggestuurd’. Is er geen mogelijkheid om een voorkeurstolk te vragen? Schüller: ‘De bureaus zijn daar niet vóór. Als je een reden geeft, kan het wel. Het is niet dat ik het de een meer gun dan de ander, maar als een cliënt bijvoorbeeld gemarteld is, is het belangrijk dat de tolk uitnodigend overkomt.’ Niet iedereen ervaart problemen. Bart Toemen, asieladvocaat in Den Bosch en bestuurslid van de Vereniging van Asieladvocaten & -Juristen (VAJN): ‘Hier in het zuiden heeft dezelfde bemiddelaar als vroeger de aanbesteding gewonnen. Ik heb zelf veel Iraanse cliënten en krijg altijd goede C1-tolken toegewezen. Uit het noorden hoor je veel meer klachten. Elke keer als er een nieuwe bemiddelaar komt, levert dat veel problemen op met de service en bemiddeling.

Maar nu komt daarbij dat de tolken met veel ervaring geen werk krijgen, omdat goedkopere tolken met een lager niveau worden ingeschakeld. Het lijkt erop dat de bemiddelaars bij de aanbesteding veel te lage tarieven voor de tolken in gedachten hadden.’ De VAJN heeft een peiling gehouden onder de leden en de Raad voor Rechtsbijstand over de problemen aangeschreven. In reactie daarop heeft de raad voorgesteld een klankbordgroep op te zetten.

OVERGANGSFASE

Volgens de bewindslieden op Veiligheid en Justitie is sprake van een overgangsfase. Nog niet alle aanbestedingen zijn rond. Minister Grapperhaus pleitte er in een Kamerbrief voor de volledige implementatie van het nieuwe stelsel af te wachten. Noodzakelijke aanpassingen zouden later kunnen, na een eerste monitoring waarover hij de Kamer ‘in de eerste helft 2022’ hoopt te informeren. De tolken hebben er geen vertrouwen in. Zij gaan door met acties.

LAWYERS FOR LAWYERS

Dubai zet ongemoeid advocaten vast

DOOR / TRUDEKE SILLEVIS SMITT

Terwijl de Verenigde Arabische Emiraten goede sier maken met EXPO 2020, zitten advocaten en andere pleitbezorgers van de mensenrechten in de gevangenissen van de Golfstaat.

Het ziet er natuurlijk gelikt uit, de website van World Expo 2020, die op dit moment in Dubai wordt gehouden. De Verenigde Arabische Emiraten (VAE) waren in 2013 maar wat blij toen ze hoorden dat ze waren uitverkoren om de wereldexpositie te organiseren, zo is op de site te lezen. Maar terwijl het vuurwerk de lucht in ging om dit teken van wereldwijde erkenning te vieren, zaten drie mensenrechtenadvocaten in voorarrest, wachtend op het massaproces waarin zij en 91 andere behartigers van de mensenrechten uiteindelijk veroordeeld werden tot lange gevangenisstraffen. De advocaten Mohammed al-Roken, Mohammed al-Mansoori en Razzaq al-Siddiq zitten nu tien jaar uit vanwege het ondertekenen van een petitie voor politieke hervormingen en voor het verdedigen van mensenrechtenactivisten.

Khalid Ibrahim

om politieke gevangenen vrij te laten en alle gedetineerden te behandelen conform internationale standaarden. Ibrahim: 'Ook hebben we, gesteund door andere orga-

nisaties, onze eigen alternatieve Human Rights Expo georganiseerd: een live streaming met kunstenaars, dichters, musici en activisten die eer bewijzen aan de mensen die vanwege hun inzet voor de mensenrechten gevangen zijn gezet of tot zwijgen zijn gebracht in de VAE.'

Waarom staat de wereld toe dat de VAE zo handelen? Ibrahim: 'Economische banden weerhouden landen ervan kritische vragen te stellen. De VAE weten zelfs de stem van de Europese Unie met haar

richtlijnen voor de bescherming van mensenrechten te verzwakken, door zaken te doen, door te investeren. De prijs wordt betaald door de pleitbezorgers van de mensenrechten.'

UITGELEKTE BRIEVEN

'Al-Mansoori en Al-Roken ken ik goed, zij zijn vrienden van mij,' vertelt Khalid Ibrahim, directeur van de onafhankelijke mensenrechtenorganisatie Gulf Centre for Human Rights (GCHR). 'Al-Roken verdedigde in 2011 de beroemde dichter en mensenrechtenactivist Ahmed Mansoor. Laatstgenoemde zit sinds 2017 ook weer in de gevangenis, hij was de laatste voorvechter van de mensenrechten in de VAE die nog vrij was. Via uitgelekte brieven weten we hoe Mansoor wordt behandeld: eenzame opsluiting in een kale cel, geen contact met familie, geen boeken en geen medicatie voor zijn hartkwaal. Zelfs zijn matras werd hem afgenomen.'

Ook over de omstandigheden van de drie advocaten bestaan grote zorgen. Hun gevangenisstraf loopt af in 2023, maar het is de vraag of ze vrijkomen, vertelt Ibrahim. 'Op hoogtijdagen worden regelmatig gestraften vervroegd in vrijheid gesteld, maar daar zitten nooit politieke gevangenen bij. En er zijn ook mensen van wie de straftermijn is afgelopen, maar die niet worden vrijgelaten omdat ze weigeren in een video te erkennen dat ze fout zaten.'

OPROEP

Bij het begin van de Wereldexpositie in Dubai deden 76 organisaties, waaronder de Gulf Centre for Human Rights en Lawyers for Lawyers, een oproep aan de VAE

GEEN BUSINESS AS USUAL

En Nederland? 'In het algemeen neemt Nederland een goede houding aan als het om mensenrechten gaat, maar wij zouden meer verwachten van de hoogste autoriteiten in het land. We zouden het waarderen als de minister van Buitenlandse Zaken publiekelijk opriep de gewetensgevangenen vrij te laten. De VAE zijn geen land voor *business as usual*. De mensenrechten komen eerst.'

Maar de wereld denkt er kennelijk anders over, concludeert hij. De Verenigde Naties staan op het punt de VAE te benoemen in de Human Rights Council (UNHRC). Heel slecht, vindt Ibrahim: 'Leden van deze raad moeten landen zijn die zich aan de mensenrechten houden.' En dan is er nog iets waar Ibrahim zich ernstige zorgen over maakt. 'Interpol gaat een nieuwe president van de organisatie benoemen. Kandidaat is Ahmed Naser Al-Raisi, de man die verantwoordelijk is voor de arrestatie en onmenselijke behandeling van activist Ahmed Mansoor. Als Al-Raisi benoemd wordt, is de vrees dat hij zijn positie zal misbruiken om gevluchte mensenrechtenactivisten die in de VAE bij verstek zijn veroordeeld op te sporen. We zijn in Frankrijk een rechtszaak tegen hem begonnen.'

De opnames van de alternatieve Human Rights Expo zijn te vinden op <https://www.alternativehrexpo.org>.

Toe aan een volgende stap in juridische innovatie?

Transform Data helpt juridische professionals die snel en efficiënt willen werken.

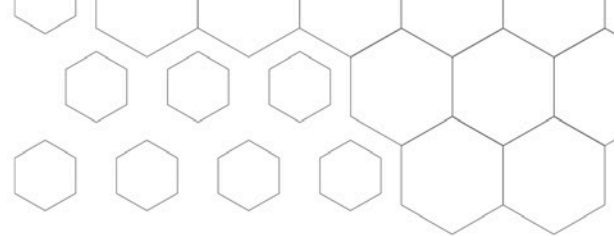
Transform Data biedt een complete oplossing voor juridische professionals, gebaseerd op het betrouwbare Microsoft 365 / SharePoint. Het gebruik van zowel de krachtige en vertrouwde interface van Microsoft Outlook als de andere Office applicaties resulteert in een optimale gebruikersadoptie.

De flexibele opzet biedt de perfecte match voor zowel grote als kleine advocatenkantoren, juridische afdelingen en professionele dienstverleners.

Meer informatie?

Nieuwsgierig naar wat wij voor u kunnen betekenen?

Bel +31(0) 43 808 01 04 of mail naar: info@transformdata.nl

Betrouwbaarheid en integriteit op de eerste plek.

Waarom Anycoin Direct?

Sinds november 2020 is Anycoin Direct als eerste geregistreerd bij De Nederlandsche Bank als cryptovaluta exchange service.

Hiermee onderstrepen we dat een betrouwbaar en integer klimaat cruciaal voor ons is. Een dergelijk klimaat is niet alleen belangrijk voor Anycoin Direct maar voor de gehele sector.

Wij maken het kopen van cryptovaluta eenvoudig, betrouwbaar en persoonlijk.

Giovanni Goeloe

Head of Risk & Compliance

BUITENLANDSE BALIE

I am Spartacus

Hebt u 'm al ondertekend, de *World Lawyers' Pledge on Climate Action*? Misschien het overwegen waard. Maar pas op, het is geen vrijblijvende steunbetuiging. Als u tekent, belooft u om zich naar beste kunnen in te zetten voor het klimaat.

The Pledge is een initiatief van drie wetenschappers van het *Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht* in Heidelberg, met de activistische Saskia Stucki als boegbeeld.

Volgens Stucki moeten juristen wereldwijd een front vormen. 'Klimaatverandering brengt mensenrechten, vrouwenrechten, kinderrechten, dierenrechten, internationale vrede en veiligheid, democratie en talloze andere belangrijke waarden die de wet wil beschermen en behouden in gevaar. Dat is de reden waarom alle soorten advocaten, niet alleen milieuadvocaten, hun krachten moeten bundelen.'

Volgens Stucki c.s. kunnen juristen een gezamenlijke progressieve kracht ontplooiën en politici, beleidsmakers en beslissers de goede kant op duwen. Advocaten staan doorgaans niet te trappelen om zich met politiek bezig te houden, maar de klimaatcrisis vormt een existentiële bedreiging voor iedereen, stellen ze.

Stucki zegt te hopen op een 'Spartacus-moment', ontleend aan de filmklassieker uit 1960, en een wereldwijde beweging in gang te zetten. 'Ik ben een klimaatadvocaat. U bent klimaatadvocaat. We zijn allemaal klimaatadvocaten – en samen kunnen we de wet begeleiden naar een duurzame toekomst.'

Inmiddels hebben ruim zeshonderd juristen *The Pledge* onderschreven op lawyersclimatepledge.org.

DE DEALMAKER

Gezamenlijk financieren

DOOR / BENDERT ZEVENBERGEN

Banken die krediet verschaffen, doen dat vaak samen met andere financiers. Advocaat Robert Masman (46) van Hogan Lovells adviseert bij het opzetten van complexe financieringstransacties, zoals voor duurzame warmteleverancier Eteck.

Gestructureerde financiering', noemt Robert Masman zijn expertise. Bij zo'n transactie zijn meestal meer kredietgevers betrokken, kunnen delen van het krediet worden toegewezen aan verschillende activiteiten van de lenende onderneming en kunnen bepaalde bedrijfsbezittingen via verschillende juridische technieken specifiek als onderpand worden aangewezen. 'Banken en grotere ondernemingen hebben voor recht toe rechtaan-financiering meestal voldoende eigen juridische kennis in huis,' zegt Masman. 'Bij grotere en meer ingewikkelde transacties wordt vaak juridische kennis van buiten aangetrokken, al bestaat er met betrekking tot de omvang geen vuistregel. Gestructureerde financieringen waarvoor extern juridisch advies wordt ingewonnen, kennen doorgaans een minimum van ongeveer tien miljoen euro.'

De partner van de Amsterdamse vestiging van het Amerikaanse-Britse kantoor Hogan Lovells adviseerde recent alle grote Nederlandse grootbanken bij een financieringstransactie. Rabobank, ING, ASN Bank en ABN AMRO verschaften in oktober 225 miljoen krediet aan Eteck uit Voorburg, leverancier van duurzame warmte aan woningen en bedrijven. 'Het krediet wordt aangewend voor een groot aantal projecten,' legt Masman uit, 'zowel bestaande als nieuwe.'

Het structureren van het krediet nam ongeveer een jaar in beslag. 'Bij dit soort transacties gaat de meeste tijd zitten in de voorbereiding en de vraag wat je precies financiert. Voor Nederlandse begrippen is 225 miljoen euro

daarnaast best substantieel. Het opstellen en uitonderhandelen van de contracten vormen het staartje.' Masman adviseert zowel financiers als kredietnemers. 'Het is goed als je weet wat aan beide kanten van de tafel speelt.'

In 2015 zette de van Clifford Chance afkomstige Masman samen met compagnon Wouter Jongen een financieringspraktijk op bij de Amsterdamse vestiging van Hogan Lovells, waar zo'n vijftig advocaten werken. 'Inmiddels richten we ons in toenemende mate ook op fintechbedrijven. Dat heeft vrij weinig met normale bankfinanciering te maken, maar bijvoorbeeld wel met leningsplatformen. Deze activiteit valt goed samen met onze expertise op het gebied van intellectueel eigendom en IT.'

De advocaat profiteert van het internationale netwerk van Hogan Lovells, dat wereldwijd meer dan 2500 advocaten heeft. 'Veel ontwikkelingen op het gebied van overnames en financiering van bedrijven ontstaan in de Verenigde Staten en waaien dan over naar Europa. Dat levert ons doorgaans een kennisvoorsprong op, al zijn wij in Nederland in staat geweest om ook een nationale financieringspraktijk neer te zetten.'

Stop de cowboys in de letselschade-markt

DOOR / VEERU MEWA

Niet gekwalificeerde letselschadebureaus vinden het eigen financieel gewin belangrijker dan het belang van het slachtoffer. Gezamenlijke inspanning van advocaten en verzekeraars is nodig om deze cowboys te stoppen, meent Veeru Mewa.

Begin dit jaar werd een 'letselschadespecialist' uit Enschede veroordeeld tot veertien maanden celstraf. Deze 'letselschadespecialist' had documenten vervalst om zodoende een hogere schadevergoeding te verkrijgen van een verzekeraar. Daarnaast verduisterde hij circa € 300.000 aan uitgekeerde schadevergoedingen bedoeld voor zijn cliënten.¹

Het is dit soort verhalen dat er voor zorgt dat er een negatief beeld bestaat over de letselschadeadvocatuur. De vraag is of dat terecht is.

SPECIALIST OF ADVOCaat?

De Nederlandse letselschadebranche is rijk geschakeerd. In deze markt opereren letselschadebureaus, letselschadejuristen, rechtsbijstandsjuristen, letselschadespecialisten en letselschadeadvocaten. Deze laatste groep staat onder toezicht van de NOvA en is tuchtrechtelijk aan te spreken voor wandaden. De

advocaten die gespecialiseerd zijn in het letselschaderecht², zijn in de regel lid van een of twee specialisatieverenigingen (ASP en/of LSA)³ en moeten verplicht voldoen aan allerlei kwaliteitseisen. Ook zijn zij onderworpen aan klachtenregelingen van die verenigingen.

Bij de andere spelers in de markt is sprake van een vrije beroepsgroep. Iedereen kan en mag zich letselschadespecialist/-expert noemen. De letselschadespecialist en/of het letselschadebureau zijn niet onderworpen aan kwaliteitseisen, staat meestal niet onder toezicht en het is niet nodig de kennis op peil te houden.⁴

ZORGEN IN DE BRANCHE

De afgelopen jaren zijn de letselschadebureaus als paddenstoelen uit de grond geschoten. Dat leidt tot kwalijke praktijken waar iedereen in de markt last van heeft, het slachtoffer voorop. Er bestaan dan ook terecht

zorgen over de kant die het opgaat in de letselschadebranche. Van Katwijk en De Koning hebben hiervoor dit jaar eerder aandacht gevraagd.⁵

Op Google is waar te nemen dat de bureautjes zelfs niet schuwen om betaald te adverteren met de term 'letselschadeadvocaat', terwijl daar helemaal geen advocaten werken. Daarnaast bieden die bureaus vaak 'no cure, no pay'-contracten, een voor advocaten verboden beloningsafspraken.⁶ Vaak denken slachtoffers, mede door de advertenties, onterecht dat zij óf gratis deskundige belangenbehartiging krijgen óf een advocaat in de arm nemen.

De prikkel voor dit gedrag is een aantrekkelijk verdienmodel. Als de aansprakelijkheid in een letselschadezaak eenmaal erkend is, moet de aansprakelijke partij de kosten van buitengerechtelijke belangenbehartiging vergoeden (artikel 6:96 lid 2 BW). Wat een letselschadespecialist verzwijgt, is dat deze regeling

vanzelfsprekend meebrengt dat een no cure, no pay-constructie overbodig is. Immers, de aansprakelijke partij betaalt de declaratie. Er zijn voorbeelden bekend waarbij soms tot wel zelfs veertig procent (exclusief btw) van de vergoeding wordt afgeroomd van de schadevergoeding van het slachtoffer (naast betaling van het honorarium van het bureau).⁷ Als een slachtoffer dat achteraf wil aanvechten, vangt hij meestal bot. De no cure, no pay-afspraken worden in de rechtspraak meestal als een geldend contract gezien tussen partijen. *Pacta sunt servanda*. Bovendien wordt een no cure, no pay-contract in de regel naar inhoud, strekking, wijze van totstandkoming en/of uitvoering meestal niet in strijd met de goede zeden en de openbare orde geacht.⁸

WIL DE ECHTE ADVOCAAFT OPSTAAN?

In complexe letselschadezaken en zaken met een groot financieel belang is de ervaring dat een buitengerechtelijk overleg niet altijd tot een oplossing leidt. De belangen zijn tegengesteld en niet zelden zal de rechter uitkomst moeten bieden. In de praktijk worden genoeg zaken ingenomen door advocaten waarbij door een procedure een doorbraak wordt geforceerd of onredelijke of onjuiste standpunten worden gecorrigeerd. Letselschadeadvocaten worden regelmatig geconfronteerd met zaken waarbij het slachtoffer door een bureau geadviseerd werd een ondermaatse regeling te accepteren. De zaak blijkt dan te complex te

zijn of er moet alsnog geprocedeerd worden. Het uitbesteden van de procedure kost echter geld, waardoor het aantrekkelijker is het slachtoffer te bewegen de zaak af te wikkelen. Wil een slachtoffer dat niet, dan loopt het bureau zijn honorarium en of het percentage van de no cure, no pay-overeenkomst mis.⁹ Slachtoffers weten vaak niet beter, denken bijgestaan te worden door een advocaat en accepteren zo'n deal, omdat hen verteld wordt dat het aangeboden bedrag het maximaal haalbare resultaat is. Het betreffende bureau laat zich dan leiden door het eigen financiële belang en niet door het belang van het slachtoffer.

De afgelopen jaren is er meer politieke aandacht gerezen voor deze kwalijke praktijken. Dat heeft geleid tot de introductie van een keurmerk. Alle goede bedoelingen ten spijt biedt een dergelijk keurmerk de rechtzoekende maar in beperkte mate een garantie voor kwalitatief goede rechtshulp. Feit is dat de rechtzoekende het verschil tussen een letselschadebureau, letselschadejurist, letselschade-expert, jurist van een rechtsbijstandsverzekeraar of letselschadespecialist meestal niet kent. De vraag is dan ook of dit de oplossing is. Vooralsnog verdienen echter alle initiatieven die de cowboys buitenspel zetten, toegejuicht te worden.

ZELFREGULATIE

Wat is de oplossing? Van Katwijk en De Koning doen een mooie en aantrekkelijke aanzet in hun artikel.¹⁰

Kort gezegd stellen zij (onder andere) zelfregulatie voor. Dat kan door de aansprakelijke partij (in de regel een verzekeraar) de gelegenheid te bieden alleen zaken te doen met gekwalificeerde partijen (een LSA-/ASP-advocaat of een erkend keurmerk-/NIVRE-belangenbehartiger). Is daar geen sprake van, dan zou de verzekeraar de kosten van de belangenbehartiger niet moeten vergoeden.¹¹

Ik ben daar weliswaar voorstander van, maar vraag me tegelijkertijd af of dat een oplossing biedt. Zoals een arrest van het Hof Amsterdam (ECLI:NL:GHAMS:2011:BU8763) leert, zal zelfs als de verzekeraar de declaratie van een ondeskundige belangenbehartiger niet vergoedt, het contract tussen het slachtoffer en de 'cowboy' rechtsgeldig blijven. Dit is – vooralsnog – niet in strijd met de goede zeden en openbare orde en blijft dus in stand. Het probleem wordt daarmee verplaatst naar het slachtoffer.

Tegelijkertijd geldt dat het arrest van het Hof Amsterdam alweer dateert uit 2011. Sindsdien zijn er uitspraken geweest die een voorzichtige verandering lijken te brengen in de opvatting dat 'een contract, een contract is'.¹² Geluiden in de branche maken dat duidelijk. Ook de recente politieke bemoeienissen tonen dat aan. In aanvulling op het betoog van Van Katwijk en De Koning zou het daarom toe te juichen zijn als partijen in de markt wandaden van de cowboys voorleggen aan een rechter. Als immers een bestendige lijn in de jurisprudentie tot stand komt, waaruit ►

blijkt dat het sluiten van no cure, no pay-contracten wel in strijd is met de goede zeden of openbare orde, dan kan deze route voor niet-advocaten in ieder geval worden afgesloten.¹³ Hier ligt een taak voor de letselschadeadvocatuur. Meer durven en willen procederen tegen louche partijen. Zowel verzekeraars als slachtofferadvocaten kunnen hiertoe overgaan. De grondslag daarvoor kan mijns inziens gevonden worden in artikel 6:74 BW jo. 7:401 BW e.v.¹⁴ In dit kader past verzekeraars enige kritische zelfreflectie. Afgevraagd dient te worden in welke mate zij hebben bijgedragen aan deze situatie. In mijn visie is de introductie van de zogenaamde PIV-staffel hier mede debet aan. De PIV-staffel¹⁵ is een eenzijdig door verzekeraars opgesteld betalingsschema waarin staat welk honorarium de verzekeraar bereid is te betalen aan de belangenbehartiger. De hoogte van het honorarium is gekoppeld aan de hoogte van de schadevergoeding. Omdat advocaten deze staffel als een prijsafsprake zien en hun onafhankelijkheid in het geding is als zij hieraan meewerken, conformeren zij zich in de regel niet aan deze staffel.¹⁶ In de praktijk leidt dat er toe dat de PIV-staffel een lucratief verdienmodel is voor niet-advocaten. Met minimale inspanning kan, afhankelijk van het behaalde resultaat, een fraaie kostenvergoeding behaald worden. Voor een louche belangenbehartiger reden om geen kwaliteit te leveren, maar zo veel mogelijk zaken zo snel mogelijk af te wikkelen. In de praktijk ziet men veel weerstand bij verzekeraars tegen declaraties van advocaten, omdat die een hoger uurtarief hebben dan letselschadebureaus. Ook voor de verzekeraar is het vaak financieel aantrekkelijker een zaak snel af te wikkelen via een bureau, aan de hand van de PIV-staffel. Zo ontstaat een vicieuze

cirkel en houden verzekeraars kwalijke praktijken in stand. Een verzekeraar zou de moed moeten hebben om bij niet-deskundige belangenbehartiging actie te ondernemen en bijvoorbeeld het honorarium lager te waarderen of zelfs niet te vergoeden. Het moet voor verzekeraars mogelijk zijn om de PIV-staffel alleen van toepassing te verklaren op bijvoorbeeld alleen keurmerk bureaus of aan toezicht onderworpen bureaus. Bij de andere partijen zou een verzekeraar een veel lager voorschottarief (zeg € 80-€ 100) kunnen hanteren en daaraan bij afwikkeling vast kunnen houden. Voorts zouden zij slachtoffers bij het eerste huisbezoek het verschil kunnen uitleggen tussen wel of niet gekwalificeerde belangenbehartigers en advocaten. Slachtoffers moeten aan het begin van de zaak voor kwalijke praktijken

worden gewaarschuwd, zodat zij goed geïnformeerd kunnen beoordelen of zij een deskundige belangenbehartiger hebben ingeschakeld. Kiezen zij, ondanks die waarschuwingen vooraf, welbewust voor een dergelijke louche partij, dan dient de keuzevrijheid van het slachtoffer gerespecteerd te worden. Het is echter de morele en maatschappelijke plicht van de branche elk (toekomstige) slachtoffer effectief en efficiënt te waarschuwen voor kwalijke praktijken. Daarmee wordt voorkomen dat mensen ten prooi vallen aan de cowboys van de letselschademarkt. Er is werk aan de winkel! ■

Veeru Mewa is slachtofferadvocaat bij VictimFirst Advocaten te Hoofddorp.

NOTEN

- 1 Zie ECLI:NL:RBOVE:2021:539 en ECLI:NL:RBOVE:2021:540.
- 2 Personenschade dekt de lading beter, maar omdat die term bij het grote publiek minder bekend is, hanteer ik de term letselschaderecht.
- 3 Zie verder <https://www.asp-advocaten.nl/> voor ASP en <https://www.lsa.nl/> voor LSA.
- 4 Vermelding behoeft dat er uiteraard ook bureaus zijn die kwaliteit nastreven en zich wel onderwerpen aan educatie en toezicht. Zo zijn er bureaus die zich hebben aangesloten bij een of enkele organisaties die deze kwaliteit en toezicht trachten te waarborgen. Enkele voorbeelden zijn de NIVRE (<https://www.nivre.nl/over-het-nivre/algemeen/>) en NKL (<https://deletselschaderaad.nl/nkl/nationaal-keurmerk-letselschade/>). In dit stuk richt ik mij vooral op de bureaus die alle opleidingsvereisten en vorm van toezicht (bewust) vermijden.
- 5 Zie H. van Katwijk & C. de Koning, 'A fistful of dollars: Afscheid van het Wilde Westen', in: *PIV Bulletin* 2021, aflevering 1, p. 5 e.v.
- 6 Een variant hierop is overigens wel mogelijk voor advocaten, zie <https://www.advocatenorde.nl/resultaatgerichte-beloning>. Dit experiment neemt overigens geen hoge vlucht.
- 7 Een bekend voorbeeld betreft ECLI:NL:GHAMS:2011:BU8763. Zie ook ECLI:NL:HR:2014:2797.
- 8 Zie ECLI:NL:GHAMS:2011:BU8763, r.o. 3.4.1 e.v.
- 9 In de markt zien wij ook weleens constructies voorbij komen waarbij alsnog een bepaald bedrag betaald moet worden door het slachtoffer bij vertrek.
- 10 Zie H. van Katwijk & C. de Koning, 'A fistful of dollars: Afscheid van het Wilde Westen "Tot hier en niet verder"', in: *PIV Bulletin* 2021, aflevering 1.
- 11 Zie H. van Katwijk & C. de Koning, 'A fistful of dollars: Afscheid van het Wilde Westen "Tot hier en niet verder"', in: *PIV Bulletin* 2021, aflevering 1, p. 10.
- 12 Een recent voorbeeld betreft ECLI:NL:RBOBR:2021:220.
- 13 Het experiment van de orde, dat onder haar toezicht valt, kan daarbij ongemoeid blijven.
- 14 Vgl. ECLI:NL:HR:2018:1776. De uitdaging in dat soort zaken is dan uiteraard om de letselschadezaak van het slachtoffer niet uit het oog te verliezen.
- 15 Zie <https://platformpersonenschade.verzekeraars.nl/regelingen/convenanten-bgk/>.
- 16 Zie <https://www.asp-advocaten.nl/klacht-piv-regeling-acm>.

VACATURE EINDHOVEN

(BEGINNEND) ADVOCaat-MEDEWERKER EN/OF
(GEVORDERD) ADVOCaat-STAGIAIR(E)

Burgers de Moel Advocaten is een modern kantoor met een informele en prettige werksfeer met vestigingen in Bladel en het centrum van Eindhoven. Ons kantoor richt zich voornamelijk op ondernemers in de regio Eindhoven en de Kempen. Dit is een boeiende markt met veel potentie, leuke aansprekende cliënten en interessante zaken. Ons doel is om de komende jaren te groeien. Daarom zijn we op zoek naar ambitieuze advocaten om dit samen met ons te verwezenlijken.

Voor ons kantoor in Eindhoven zijn wij per direct op zoek naar ondersteuning van onze algemene civiele praktijk. Bij voorkeur een (beginnend) advocaat-medewerker/(gevorderd) advocaat-stagiair(e) die affiniteit heeft met het huurrecht en vastgoedrecht.

Binnen ons kantoor is daarnaast ruimte voor een advocaat-medewerker die actief is in het arbeidsrecht, aansprakelijkheidsrecht, bestuursrecht of een ander eigen specialisme. Bij voorkeur iemand die een klantenkring wil opbouwen of die samen met ons een eigen, al bestaande klantenkring wil uitbouwen.

Ben je ambitieus, ondernemend en wil je meebouwen aan de groei van ons kantoor? Neem dan contact met ons op. Wij zijn benieuwd of jouw ambities aansluiten bij onze plannen.

Telefoon: 040-2466600 / email: f.demoel@burgersdemoel.nl
Zie ook onze vacature-vlog op www.burgersdemoel.nl voor meer informatie.

"JURIDISCH STERK IN EINDHOVEN EN DE KEMPEN"

MINDFULNESS VOOR ADVOCATEN

DRUK, DRUK, DRUK?
LEER BETER OMGAAN MET STRESS!

JAN OBBEEK
06 47 48 96 10
mindfulnessvooradvocaten@gmail.com

A portrait of a middle-aged woman with grey hair, smiling, wearing a dark blazer over a light-colored top. She is standing outdoors with a body of water and a city skyline in the background.

Reviews

Advocaatscore

9.8/10

Gebaseerd op basis van 466 beoordelingen

From the beginning she not only was empathetic but also honest and straightforward. She explained the process, the challenges and the potential risks. You can tell she loves her job, not only that but she is experienced and cares about her clients.

Cliënt

Samuel Barreto, Den Haag

Kantoor

Everaert Advocaten

Advocaat

Elles Besselsen

**EMPATHETIC
AND HONEST.**

ADVOCAATSCORE.NL

Als Polen het Unierecht niet respecteert, bemoeilijkt dat ook de juridische samenwerking met afzonderlijke EU-lidstaten, stelt de Belgische hoogleraar Peter Van Elsuwege. Zo kan het uitlevering van verdachten in de weg staan.

Aanval op Unierecht plaatst Polen buitenspel

DOOR / PETER VAN ELSUWEGE

In het recente verleden heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie zich meermaals uitgesproken over de organisatie van de rechterlijke macht in Polen. Onder andere de benoemingsprocedure voor rechters voldoet niet aan de Europeesrechtelijke vereisten van onafhankelijkheid. Recent nog werd het tuchtrecht voor Poolse rechters onverenigbaar verklaard met het Unierecht. In een reactie op deze rechtspraak, en na een vraag ingediend door de Poolse premier Mateusz Morawiecki, oordeelde het Pools Grondwettelijk Tribunaal op 7 oktober 2021 dat sommige bepalingen van het EU-verdrag niet verenigbaar zijn met de Poolse grondwet. Deze hoogst controversiële uitspraak zet de verhouding tussen het Unierecht en het grondwettelijk recht van de lidstaten op scherp. Het principe van de voorrang van het Unierecht is immers een fundamentele pijler van de Europese constructie. Maar waarom is dat voorrangsbeginsel zo belangrijk? En hoe moet het nu verder met Polen?

DE ACHTERGROND VAN HET VOORRANGSBEGINSEL

Het principe dat het Unierecht voorrang heeft op daarmee strijdig recht van de lidstaten staat niet met zo veel woorden in de EU-verdragen.

Het is gebaseerd op de interpretatie van deze verdragen door het Hof van Justitie. Dit is als dusdanig door de lidstaten erkend in een Verklaring bij het Verdrag van Lissabon. Reeds in 1964, in de zaak-Costa vs. Enel, verduidelijkte het Hof van Justitie de achtergrond van het voorrangsbeginsel. Kort samengevat komt het er op neer dat de supranationale Europese rechtsorde slechts kan functioneren wanneer het Unierecht op een eenvormige en effectieve wijze in alle lidstaten wordt toegepast. Zonder het voorrangsbeginsel zouden lidstaten immers eenzijdig kunnen beslissen om zich aan bepaalde Europeesrechtelijke verplichtingen te onttrekken. Bovendien is het een belangrijke voorwaarde om de gelijkheid tussen alle lidstaten en Unieburgers te garanderen. In de zaak Internationale Handelsgesellschaft van 1970 verduidelijkte het Hof van Justitie verder dat lidstaten zich niet op hun grondwettelijke bepalingen kunnen beroepen om aan de toepassing van het voorrangsbeginsel te ontsnappen. De erkenning van het voorrangsbeginsel in de nationale rechtsorde van de EU-lidstaten heeft ook in het verleden tot een aantal spanningen geleid. Zo oordeelde het Duits Grondwettelijk Hof in 1974 dat het toenmalige Gemeenschapsrecht

onvoldoende garanties bood voor de bescherming van de in de Duitse grondwet vervatte grondrechten. Pas jaren later werd het voorrangsbeginsel er meer algemeen aanvaard, voor zover de EU-instellingen binnen de grenzen van de hun toegewezen bevoegdheden blijven. Meer recent, in een zaak over een aankoopprogramma voor overheidsobligaties van de Europese Centrale Bank, heeft het Duits Grondwettelijk Hof voor de eerste keer een EU-handeling *ultra vires* (buiten de bevoegdheid) verklaard. Het ging daarmee in tegen een uitspraak van het Hof van Justitie die deze handeling legaal had bevonden. De Europese Commissie sprak in dit verband van 'een ernstig precedent' en besloot daarom een inbreukprocedure tegen Duitsland op te starten.

DE UITSpraak VAN HET POOLS GRONDWETTELIJK TRIBUNAAL

Terwijl de uitspraak van het Duits Grondwettelijk Hof een heel specifieke aangelegenheid betrof, is de beslissing van het Pools Grondwettelijk Tribunaal van een totaal andere orde. Zo oordeelden de Poolse rechters in algemene termen dat de evolutie van het Unierecht sinds het Verdrag van Lissabon onverenigbaar is met de soevereiniteitsclausules ►

van de Poolse Grondwet. In het bijzonder heeft het Tribunaal een probleem met de verplichting voor Poolse nationale rechters om zich te confirmeren aan de rechtspraak van het Hof van Justitie inzake de principes van de rechtsstaat. Dit gaat met andere woorden over de miskenning van de Europese Unie als een eigen rechtsorde gebaseerd op gedeelde waarden waarbij het Hof van Justitie als ultieme arbiter optreedt. Een belangrijke bemerking hierbij is dat de samenstelling van het Pools Grondwettelijk Tribunaal niet in overeenstemming is met de voorwaarden inzake de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, zoals vastgesteld door zowel het Hof van Justitie als het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Bovendien werd de zaak voor het Pools Grondwettelijk Tribunaal ingeleid door de Poolse Eerste Minister Mateusz Morawiecki, na enkel kritische arresten van het Hof van Justitie. De uitspraak van het Pools Grondwettelijk Tribunaal kan dan ook niet worden losgekoppeld van deze ruimere juridische en politieke context.

OP WEG NAAR EEN POLEXIT?

De vraag is natuurlijk hoe het nu verder moet. De term 'Polexit' is al meermaals gebruikt, maar lidstaten kunnen niet zomaar uit de Unie worden gegooid. De EU-verdragen voorzien enkel in de mogelijke opschorting van bepaalde rechten via een complexe procedure waarmee alle andere lidstaten akkoord moeten gaan (artikel 7 VEU) of in een uittreding op eigen initiatief naar het voorbeeld van Brexit (artikel 50 VEU). Geen van beide opties ligt voor de hand in het geval van Polen. Een artikel 7-procedure werd ten aanzien van Polen reeds opgestart in 2017 en tegen Hongarije in 2018. Tot op heden werden enkel hoorzittingen met de betrokken landen georganiseerd. De unanimiteitsvereiste maakt het nemen van maatregelen echter bijzonder moeilijk. Voor de toepassing van de uittredingsprocedure is

dan weer een initiatief van Polen zelf nodig, met een formele kennisgeving aan de Europese Raad en in overeenstemming met de eigen grondwettelijke bepalingen. De controversiële uitspraak van het Pools Grondwettelijk Tribunaal is op zich onvoldoende om aan deze basisvoorwaarde te voldoen, niet in het minst omwille van de omstreden samenstelling van deze instantie.

Een formele Polexit zit er dus niet meteen aan te komen. Dat betekent niet dat de demarche van het Pools Grondwettelijk Tribunaal zonder gevolgen blijft. De Europese Commissie heeft al aangekondigd al haar bevoegdheden te gebruiken om de integriteit van het Unierecht veilig te stellen. Dit betekent onder andere dat een nieuwe inbreukprocedure tegen Polen kan worden ingesteld, eventueel gevolgd door bijkomende financiële sancties. Op grond van artikel 279 van het EU-Werkingsverdrag kan het Hof van Justitie bovendien voorlopige maatregelen opleggen in nog hangende zaken. Zo werd Polen in juli 2021 verplicht om meteen de werking van de disciplinaire kamer bij het Pools Hooggerechtshof op te schorten. Omdat hieraan geen gevolg werd gegeven, vroeg de Europese Commissie bijkomende maatregelen. Via een beschikking van de vicepresident van het Hof van het Justitie werd aan Polen een dwangsom van 1 miljoen euro per dag opgelegd zolang de tuchtkamer bij het Hooggerechtshof blijft bestaan. Deze maatregel moet 'vermijden dat de rechtsorde van de Europese Unie en de waarden waarop de Unie is gebaseerd, in het bijzonder de rechtsstaat, ernstige en onherstelbare schade oplopen'.

Daarnaast kan worden verwacht dat het Poolse verzoek tot steun uit het Europees herstellfonds NextGenerationEU niet meteen zal worden goedgekeurd. Bovendien kan de Europese Commissie gebruikmaken van het nieuwe financiële conditiona-liteitsmechanisme ter bescherming van de Uniebegroting. Tegen dit

nieuwe instrument loopt wel nog een door Polen en Hongarije ingesteld beroep tot nietigverklaring voor het Hof van Justitie. De Europese Commissie heeft zich in het verleden geëngageerd om pas effectief maatregelen voor te stellen na een finale uitspraak van het Hof van Justitie. Dit wordt in het begin van 2022 verwacht.

Tot slot wordt verdere juridische samenwerking tussen de lidstaten bemoeilijkt. Wanneer er onvoldoende garanties zijn dat de Poolse justitie de basisbeginselen van het Unierecht respecteert, dan kunnen rechters uit andere lidstaten bijvoorbeeld niet zomaar doorgaan met het overleveren van verdachten.

In het recente verleden oordeelde het Hof van Justitie reeds op vraag van de rechtbank Amsterdam dat de structurele problemen omtrent de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Polen niet automatisch leiden tot de opschorting van deze samenwerking. De overleverende rechter moet wel in elk concreet geval nagaan of de rechten van verdachten voldoende worden gegarandeerd.

In de praktijk is deze toets niet altijd even eenvoudig toe te passen. Het is dan ook geen verrassing dat zowel de rechtbank Amsterdam als het Ierse Hooggerechtshof nog verdere prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie heeft voorgelegd.

In afwachting van deze uitspraken, is in elk geval duidelijk dat het principe van wederzijds vertrouwen als basispremissie voor een effectieve juridische samenwerking verder wordt ondermijnd. Hoewel Polen dus formeel lid blijft van de Unie, dreigt het zich buitenspel te zetten voor wat betreft de toepassing van bepaalde aspecten van het Unierecht. ■

Een eerdere versie van deze bijdrage verscheen op Knack.be.

Peter Van Elsuwege is professor EU-recht en Jean Monnet Chair verbonden aan de vakgroep Europees, Publiek en Internationaal Recht, Universiteit Gent.

Jouw carrière bij Hogan Lovells in Amsterdam

ADVOCaat EU REGULATORY -
LIFE SCIENCES & BIOTECHNOLOGY

GEVORDERD ADVOCaat-STAGIAIR(E)
SOFT IP

Hogan
Lovells

Hogan Lovells behoort tot de grootste internationale advocatenkantoren en heeft meer dan 47 kantoren in Afrika, Azië, Europa, Latijns Amerika, het Midden Oosten en de Verenigde Staten. Wereldwijd werken meer dan 2600 juristen bij Hogan Lovells, waarvan circa 55 advocaten, (kandidaat-) notarissen en fiscalisten (op kantoor) in Amsterdam.

Advocaat EU Regulatory - Life Sciences & Biotechnology

Voor onze Life Sciences EU Regulatory praktijk zoeken wij een advocaat-medewerker (3 tot 6 jaar ervaring).

Het internationale Life Sciences Regulatory team staat wederom in 2021 bovenaan in de rankings van Chambers & Partners. De unit houdt zich bezig met Europese en Nederlandse regulering van de Life Sciences sector (geneesmiddelen, biotechnologie, medische hulpmiddelen en levensmiddelen). Er wordt regelmatig geadviseerd en soms geprocedeerd op het gebied van markttoelating, vergunningen, reclame en sponsoring, prijzen en zorgverzekeringen, medisch wetenschappelijk onderzoek, distributie, contracten, toezicht en boetes.

Onze cliënten zijn voornamelijk innovatieve farmaceutische en/of biotech bedrijven. We werken intensief samen in een informele sfeer, met regulatory collega's in Amerika, Europa en de rest van de wereld en natuurlijk in Amsterdam met bijvoorbeeld privacy- en octrooi collega's. De vestiging van Europees Medicijn Agentschap (EMA) in Nederland, maar ook de huidige COVID-19 situatie met ontwikkelingen op het gebied van medische technologie, vaccins en geneesmiddelen, geven de praktijk in Amsterdam een interessante boost. Het Amsterdamse team leidt en coördineert veel EU-wijde en internationale projecten.

Ter versterking van de Life Sciences Regulatory unit zoeken wij een ondernemende en enthousiaste advocaat-medewerker. Bij voorkeur heb je een achtergrond in het Europees recht en/of bestuursrecht. Ervaring met mededingingsrecht, intellectueel eigendomsrecht of verbintenissenrecht kan eveneens een goede achtergrond zijn. Kennis van geneesmiddelenrecht, biotechnologie, farmacie en gezondheidsrecht is een pre, maar geen must.

Gevorderd Advocaat-stagiair(e) Soft IP

Ter versterking van de unit Intellectual Property, Media & Technology (IPMT) zijn wij op zoek naar een ambitieuze gevorderd advocaat-stagiair(e).

De IPMT praktijk van Hogan Lovells is toonaangevend in Nederland en maakt onderdeel uit van de vooraanstaande internationale IPMT praktijk. Het team adviseert en procedeert op het gebied van het intellectueel eigendoms-, media- en reclamerecht. De soft IP praktijk richt zich in het bijzonder op het merkenrecht, auteursrecht en reclamerecht. Zowel in Nederland als internationaal werken we persoonlijk en intensief met elkaar samen in een informele sfeer.

We zoeken een enthousiaste teamspeler die de Beroepsopleiding (bijna) heeft afgerond, een passie voor de soft IP praktijk heeft en daarin wil doorgroeien. Iemand die het beste uit zich zelf wil halen, proactief is en in oplossingen denkt. De kandidaat heeft een scherp analytisch vermogen, is nauwkeurig, heeft uitstekende sociale vaardigheden en een commercieel gevoel. Initiatief en flexibiliteit behoren tot je kernkwaliteiten.

Geïnteresseerd?

Wil je direct solliciteren, ga naar www.werkenbijhoganlovells.nl voor het uploaden van je motivatiebrief en CV.

Voor vragen over deze vacature kun je contact opnemen met Sanne Braam (HR Manager) op 020-5533 669, of e-mail naar amsterdam.recruitment@hoganlovells.com.

Voor informatie over verdere vacatures bij Hogan Lovells kun je terecht op onze recruitment website:
www.werkenbijhoganlovells.nl

Boomjuridisch

Nu beschikbaar!

Uitleg van de Grondwet

Ruim 1300 pagina's aan artikelsgewijs commentaar, geschreven door maar liefst 41 vooraanstaande namen uit de juridische wereld!

Onder redactie van E.M.H. Hirsch Ballin, E.J. Janse de Jonge & G. Leenknecht
ISBN: 9789462909496
eISBN: 9789089745279
1e druk, 2021, 1348 pagina's
€ 149,00

Bestel uw exemplaar vandaag
via www.boomjuridisch.nl

Boomjuridisch

Juridische kwesties
die zijn weggezaakt

Geldigheid concurrentiebeding in tijdelijke arbeidsovereenkomst

DOOR / KAROL HILLEBRANDT

Het is soms mogelijk een concurrentiebeding op te nemen in een tijdelijke arbeidsovereenkomst, maar daarbij gelden strikte voorwaarden.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet werk en zekerheid (eerste tranche) per 1 januari 2015 geldt als uitgangspunt dat een concurrentiebeding in een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd niet geldig is. De achterliggende gedachte is het voorkomen van 'dubbel nadeel' voor werknemers met een bepaalde tijd-contract.¹ Door de tijdelijkheid van hun contract kunnen zij immers al genooddaakt worden ander werk te zoeken. Een concurrentiebeding zou daarbij een extra belemmering opleveren.

Bij wijze van uitzondering mag een concurrentiebeding wel in een bepaalde tijd-contract worden opgenomen als dat noodzakelijk is vanwege zwaarwegende bedrijfs- of dienstbelangen. De werkgever moet de noodzaak in dat geval schriftelijk motiveren, anders is het beding nietig (ECLI:NL:GHAMS:2016:3932; ECLI:NL:GHSHE:2020:1704; ECLI:NL:RBROT:2018:5116). De nietigheid kan niet worden gerepareerd door later een motivering toe te voegen (ECLI:NL:RBROT:2016:7885). Ook een 'herbevestiging' in een vaststellingsovereenkomst waarmee de arbeidsovereenkomst wordt beëindigd, maakt een nietig beding niet alsnog rechtsgeldig (ECLI:NL:RBDHA:2017:7593). Een concurrentiebeding in een bepaalde tijd-contract kan noodzakelijk zijn als de werknemer specifieke kennis zal opdoen waarbij de werkgever onevenredig wordt benadeeld als de werknemer overstapt naar een concurrent.² De noodzaak van het concurrentiebeding moet zijn toe-

gespitst op de specifieke werkzaamheden van de werknemer. Dit vereist een afweging en motivering per geval (ECLI:NL:RBMNE:2019:415). Het Hof Den Bosch oordeelde op 7 mei 2019 dat de werkgever niet kan volstaan met een standaardbepaling (ECLI:NL:GHSHE:2019:1692). A-G Wesseling-van Gent kwam tot eenzelfde conclusie (ECLI:NL:PHR:2019:46). In de rechtspraak worden over het algemeen zware eisen gesteld aan de motivering (ECLI:NL:RBMNE:2018:5960; ECLI:NL:RBMNE:2016:3811; ECLI:NL:RBNNE:2016:2296). Als wel een schriftelijke motivering is opgenomen, maar geen sprake is van zwaarwegende bedrijfs- of dienstbelangen, is het concurrentiebeding vernietigbaar op grond van artikel 7:653 lid 3 sub a BW. Een gebrekkige motivering leidt vaak ook tot vernietigbaarheid (zie bijvoorbeeld ECLI:NL:RBLIM:2020:9822) en in een enkel geval tot nietigheid (ECLI:NL:RBNNE:2017:1199). Ten aanzien van de noodzaak van het beding geldt een dubbele toets. De noodzaak moet zowel bestaan op het moment van het aangaan van het beding als op het moment dat de werkgever zich op het beding beroept.³ Bij een verlenging van de arbeidsovereenkomst kan het onderscheid tussen nietigheid en vernietigbaarheid doorslaggevend zijn voor de geldigheid van het beding. Het omzetten van een bepaalde tijd-contract in een contract voor onbepaalde tijd maakt een nietig concurrentiebeding namelijk niet alsnog rechtsgeldig, aldus de kantonrechter Dordrecht

(ECLI:NL:RBROT:2019:8664). Een concurrentiebeding dat vanwege een gebrekkige motivering vernietigbaar was, leidt in principe niet tot een ongeldig beding nadat de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd is voortgezet (Rechtbank Amsterdam 11 september 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:7645). Een (voorwaardelijk) concurrentiebeding in een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd, waarbij werd overeengekomen dat het beding pas in werking zou treden als de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd zou worden verlengd, werd door het Hof Amsterdam niet geaccepteerd (ECLI:NL:GHAMS:2018:4034). Bij een verlenging of wijziging van de arbeidsovereenkomst is het raadzaam het concurrentiebeding expliciet schriftelijk herbevestigen, omdat het beding anders zijn geldigheid kan verliezen (ECLI:NL:GHAMS:2021:456; ECLI:NL:GHDHA:2019:1316; ECLI:NL:RBOVE:2019:3346). In die gevallen waarin het concurrentiebeding geldig is overeengekomen en de noodzakelijkheidstoets kan doorstaan, rest de werknemer nog de mogelijkheid gehele of gedeeltelijke vernietiging te vragen op grond van de belangenafweging van artikel 7:653 lid 3 onder b BW.

Karol Hillebrandt is partner bij Sparck | Arbeidsrecht Advocaten.

NOTEN

- ¹ *Kamerstukken II* 2013/14, 33 818, nr. 3, p. 17.
- ² *Kamerstukken I* 2013/14, 33818, C, p. 104.
- ³ *Kamerstukken II* 2013/14, 33 818, nr. 3, p. 91.

INHOUD

Publicatiedatum 16 november 2021

101e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofredacteur

Kees Pijnappels

Coördinatie

Sabine Droogleeve Fortuyn

Illustraties

Floris Tilanus

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Eindredactie

Tatiana Scheltema

Correctie

Sandra Braakmann

Citeerwijze

Adv.bl. 2021-9, Kroniek Personen- en Familierecht en Erfrecht, p.

Adv.bl. 2021-9, Kroniek Bestuursprocesrecht 2020-2021, p.

Aan dit nummer werkten mee

Marieke Dankbaar, Lieke Feenstra, Laurien Mulder, Christiane Verfuurden, Liesbeth Willemsen

Digitaal

Eerdere kronieken zijn ook digitaal te raadplegen op Advocatenblad.nl/kronieken.

Kroniek Personen- en Familierecht en Erfrecht

- 67 Wetgeving
- 67 Gezag/Omgang
 - 67 Sociale media
- 68 Ondertoezichtstelling
- 68 Huwelijks- en Relatievermogensrecht
 - 68 Bewijsvermoeden van artikel 1:141 lid 3 BW
 - 69 Verdeling
 - 69 Gemeenschap van goederen
 - 69 Waarderingsmethode onderneming
- 69 IPR
- 70 Procesrecht
 - 70 Rechtsmiddelenregister
 - 70 Hoger beroep
 - 71 Bewijs
 - 71 Bijdrage jongmeerderjarige als nevenvoorziening
 - 71 Contra-expertise ots
- 71 Kinderalimentatie
 - 71 Verrekening
 - 72 Overhevelen draagkracht
 - 72 Wijziging kinderalimentatie
 - 72 Forfaitaire woonlast
- 72 Partneralimentatie
 - 72 Ex-samenwoners
- 72 Som ineens
- 73 WVGZ
- 73 Erfrecht
 - 73 Vereffening
 - 74 Wilsbekwaamheid
 - 75 Verrekening verjaring
 - 75 Informatieplicht artikel 4:78 Rv

Kroniek Bestuursprocesrecht 2020-2021

- 76 Bekendmaken, verzenden en ontvangen
- 77 Belang
 - 77 Procesbelang
 - 77 Rechtstreeks, eigen, afgeleid en objectief belang
 - 77 Concurrentie
 - 78 Afstand/gevolgen van enige betekenis
- 78 Voorprocedures
- 78 Bezwaarschriftenprocedure
- 78 Niet-tijdig beslissen
- 78 Relativiteit
- 79 Verzoekschriftprocedure
- 79 Bewijsrecht
 - 79 Boetes
 - 79 Overig
- 80 Fuiken
- 80 Finale geschilbeslechting
- 80 Verzet
- 80 Herziening
- 81 Exceptieve toetsing
- 81 Overige (hoger)beroepsperikelen
- 82 Misbruik van (proces)recht
- 82 Redelijke termijn
- 83 Voorlopige voorzieningen
- 83 Wraking
- 83 Slot

hebben wij voorts vastgesteld dat de erflater in het geheim een hele knappe huisschilder de laatste jaren van zijn leven met regelmaat sommetjes gelds overmaakte, net als aan zijn huishoudster overigens.

je vergeet zijn Viagra-gebruik, en de incontinentie-slips...

KRONIEK PERSONEN- EN FAMILIERECHT EN ERFRECHT

DOOR / LIESBETH WILLEMSSEN & CHRISTIANE VERFUURDEN

Deze Kroniek behandelt jurisprudentie op het gebied van het personen- en familierecht en erfrecht over de periode juni 2020 tot oktober 2021. Aan bod komen uitspraken op – onder meer – het gebied van procesrecht, huwelijksvermogensrecht en alimentatie.

WETGEVING

Op 24 november 2020 is het wetsvoorstel tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Wet basisregistratie personen in verband met het van rechtswege ontstaan van gezamenlijk gezag door erkenning aangenomen door de Tweede Kamer (*Kamerstuk* 34.605). De wet moet nog behandeld worden door de Eerste Kamer.

Het wetsvoorstel pensioenverdeling bij scheiding (*Kamerstuk* 35.287) moet nog altijd worden behandeld in de Tweede Kamer. Of 1 januari 2022 als beoogde datum van inwerkingtreding wordt gehaald, is natuurlijk de vraag.

GEZAG/OMGANG

In de zaak die leidde tot de beschikking van de Hoge Raad van 22 januari 2021 (ECLI:NL:HR:2021:108), heeft de rechtbank op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming het ouderlijk gezag van de ouders beëindigd en de Gecertificeerde Instelling (GI) tot voogd over de minderjarige benoemd. Het hof heeft

deze beschikking bekrachtigd en daartoe onder meer overwogen dat de voorgeschiedenis van de minderjarige en de woonomstandigheden van de moeder in de weg staan aan terugplaatsing van de minderjarige bij de moeder. Anders dan de moeder betoogt, is het hof voorts van oordeel dat de aanvaardbare termijn voor de minderjarige, gelet op haar kwetsbaarheid en jonge leeftijd, inmiddels is overschreden en dat de positieve ontwikkelingen in het leven van de moeder daar niet aan afdoen. Gebleken is voorts dat de minderjarige bezig is met de vraag of zij bij de pleegmoeder kan blijven en dat zij last heeft van de onzekerheid daarover. Ook is gebleken dat de moeder niet berust in de uithuisplaatsing van de minderjarige.

De moeder klaagt dat het hof is uitgegaan van een onjuiste rechtsopvatting, althans zijn beslissing onvoldoende heeft gemotiveerd. Het hof zou hebben miskend dat uit artikel 8 EVRM en de uitspraak in de zaak-Strand Lobben/Noorwegen¹ voortvloeit dat een echte afweging

moet worden gemaakt tussen de belangen van het kind en die van zijn biologische familie en dat de rechter bovendien de mogelijkheid van hereniging van het kind met zijn biologische familie serieus in overweging moet nemen. De Hoge Raad volgt de moeder daarin niet. Het hof heeft niet miskend dat uit artikel 8 EVRM en de uitspraak zaak-Strand Lobben/Noorwegen voortvloeit dat een echte afweging moet worden gemaakt, maar heeft deze ook gemaakt. Het hof heeft zijn oordeel niet slechts gegrond op het tijdsverloop sinds de minderjarige zich bij de pleegmoeder bevindt. Het heeft de mogelijkheid van hereniging met de moeder serieus overwogen. Het oordeel van het hof is toereikend gemotiveerd. Voor het overige is het oordeel van het hof van feitelijke aard en kan het in cassatie niet worden onderzocht. De klacht faalt dus.

Sociale media

Beide gezagsouders dienen in te stemmen met het plaatsen van filmpjes en/of foto's op sociale

Liesbeth Willemsen en Christiane Verfuurden zijn advocaat bij respectievelijk LNW advocaten en mediators te Gorinchem en Boels Zanders Advocaten te Eindhoven. Christiane Verfuurden is tevens lid van de advocatenredactie van het *Advocatenblad*.

media. Dit wordt nog weer eens bevestigd door het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden op 7 juli 2020 (ECLI:NL:GHARL:2020:5195). Het hof volgt de moeder niet in haar stelling dat het verspreiden van foto's via WhatsApp vergelijkbaar is met het plaatsen van foto's op sociale media als Facebook en Instagram. Het hof oordeelt hierbij van belang dat bij het delen van een foto via WhatsApp een (contact)persoon van de moeder een door de moeder toegezonden foto zelf actief verder moet verspreiden, terwijl bij het plaatsen van foto's op sociale media rechten worden gegeven aan een organisatie om de geplaatste foto's naar eigen inzicht te gebruiken. In dit licht is het hof van oordeel dat het plaatsen van foto's en/of filmpjes van het minderjarige kind door de moeder op sociale media niet in het belang van de minderjarige is, zodat het hof de moeder zal verbieden dit te doen. Hierbij oordeelt het hof ook de jonge leeftijd van

de minderjarige van belang, omdat deze, nu zes jaar, in ieder geval op dit moment nog onvoldoende weet heeft van de (privacy)aspecten van sociale media en de gevolgen van de plaatsing van foto's en filmpjes op sociale media (nog) niet kan overzien.

ONDERTOEZICHTSTELLING

Op 21 mei 2021 heeft de Hoge Raad prejudiciële vragen beantwoord die gaan over de vraag of pleegouders van een uithuisgeplaatste minderjarige toestemming van ouders en/of GI nodig hebben voor een uitstapje of vakantie met de minderjarige en of geschillen daarover kunnen worden voorgelegd aan de kinderrechter. De Hoge Raad oordeelt als volgt. De wettelijke regeling van het ouderlijk gezag komt erop neer dat het gezag, ook in geval van kindbeschermingsmaatregelen, berust bij de met gezag belaste ouders. Het kan slechts worden beperkt ten aanzien van een beperkt aantal in de wet opgenomen

onderwerpen. Bij een gedwongen uithuisplaatsing bepaalt de GI waar de minderjarige zijn verblijfplaats heeft. Als de minderjarige in een pleeggezin verblijft, hebben de pleegouders de zeggenschap over de dagelijkse gang van zaken. Hiertoe behoort ook het nemen van beslissingen over uitstapjes en vakanties met de minderjarige. Hiervoor behoeven de pleegouders geen toestemming van de met het gezag belaste ouders. Wel is denkbaar dat de toestemming van de GI nodig is. De ondertoezichstelling is erop gericht de mogelijkheden van de ouders met gezag om de minderjarige zelf te verzorgen en op te voeden, te verbeteren. In dit kader moet de GI ook ervoor zorgen dat de omgangsregeling tussen de minderjarige en de ouders met gezag wordt nageleefd. Als een voorgenomen uitstapje of vakantie met de minderjarige de omgangsregeling raakt, moeten de pleegouders dit melden aan de GI. Het is dan aan de GI om al dan niet toestemming te geven. Als een voorgenomen uitstapje of vakantie de omgangsregeling níét raakt, hoeven de pleegouders dit voornemen niet aan de GI te melden en hebben zij ook geen toestemming nodig. Dit is alleen anders als de GI de pleegouders heeft laten weten dat – gezien haar toezichthoudende taak – toestemming vooraf altijd vereist is. Omdat het gaat om de uitvoering van de ondertoezichstelling, kunnen geschillen die hierover ontstaan, worden voorgelegd aan de kinderrechter (artikel 1:262b BW).

HUWELIJKS- EN RELATIEVERMOGENSRECHT Bewijsvermoeden van artikel 1:141 lid 3 BW

In de beschikking van de Hoge Raad van 16 oktober 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1631) gaat het over het bewijsvermoeden van artikel 1:141 lid 3 BW. De Hoge Raad oordeelt dat het op de weg van de

man ligt om aannemelijk te maken dat de door de vrouw genoemde vermogensbestanddelen niet tot het te verrekenen vermogen behoren. Deze uitspraak lijkt niet in lijn met de beschikking van 19 april 2019², waarin de Hoge Raad nog leek te oordelen dat zo nodig ook moet worden bewezen dat bepaalde vermogensbestanddelen niet tot het te verrekenen vermogen behoren. Zie ook de beschikking van het Gerechtshof Den Haag van 30 september 2020 (ECLI:NL:GHDHA:2020:1864) waarin ook het hof oordeelt dat de man dient te stellen én te bewijzen dat de waarde van een op zijn naam staande polis niet is gevormd uit vermogen dat verrekend had moeten worden. In de beschikking van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch van 11 februari 2021 (ECLI:NL:GHSHE:2021:400) gaat het om de vraag of de waarde van aandelen in een onderneming op de voet van artikel 1:141 lid 1 BW verrekend moet worden. Daarvoor is bepalend of de volstorting van die aandelen is gefinancierd door aanwending van inkomen of vermogen dat verrekend had moeten worden.³ De echtgenoot die aandelen heeft, zal op grond van artikel 1:141 lid 3 BW het bewijsvermoeden moeten weerleggen.

Verdeling

Het Gerechtshof 's-Hertogenbosch oordeelde bij beschikking van 28 juli 2020 (ECLI:NL:GHSHE:2020:2418) dat het feit dat de verdeling van de gemeenschappelijke woning in 2013 bij beschikking is vastgesteld, en dat die beschikking in kracht van gewijsde is gegaan, maakt dat de verdeling van die woning in 2013 tot stand is gekomen. Partijen zijn gehouden hun medewerking te verlenen aan die vastgestelde verdeling; de man moet de onderbedelingsvordering betalen en de vrouw moet meewerken aan de notariële levering. Het hof oordeelt dus dat de beschikking uit 2013 geen

goederenrechtelijk gevolg heeft. Dat is een andere visie dan die van het Gerechtshof Den Haag dat in 2018 oordeelde dat een rechterlijke uitspraak waarin de verdeling van een woning wordt vastgesteld goederenrechtelijke gevolg heeft en levering bij notariële akte dus niet meer nodig is.⁴

Gemeenschap van goederen

Het Gerechtshof Den Haag oordeelde bij beschikking van 9 september 2020 (ECLI:NL:GHDHA:2020:1661) dat de rekening-courantschuld tot de gemeenschap van goederen behoort. Artikel 1:83 BW brengt, anders dan de vrouw betoogde, niet mee dat echtgenoten verplicht zijn jegens elkaar rekening en verantwoording af te leggen. Dat is slechts anders als de vrouw het bestuur van de gemeenschap aan de man had overgelaten. In dat geval zou de man op grond van artikel 1:90 lid 3 jo. 7:403 lid 2 BW rekening en verantwoording moeten afleggen.⁵

Waarderingsmethode onderneming

Voor de waardering van een onderneming kunnen verschillende methodes gehanteerd worden. Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden gaat in zijn beschikking van 17 december 2020 (ECLI:NL:GHARL:2020:10568) uit van de intrinsieke waarde. Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden kiest in de beschikking van 2 februari 2021 (ECLI:NL:GHARL:2021:1008) voor de *discounted cashflow*-methode en overweegt daarbij dat de eisen van redelijkheid en billijkheid meebrengen dat de man in deze niet meer krijgt dan de vrouw met behulp van bedrijfsvermogen kan financieren zonder de bv buiten staat te stellen een eventuele matige tegenslag in de naaste toekomst te overleven. De Rechtbank Den Haag neemt in de beschikking van 29 juli 2020 (ECLI:NL:RBDHA:2020:7108) het

gemiddelde van intrinsieke waarde, de rentabiliteitswaarde en de goodwill tot uitgangspunt bij de waardering van een vof.

IPR

In de beschikking van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch van 25 maart 2021 (ECLI:NL:GHSHE:2021:925) is sprake van een ongeoorloofde overbrenging van de kinderen als bedoeld in artikel 3 HKOV. Op grond van artikel 10 Brussel II bis blijft de Nederlandse rechter in dat geval bevoegd, tenzij sprake is van een van de in het artikel genoemde omstandigheden. Voor wat betreft het toepasselijk recht geldt op grond van artikel 17 HKBV dat, nu de kinderen vóór hun ongeoorloofde overbrenging hun gewone verblijfplaats in Nederland hadden, Nederlands recht van toepassing is.

In de beschikking van 10 maart 2021 van het Gerechtshof Den Haag (ECLI:NL:GHDHA:2021:465) ligt de vraag voor of sprake is van ongeoorloofde overbrenging als bedoeld in artikel 3 HKOV. Het hof beantwoordde die vraag positief, omdat vader noch ex impliciet heeft ingestemd met de verhuizing van de kinderen. Bij vonnis van 16 december 2020 (ECLI:NL:RBLIM:2020:10184) oordeelt de Rechtbank Limburg dat een vordering tot nakoming van een verbintenis uit echtscheidingsconvenant een burgerlijke zaak is en geen huwelijksvermogensrechtelijke kwestie. Dit oordeel heeft tot gevolg dat Brussel I bis van toepassing is. De uitzondering van lid 2 van artikel 1 Brussel I bis gaat niet op. Het Gerechtshof Den Haag oordeelde op 11 november 2020 (ECLI:NL:GHDHA:2020:2116) dat een verzoek tot machtiging om namens een minderjarige een nalatenschap te mogen verwerpen, kwalificeert als een kwestie van ouderlijke verantwoordelijkheid en niet als een kwestie van erfrecht. Dit volgt

uit de rechtspraak van het Hof van Justitie EU⁶. De verzochte toestemming strekt ter bescherming van de vermogensrechtelijke belangen van de minderjarige. Daarmee valt het verzoek naar zijn aard binnen het materiële toepassingsgebied van de Brussel II bis-Verordening (zie artikel 1 lid 2 sub e en artikel 2 sub 7) en blijft de Erfrechtverordening buiten toepassing.

In de beschikking van 4 mei 2021 overweegt het Gerechtshof Amsterdam (ECLI:NL:GHAMS:2021:1423) dat het aanhouden van een zaak in verband met litispendingie een discretionaire bevoegdheid van de rechter betreft. In die zaak is naar het oordeel van het hof onvoldoende komen vast te staan dat de vrouw in India eerder een echtscheidingsprocedure aanhangig heeft gemaakt dan de man in Nederland. In een vergelijkbare zaak verklaarde de Rechtbank Den Haag zich op 20 november 2020 (ECLI:NL:RBDHA:2020:11795) op grond van artikel 12 Rv wel onbevoegd om van het verzoek tot echtscheiding kennis te nemen. Het ontbreken van bevoegdheid ten aanzien van het echtscheidingsverzoek staat wat de rechtbank betreft echter niet in de weg aan de bevoegdheid ten aanzien van de verzochte nevenvoorzieningen.

PROCESRECHT

Rechtsmiddelenregister

In de afgelopen periode is in een aantal uitspraken het belang van het (tijdig) aantekenen van een rechtsmiddel in het rechtsmiddelenregister ex artikel 433 Rv jo artikel 3:301 lid 2 BW onderstreept. Zo verklaarde het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden op 13 oktober 2020 (ECLI:NL:GHARL:2020:8326) appellant niet-ontvankelijk in zijn hoger beroep voor zover zich dat richt tegen het deel van de beslissing in eerste aanleg dat in de plaats treedt van een deel van de leveringsakte

en de daarmee samenhangende oordelen. Dit omdat het hoger beroep niet binnen acht dagen na het instellen daarvan was ingeschreven in het rechtsmiddelenregister. In het arrest van 23 april 2021 oordeelde de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2021:647) in een soortgelijke situatie dat een niet-ontvankelijkheid op de voet van artikel 3:301 lid 2 BW zich alleen uitstrekt tot de grieven of klachten die zich richten tegen oordelen die betrekking hebben op het gedeelte van de uitspraak dat in de plaats treedt van (een deel van) de leveringsakte en daarmee onlosmakelijk verbonden is. Ook oordeelde de Hoge Raad dat de eis van inschrijving slechts geldt voor gevallen waarin de bestreden uitspraak op het moment dat het rechtsmiddel wordt ingesteld, daadwerkelijk in de plaats (van een deel) van de akte van levering is getreden of nog kan treden. Zie ook Hoge Raad 27 maart 2020

(ECLI:NL:HR:2020:538) waarin de Hoge Raad in rechtsoverweging 3.5 toelicht dat gelet op de zware sanctie van niet-ontvankelijkheid er geen grond is het toepassingsbereik van deze bepaling uit te breiden tot gevallen die niet door de wettekst worden bestreken of waarin de betrouwbaarheid van de openbare registers niet in het geding is.

Hoger beroep

In de zaak die leidde tot de beschikking van de Hoge Raad van 5 juni 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1015) had de vrouw pas bij akte, genomen in het kader van de mondelinge behandeling, gegriefd tegen het oordeel van de rechtbank dat de vennootschap van de man een vordering op partijen heeft. De Hoge Raad oordeelt dat dit niet in strijd is met de tweeconclusieregel (artikel 347 Rv). Dit omdat de vrouw pas nadat zij haar verweerschrift in hoger beroep had

ingediend over stukken kon beschikken waaruit bleek dat, anders dan de rechtbank had geoordeeld, de vordering van de vennootschap al is afgelost.

Zie ook de beschikking van het Gerechtshof Den Haag van 9 september 2020 (ECLI:NL:GHDHA:2020:1661) waarin wel strijd met de tweeconclusieregel wordt aangenomen. Uit de beschikking van de Hoge Raad van 24 september 2021 (ECLI:NL:HR:2021:1361) volgt dat om een ondertoezichtstelling niet voor het eerst bij prorogatie (artikel 358 lid 1 Rv) in hoger beroep kan worden verzocht. Of een minderjarige onder toezicht wordt gesteld, staat namelijk niet ter vrije bepaling van partijen. Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden maakt in de beschikking van 22 oktober 2020 (ECLI:NL:GHARL:2020:8592) duidelijk dat als een verzoek in eerste aanleg is toegewezen, het voor de verzoekende partij niet mogelijk is om in hoger beroep die beschikking weer ongedaan te maken, omdat er bij nader inzien de voorkeur aan wordt gegeven van het verzoek af te zien.

Bewijs

In de beschikking van 8 april 2021 (ECLI:NL:GHARL:2021:3453) liet het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden zich uit over de toelaatbaarheid van heimelijk gemaakte geluidsopnames. Het hof oordeelde dat openbaarmaking van een heimelijk gemaakte geluidsopname niet per definitie onrechtmatig is, maar dat met toelaten tot bewijs terughoudend moet worden omgegaan. Ouders hebben geen toestemming gevraagd opnames te mogen maken, geen melding van de opnames gemaakt en evenmin de gesprekspartner op de hoogte gebracht van de opnames, zodat die daarop niet heeft kunnen reageren. In de beschikking van 17 juli 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1313) heeft de

Hoge Raad herhaald dat een aanbod tot getuigenbewijs voldoende specifiek en ter zake dienend moet zijn. Indien reeds getuigen zijn gehoord of schriftelijke verklaringen van getuigen zijn overgelegd, zal die eis kunnen meebrengen dat nader wordt vermeld in hoeverre getuigen meer of anders kunnen verklaren dat zij al hebben gedaan. De rechter mag echter niet op grond van zijn waardering van de reeds afgelegde verklaringen aan een bewijsaanbod voorbijgaan. Daarmee zou ten onrechte vooruit worden gelopen op het resultaat van de bewijsvoering die nog moet plaatsvinden.

Bijdrage jongmeerderjarige als nevenvoorziening

De vraag of een ouder als gevolmachtigde van een jongmeerderjarige in de echtscheidingsprocedure om een bijdrage in de kosten van diens levensonderhoud en studie kan verzoeken, wordt in de jurisprudentie niet eenduidig beantwoord. Op 22 juni 2021 oordeelde het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (ECLI:NL:GHARL:2021:6099) dat jongmeerderjarige kinderen in een echtscheidingsprocedure geen verzoek om een bijdrage in hun kosten van levensonderhoud en studie kunnen indienen, ook niet als zij hun ouders daartoe machtigen. Artikel 827 Rv biedt enkel die mogelijkheid aan minderjarige kinderen, aldus het hof. Zie ook de beschikking van de Rechtbank Gelderland van 24 december 2020 (ECLI:NL:RBGEL:2020:7071). Zie echter ook de uitspraak van het Gerechtshof Den Haag van 7 augustus 2019⁷, waarin het wel kon.

Contra-expertise ots

Volgens vaste jurisprudentie moet een voldoende concreet en ter zake dienend verzoek tot toepassing van artikel 810a lid 2 Rv, dat feiten en omstandigheden bevat die zich lenen voor een onderzoek door een deskun-

dige, in beginsel worden toegewezen, indien de rechter geen feiten of omstandigheden aanwezig oordeelt op grond waarvan moet worden aangenomen dat toewijzing van het verzoek strijdig is met het belang van het kind.⁸ Bij de beoordeling van een dergelijk verzoek mag geen prognose gegeven worden over de mogelijke uitkomst van het onderzoek, zo oordeelde de Hoge Raad op 11 juni 2021 (ECLI:NL:HR:2021:887). Evenmin mag een verzoek om contra-expertise worden afgewezen, omdat de periode waarvoor de machtiging tot uithuisplaatsing is gegeven reeds is verstreken. Daarmee wordt miskend, zo oordeelde de Hoge Raad op 9 juli 2021 (ECLI:NL:HR:2021:1112), dat voor de beoordeling van de rechtmatigheid van de machtiging tot uithuisplaatsing mede van belang is of de kinderrechter het verzoek om contra-expertise mocht afwijzen.

KINDERALIMENTATIE

Verrekening

Bij beschikking van 7 januari 2021 (ECLI:NL:GHSHE:2021:13) bepaalde het Gerechtshof 's-Hertogenbosch dat indien de man (kinderalimentatiebetaler) ten behoeve van de minderjarige een (financiële) verplichting aangaat zonder dat de vrouw hiermee instemt, hij er niet zonder meer vanuit kan gaan dat deze kosten met de kinderalimentatie kunnen worden verrekend. In de gegeven omstandigheden ziet het hof echter aanleiding om de door de man bepleite verrekening tot op zekere hoogte toe te staan. De vrouw had niet gesteld dat de minderjarige geen behoefte heeft (gehad) aan een telefoon, een beugel, fysiotherapie, of het beoefenen van een sport; zaken waarvoor de man kosten heeft gemaakt. Redelijke kosten die de man in dit verband heeft gemaakt, mochten in dit geval worden verrekend met de te betalen kinderalimentatie.

Overhevelen draagkracht

In de zaak die leidde tot de beschikking van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 14 januari 2021 (ECLI:NL:GHARL:2021:391) is de man gehouden, naast partneralimentatie, kinderalimentatie te betalen voor zijn kinderen uit zijn eerste huwelijk. Daarnaast is hij inmiddels onderhoudsplichtig voor de twee kinderen uit zijn huidige relatie. Het hof concludeert dat er over elke periode sprake is van een tekort aan draagkracht van partijen om in de totale kosten van de kinderen te voorzien. Gelet op de voorrangsregel van artikel 1:400 lid 1 BW ziet het hof aanleiding om de voor partneralimentatie beschikbare draagkracht van de man te benutten voor zijn kinderen en de extra draagkracht in redelijkheid en naar rato van de behoefte van de kinderen op te tellen bij de beschikbare kinderalimentatie.

Wijziging kinderalimentatie

In de beschikking van de Hoge Raad van 19 maart 2021 (ECLI:NL:HR:2021:422) ligt de vraag voor of een overeengekomen kinderalimentatie gewijzigd kan worden wegens grove miskenning van de wettelijke maatstaven, alsook wanneer kan worden afgeweken van de afspraken in het convenant over kinderalimentatie. De Hoge Raad overweegt dat uit zijn prejudiciële beslissing van november 2019⁹ en het oordeel dat kinderalimentatie ten minste moet voldoen aan de wettelijke maatstaven, volgt dat wel ten gunste van minderjarige kinderen mag worden afgeweken van die wettelijke maatstaven. Is dat het geval dan is wijziging van de overeengekomen kinderalimentatie op de voet van artikel 1:401 lid 5 BW in beginsel niet mogelijk als die afwijking bewust heeft plaatsgevonden. Dat kan anders zijn als de onderhoudsplichtige ouder ook onderhoudsverplichtingen heeft

jegens andere kinderen. In dat geval zou de niet-toepasselijkheid van artikel 1:401 lid 5 BW bij bewuste afwijking van de wettelijke maatstaven voor kinderalimentatie ten gunste van minderjarige kinderen immers in strijd kunnen komen met de regel dat bij het bepalen van de draagkracht van de onderhoudsplichtige rekening moet worden gehouden met onderhoudsverplichtingen jegens andere kinderen. Desalniettemin is wijziging van afspraken mogelijk als de omstandigheden van het geval toepassing rechtvaardigen van artikel 6:216 BW jo. artikel 6:248 lid 2 BW en artikel 6:258 BW.

Forfaitaire woonlast

In zijn beschikking van 16 april 2021 (ECLI:NL:HR:2021:586) oordeelt de Hoge Raad dat niet slechts in uitzonderlijke situaties dient te worden afgeweken van de forfaitaire berekening van (woonlasten bij) kinderalimentatie. De Hoge Raad overweegt dat nu vaststaat dat bij toepassing van het woonlastenforfait niet geheel in de behoefte van de kinderen kan worden voorzien, het hof na verwijzing dient te onderzoeken of de werkelijke woonlasten van de man, door aflossing op zijn hypothecaire lening, duurzaam aanmerkelijk lager zijn dan zijn forfaitaire woonlasten, en of de draagkracht van de man, berekend met inachtneming van die werkelijke woonlasten, zou leiden tot een hogere onderhoudsbijdrage. Indien dat het geval is, dient het hof deze hogere bijdrage op te leggen, dan wel te motiveren waarom het daartoe, gelet op de verdere omstandigheden van het geval, geen aanleiding ziet.

PARTNERALIMENTATIE

Ex-samenwoners

In Hoge Raad 19 februari 2021 (ECLI:NL:HR:2021:275) is onder meer de vraag aan de orde of op grond van artikel 1:401 BW wijziging kan

worden verzocht van een rechterlijke uitspraak betreffende partneralimentatie, die was gebaseerd op een vaststellingsovereenkomst (over de afkoop van partneralimentatie) die ex-samenwoners eerder hadden gesloten. De Hoge Raad overweegt dat op een contractuele onderhoudsplicht in elk geval de bepalingen uit Boek 6 BW van toepassing zijn. Artikel 1:401 BW is echter alleen van toepassing op overeenkomsten die een regeling inhouden van een op de wet gegronde alimentatieverplichting. De rechter kan een overeenkomst (en daarmee de daarin bepaalde onderhoudsbijdrage) op grond van dit artikel dus slechts wijzigen indien het gaat om een wettelijke onderhoudsverplichting. In deze zaak zijn partijen middels een vaststellingsovereenkomst afkoop van partneralimentatie overeengekomen. Daarmee hebben zij tevens contractueel de weg afgesneden om nog wijziging van partneralimentatie te verlangen. De wijzigingsmogelijkheden ingevolge artikel 1:401 BW die zien op wettelijke onderhoudsverplichtingen spelen hier geen rol, ook niet ter nadere inkleuring van de beginselen van redelijkheid en billijkheid uit Boek 6 BW. Hieruit volgt tevens dat de stelling – dat indien wijziging kan worden gevraagd van een overeenkomst waarbij is afgezien van partneralimentatie, dan ook wijziging kan worden gevraagd van een overeenkomst waarbij het recht op partneralimentatie is afgekocht – in de onderhavige zaak onjuist is.

SOM INEENS

In de zaak die leidde tot de beschikking van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 4 mei 2021 (ECLI:NL:GHARL:2021:4339) verzoekt de vrouw het hof primair om de door de man te betalen partneralimentatie vast te stellen in de vorm van een eenmalig bedrag van 720.000 euro. Naar het oordeel van het hof is niet

uitgesloten dat de rechter die een uitkering tot levensonderhoud in de zin van artikel 1:156 lid 1 BW toekent dat doet in de vorm van een som ineens. Met het begrip 'uitkering' in deze bepaling zal vooral een periodieke uitkering zijn bedoeld, maar de tekst van deze bepaling sluit niet uit dat de uitkering ook als som ineens kan worden toegekend. De wet kent in artikel 4:35 BW ook een andere onderhoudsregeling waarin een som ineens kan worden toegekend. Of toekenning van een uitkering in de vorm van een som ineens passend en geboden is, zal afhangen van de omstandigheden van het geval. Voor een dergelijke toekenning zou bijvoorbeeld aanleiding kunnen zijn in geval de draagkracht van een onderhoudsplichtige hoofdzakelijk is gebaseerd op de omvang van zijn vermogen en niet op periodieke inkomsten uit arbeid of een andere activiteit. Bij de vraag of uitkering in

een som ineens passend en geboden is, moet ook in aanmerking worden genomen dat een som ineens achteraf met toepassing van artikel 1:401 BW ingetrokken of gewijzigd kan worden. De rechter die een som ineens vaststelt, zal dat goed moeten toelichten.

WVGZ

De beschikking van de Hoge Raad 19 februari 2021 (ECLI:NL:HR:2021:272) gaat over het wijzigen van een bestaande zorgmachtiging zonder dat sprake is geweest van tijdelijke 'extra' verplichte zorg in een noodsituatie als bedoeld in de artikelen 8:11 en 8:12 Wvvgz. Het cassatiemiddel komt neer op de klacht dat de wet de mogelijkheid van zo'n wijziging niet kent. De Hoge Raad bepaalt dat een redelijke, op de belangen van de betrokkene afgestemde wetsuitleg, meebrengt dat ook een verzoek tot wijziging

van een machtiging op de voet van artikel 8:12 lid 3 Wvvgz kan worden ingediend in het geval dat nog geen tijdelijke verplichte zorg op de voet van artikel 8:11 Wvvgz is of wordt verleend, maar te voorzien is dat een bepaalde vorm van zorg zal moeten worden verleend om een dreigende noodsituatie te voorkomen en de machtiging niet in die zorg voorziet. Deze uitleg van artikel 8:12 lid 3 Wvvgz bevordert dat verplichte zorg zo veel mogelijk wordt verleend op grond van een rechterlijke machtiging, en dat de in artikel 8:11 Wvvgz voorziene verlening van zorg waarin de machtiging niet voorziet, tot een minimum wordt beperkt.

ERFRECHT

Vereffening

Een voor de vereffeningsspraktijk belangrijke beslissing betreft de prejudiciële beslissing van de Hoge Raad van 17 september 2021

(ECLI:NL:HR:2021:1272). De casus die aanleiding gaf tot het stellen van prejudiciële vragen is een veelvoorkomende. Bij het overlijden van de langstlevende ouder zijn de erfden van de kinderen in de nalatenschap van hun eerst overleden ouder opeisbaar geworden. In de nalatenschap van de langstlevende ouder is een vereffenaar benoemd. De (opvolgend) vereffenaar heeft uiteindelijk een boedelbeschrijving met uitdelingslijst ter inzage gelegd bij de kantonrechter. Hierin is geen rekening gehouden met de rente over de erfden van de eerst overleden ouder vanaf 29 november 2017. In dit geding hebben de kinderen verzet gedaan tegen de uitdelingslijst en aangevoerd dat rente over de erfden moet worden berekend tot het moment van uitbetaling. De kantonrechter heeft daarop (onder meer) prejudiciële vragen aan de Hoge Raad gesteld, die als volgt zijn beantwoord.

Bij gebreke van aanwijzingen voor het tegendeel valt niet aan te nemen dat de wetgever met artikel 4:218 lid 5 BW heeft beoogd om de tijdens de vereffening lopende rente buiten de uitdelingslijst te houden. De vereffening van een beneficiair aanvaarde nalatenschap strekt er mede toe om de beneficiaire erfgenaam te vrijwaren van verhaal op zijn overig vermogen. Die strekking zou niet tot haar recht komen als over nalatenschapsschulden lopende rente buiten de vereffening wordt gelaten en mede daardoor na de vereffening een aan de erfgenamen uit te keren overschot resteert, waarna de

schuldeisers vervolgens op grond van artikel 4:184 lid 3 BW alsnog verhaal voor de rente kunnen nemen op de beneficiaire erfgenaam. Op de uitdelingslijst behoeven vorderingen ter zake van na het openvallen van de nalatenschap lopende rente slechts batig gerangschikt te worden opgenomen voor zover zij kunnen worden voldaan uit het na de vereffening resterende, uit de rekening en verantwoording blijken, saldo van de nalatenschap. Deze rentevorderingen komen in aanmerking voor opnemings op de uitdelingslijst, maar pas na de als boedelkosten aan te merken vereffeningskosten. Tot deze vereffeningskosten behoort het loon van de vereffenaar dat vóór het opmaken van de uitdelingslijst door de kantonrechter wordt vastgesteld.

Wilsbekwaamheid

Het Gerechtshof Den Haag heeft bij arrest van 4 augustus 2020 (ECLI:NL:GHDHA:2020:1721) het testament van een 104 jaar oude, slechtiende erflaatster nietig verklaard. Testatrice stond onder curatele omdat zij leed aan dementie. Zij had met toestemming van de kantonrechter (artikel 4:55 BW) een testament laten opstellen. Haar curator was hierbij aanwezig. Het hof overweegt dat het tot de kernverantwoordelijkheid van de notaris behoort om in te staan voor een vrije en onafhankelijke wilsvorming van de erflaatster. De notaris moet zich er in het kader van zijn zorgplicht van vergewissen dat erflaatster zelfstandig, zonder beïnvloeding door derden, in staat is haar

rechtens relevante wil te vormen en dat de inhoud en de gevolgen van een te ondertekenen testament daarmee in overeenstemming zijn. Dit brengt naar het oordeel van het hof met zich mee dat de notaris in ieder geval de testatrice alleen moet hebben gesproken bij het opgeven van haar wil en dat de notaris alleen moet zijn met de testatrice – zo nodig in aanwezigheid van de getuigen – bij het passeren van het testament, ook als zij vraagt om aanwezigheid van anderen, zoals in dit geval haar curator. De curator is geen professionele adviseur en ook al is de curator de wettelijk vertegenwoordiger, hij vertegenwoordigt de erflater in beginsel niet bij het maken van een uiterste wil aangezien deze rechtshandeling hoogstpersoonlijk is. Artikel 4:55 lid 2 BW maakt dat niet anders. Het hof overweegt verder nog dat het de verantwoordelijkheid van de notaris is om vast te stellen of de wil van de testatrice gericht is op juridische gevolgen en als dat het geval is of de zij de rechtsgevolgen van haar vast te leggen wil kan overzien. Het gaat dus om de juridische wil van erflaatster (te onderscheiden van wil in medische en psychologische zin) op het moment van het passeren van het testament (artikel 4:55 lid 3 BW). Bevindingen van medici en psychologen omtrent de wilsbekwaamheid dienen tegen die achtergrond te worden beoordeeld. Het feit dat de kantonrechter toestemming heeft verleend aan de onder curatele gestelde om bij testament over haar nalatenschap te beschikken, ontslaat de notaris niet van die verplichting.

Verrekening verjaring

In de zaak die leidde tot het arrest van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 16 maart 2021 (ECLI:NL:GHARL:2021:2485) lag de vraag voor of een vordering van erflaterster op haar (ontferde) kind verjaard is. Het hof oordeelt dat, nu geen termijn voor aflossing is overeengekomen, die aflossing moet worden beschouwd als een verbintenis tot nakoming na onbepaalde tijd als bedoeld in artikel 3:307 lid 2 BW. Daarvoor geldt een verjaringstermijn van twintig jaar. Verjaring van een vordering staat echter niet aan verrekening van deze vordering met een eventuele schuld – in dit geval de schuld aan het ontferde kind op grond van zijn legitieme portie – in de weg. In artikel 6:131 lid 1 BW is immers bepaald dat de bevoegdheid tot verrekening niet eindigt door verjaring van de vordering. Ook in het vonnis van de Rechtbank Midden-Nederland van 31 maart 2021 (ECLI:NL:RBMNE:2021:2243) gaat het om een geldlening afgesloten tussen erflater en een van de kinderen/erfgenamen. Het kind doet in dit geval primair een beroep op gedwongen schuldtoerekening als bedoeld in artikel 4:228 BW. Dat

beroep wijst de rechtbank af. Alleen een andere erfgenaam kan langs deze weg de schuldenaar/erfgenaam dwingen een schuld met zijn aandeel te verrekenen. Verweerders deden echter geen beroep op gedwongen schuldtoerekening. Verder werd in deze zaak lange tijd niet voldaan aan de wettelijke vereisten voor verrekening (prestaties opeisbaar en vergelijkbaar), omdat de nalatenschap lange tijd onvoldoende liquide middelen bevatte. Partijen zijn ook geen verrekening overeengekomen. De rechtbank acht het redelijk uit te gaan van verrekening voor zover in de loop der tijd liquide middelen in de boedel voorhanden zijn gekomen.

Informatieplicht artikel 4:78 Rv

Ook in de afgelopen periode zijn weer uitspraken gedaan over de reikwijdte van de informatieplicht ex artikel 4:78 BW. Dit artikel moet ruimhartig worden uitgelegd.¹⁰ Het Gerechtshof Den Haag heeft in zijn beschikking van 26 mei 2021 (ECLI:NL:GHDHA:2021:984) echter wel een grens bepaald. Het hof oordeelt dat de informatieplicht niet zo ver reikt dat de legitimaris inzicht dient te worden verschaft over het vermogensverloop van erflater over

de jaren voorafgaand aan zijn overlijden.¹¹ Er hoeft geen rekening en verantwoording te worden afgelegd. De legitimaris heeft (onder meer) ontvangen: aangiftes inkomstenbelasting 2010 tot en met 2015 en een groot aantal bankafschriften. Het hof overweegt dat het algemeen bekend is dat banken zelfstandig aan de fiscus doorgeven wat de stand van de bankrekening is. De legitimaris kan daarmee vaststellen wat het verloop is geweest van het vermogen. De Rechtbank Midden-Nederland oordeelde bij vonnis van 21 oktober 2020 (ECLI:NL:RBMNE:2020:5421) dat de legitimaris recht heeft op en belang heeft bij afgiftebescheiden over de periode langer dan vijf jaar voor het overlijden van erflater. Immers kunnen ook giften, gedaan langer dan vijf jaar vóór het overlijden, van invloed zijn op de omvang van de legitimaire massa. De Rechtbank Gelderland heeft bij vonnis van 4 november 2011 (ECLI:NL:RBGEL:2020:5860) een vordering tot afgifte van de bankafschriften over vijf jaar afgewezen bij gebrek aan belang. Er zouden geen aanwijzingen zijn dat schenkingen zijn gedaan.

NOTEN

- 1 EHRM 10 september 2019, zaaknummer 37283/13.
- 2 Hoge Raad 19 april 2019, ECLI:NL:HR:2019:637.
- 3 Zie ook Hoge Raad 8 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV9605.
- 4 Gerechtshof Den Haag 6 november 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:3063.
- 5 Hoge Raad 3 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:156.
- 6 HvJ EU 6 oktober 2015, C-404/14, ECLI:EU:C:2015:653 en 19 april 2018, C-565/16, ECLI:EU:C:2018:265.

- 7 Gerechtshof Den Haag 7 augustus 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:2230 en zie ook *Adv.bl.* 2020-06, Kroniek Personen- en Familierecht en Erfrecht 2020.
- 8 Hoge Raad 12 april 2019, ECLI:NL:HR:2019:575.
- 9 Hoge Raad 1 november 2019, ECLI:NL:HR:2019:1689.
- 10 Gerechtshof Den Haag 7 augustus 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:2230.
- 11 Gerechtshof Den Haag 18 juni 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:1869.

KRONIEK BESTUURSPROCESRECHT 2020-2021

DOOR / MARIEKE DANKBAAR, LIEKE FEENSTRA, LAURIEN MULDER

In het Kroniekjaar 2020-2021 hebben we ons gericht op de bestuursprocesrechtelijke uitspraken die enigszins nieuw of opvallend zijn, en die zijn gepubliceerd in de *AB* en de *JB* tussen augustus 2020 en september 2021. Er is in die periode een aantal uitspraken geweest waarin de hoogste rechtscolleges ‘omgingen’ en die om die reden het bespreken waard zijn. Denk aan het niet langer ambtshalve toetsen van de tijdigheid van de ingediende bezwaarschriften, de noodzaak van een tijdig en compleet procesbesluit, en natuurlijk de verstreckende gevolgen voor de ontvankelijkheid in omgevingsrechtelijke zaken, als gevolg van de ‘varkens in nood’-uitspraken. Daarnaast komen de *usual suspects* ook allemaal weer langs.

BEKENDMAKEN, VERZENDEN EN ONTVANGEN

Zo is de riedel over verzenden en ontvangen, aannemelijk maken en betwisten inmiddels wel bekend. In CRvB 29 maart 2021 (ECLI:NL:CRVB:2021:808)¹ voegt de Centrale Raad daaraan toe dat er contra-indicaties kunnen bestaan die met zich meebrengen dat geoordeeld moet worden dat een besluit wel is ontvangen, waarmee – zonder nader bewijs – ook de verzending aannemelijk is. Dat soort contra-indicaties moeten gezocht worden in klantcontacten, informatievragen of andere handelingen waaruit bekendheid met het besluit kan worden afgeleid.

Indien je (i.c. als gemachtigde) een spoor van ongeloofwaardige verzend- en ontvangstverhalen achterlaat, en dat rechtbanken en hoven begint op te vallen, moet je van goeden huize komen om aannemelijk te maken dat je wel degelijk een antwoordformulier met een verzoek om een hoorzitting hebt verzonden, maar dat dat ten onrechte niet is

ontvangen of geregistreerd. Dat goede huis werd niet bewoond; appellant werd simpelweg niet meer geloofd (CRvB 23 december 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:3271).²

Dat met enige regelmaat de *track and trace*-weergave van de postbezorger onduidelijke informatie geeft, leidt in het geval dat de ontvangst van een aangetekend stuk wordt betwist, tot een nadere opdracht aan het bestuursorgaan om aannemelijk te maken dat het stuk wel degelijk is aangekomen. Dat mislukte, nu die *track and trace*-weergave alleen aangaf dat het document was ingenomen, maar niet dat het ook daadwerkelijk was afgeleverd, of afgehaald (CRvB 1 juni 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:1271).³

Als een aanvraag zowel digitaal als per post kan worden ingediend, geldt voor beide wijzen dat de aanvraag tijdig moet zijn ingediend. Inherent aan het indienen via elektronische weg is dat een elektronische aanvraag niet kan worden ingediend als iets foutief is ingevuld. Het systeem ondersteunt de aanvrager in feite door aan te geven dat de invoer niet

juist is. Als op een papieren aanvraag een foutief gegeven is ingevuld, kan de aanvraag wel ingediend worden en kan dit op een later moment worden hersteld. Hier staat echter tegenover dat de gegevens van de elektronische aanvraag direct gecontroleerd en aangepast hadden kunnen worden. Dit maakt dat het verschil tussen de papieren en elektronische aanvraag niet onaanvaardbaar is. Het is bovendien de eigen keuze om de aanvraag in te dienen op de laatste dag en het laatste uur van de termijn en dit dient voor eigen rekening en risico te komen (CBb 23 juni 2020, ECLI:NL:CBb:2020:417).⁴

Indien een partij van wie het (hoger) beroep met toepassing van artikel 8:54 Awb niet-ontvankelijk is verklaard door de rechtbank of het gerechtshof en in een daartegen gedaan verzet is betwist dat een stuk is uitgereikt of een afhaalbericht (op het juiste adres) is achtergelaten, brengt een goede procesorde mee dat de rechtbank of het gerechtshof die partij kennis laat nemen van de ter beschikking staande gegevens

van PostNL. Het ligt vervolgens op de weg van die partij het aan die gegevens ontleende vermoeden te ontzenuwen (HR 7 mei 2021, ECLI:NL:HR:2021:705).⁵

BELANG

Procesbelang

De omstandigheid dat reeds een omgevingsvergunning is verleend, is geen reden om aan te nemen dat appellanten geen procesbelang hebben bij hun beroep tegen het onderliggende bestemmingsplan, aangezien een bestemmingsplan zich leent voor herhaalde toepassing (ABRvS 16 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:3010⁶ en ABRvS 10 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:518).⁷ Voor een bestuursorgaan dat het bestreden besluit heeft genomen, staat geen hoger beroep open tegen de uitspraak van de rechtbank die uitsluitend strekt tot ongegrondverklaring van het beroep. In dat geval ontbreekt procesbelang, ook als er passages in de uitspraak staan waar het bestuursorgaan het niet mee eens is (CRvB 25 maart 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:756).⁸ In een bezwaarprocedure tegen een Wob-besluit heeft het college de niet-geanonimiseerde rapporten per abuis verstrekt. Omdat de verzoeker alsnog de beschikking heeft gekregen over de niet-geanonimiseerde rapporten, waar het haar om

te doen was, heeft de rechtbank naar het oordeel van de Afdeling terecht geoordeeld dat zij geen belang meer heeft bij een beoordeling van haar beroepsgrond over de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van ambtenaren (ABRvS 13 januari 2021, ECLI:NL:RVS:2021:32).⁹

Rechtstreeks, eigen, afgeleid en objectief belang

In een uitspraak van de Afdeling van 8 juli 2020 (ECLI:NL:RVS:2020:1597)¹⁰ heeft zij geoordeeld dat de Holland Opera-lijn over belanghebbendheid in (subsidie)tendersystemen¹¹ ook bij de verdeling van schaarse vergunningen geldt.

Een aanvrager van een omgevingsvergunning voor het bouwen van een bouwwerk wordt in beginsel verondersteld belanghebbende te zijn bij een beslissing op de door hem ingediende aanvraag. Dit is anders indien aannemelijk is gemaakt dat het bouwplan niet kan worden verwezenlijkt. Als de vergunninghouder weliswaar niet de eigenaar van het perceel is, maar het blijkt dat de eigenaar van het perceel door middel van een verklaring heeft ingestemd met het aanvragen van een omgevingsvergunning voor het bouwen, moet de aanvrager als belanghebbende worden aangemerkt (ABRvS 21 oktober 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2494).¹² Wanneer de tenaamstelling van een

natuurvergunning wijzigt, dan is het belang van de 'oude' vergunninghouder rechtstreeks bij het besluit tot wijziging van de tenaamstelling betrokken (ABRvS 31 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:667).¹³

Concurrentie

Degene wiens concurrentiebelang rechtstreeks is betrokken bij een besluit, is belanghebbende. Om als concurrent te kunnen worden aangemerkt, dient een partij activiteiten te ontplooiën binnen hetzelfde marktsegment en in hetzelfde verzorgingsgebied. Ook potentiële concurrenten kunnen als belanghebbende worden aangemerkt, indien zij concrete plannen hebben en zijn begonnen met de uitvoering daarvan. Met betrekking tot kansspelen is dat het geval indien een partij actief is in de kansspelensector, wil meedingen naar een speelautomatenhalvergunning, en reeds de beschikking heeft over een pand (ABRvS 9 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2924).¹⁴ Dat geldt ook als de concurrent met het bezwaar kan bewerkstelligen dat de kansspelautoriteit zich dient te buigen over de vraag of de wijze waarop de gunningsprocedure is ingericht, ertoe zou kunnen hebben geleid dat de concurrenten niet naar behoren om de vergunning konden meedingen (ABRvS 24 juni 2020, ECLI:NL:RVS:2020:1456).¹⁵

Afstand/gevolgen van enige betekenis

Belanghebbendheid wordt in beginsel bij besluiten krachtens de Wabo aangenomen voor aangrenzende percelen. Het college vond dat zich geen gevolgen op het perceel van de buurman konden voordoen. De Afdeling dacht daar anders over en oordeelde dat de klimwand vanaf het perceel van de buurman goed zichtbaar is. De omstandigheid dat er bomen zijn geplant om de klimwand aan het zicht te onttrekken, zodat in de toekomst het zicht zal worden beperkt, was niet van betekenis, nu de vraag voorlag of de buurman ten tijde van het besluit op bezwaar een rechtstreeks belang had (ABRvS 15 juli 2020, ECLI:NL:RVS:2020:1671).¹⁶ Voor zover een partij bezwaar maakt tegen een (woningbouw)plan omdat de partij eigenlijk liever zelf het plan had willen realiseren, maar dat niet is mogelijk gemaakt, stelt de Afdeling vast dat de enkele omstandigheid dat een partij betrokken is geweest bij de ontwikkeling van een alternatief (woningbouw)plan op de locatie, onvoldoende is om als belanghebbende te worden aangemerkt (ABRvS 9 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2919).¹⁷ Wanneer er twijfel bestaat over de vraag of de gevolgen van enige betekenis zijn, dan moeten appellanten het voordeel van de twijfel krijgen volgens de Afdeling (ABRvS 10 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:499).¹⁸ Tot slot een coronabelanghebbende: iemand die een gezondheidsrisico loopt in de trein omdat hij feitelijk niet op anderhalve meter afstand van anderen kan reizen, maar wel afhankelijk is van het openbaar vervoer en een vitaal beroep heeft, kan een verzoek om handhaving met betrekking tot het in acht nemen van de anderhalve meter in de trein indienen. De Rechtbank Gelderland meent dat eiser zich in dat geval niet in redelijkheid kan onttrekken aan het reizen met de trein en het belang dan voldoende rechtstreeks is geraakt door een weigering handhavend op te treden

(Rb. Gelderland 30 oktober 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:5761).¹⁹

VOORPROCEDURES

Bij uitspraak van 14 januari 2021 van het Hof van Justitie van de Europese Unie is de aanzet gegeven voor een geheel nieuwe lijn van ontvankelijkheidsvraagstukken in omgevingsrechtelijke zaken. Het hof oordeelde dat diegenen die recht hebben om deel te nemen aan een inspraakprocedure hun inspraakrechten ook moeten kunnen afdwingen bij de rechter. De ontvankelijkheid van een beroep door een niet-gouvernementele organisatie mag niet afhankelijk worden gesteld van deelname aan de voorbereidingsprocedure (HvJ EU 14 januari 2021, ECLI:EU:C:2021:7).²⁰ Deze uitspraak leidde tot de Afdelingsuitspraak van 14 april 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:786)²¹ en zette de bestuursrechtelijke wereld – althans die van het omgevingsrecht – op z'n kop. Op de website van de Raad van State is met een infographic²² aangegeven wat er door deze 'varkens-in-nood'-uitspraken veranderd is ten aanzien van belanghebbendheid, de noodzaak om een zienswijze in te dienen en hoe dit moet worden toegepast bij individuen en bij (belangen) organisaties. De gevolgen werden nader uiteengezet in de uitspraak van 4 mei 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:953).²³ Een en ander leidt tot een ruimere toegang tot de bestuursrechter. Zie voor de infographic ter zake de website van de Raad van State.²⁴

BESWAARSCHRIFTEN-PROCEDURE

Het staat een bestuursorgaan vrij om in het kader van de volledige heroverweging in bezwaar de grondslag van een besluit te wijzigen, maar niet als het de grondslag van het besluit vervangt door een grondslag die het bestuursorgaan in een eerdere fase van de procedure bewust en ondubbelzinnig heeft prijsgegeven. Evenzeer is het in strijd met de goede procesorde als de belanghebbende opnieuw een beroepsgrond aanvoert die hij

eerder uitdrukkelijk en bewust heeft prijsgegeven (CRvB 20 oktober 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:2587).²⁵

In de bezwaarprocedure kan geen sprake zijn van een schending van artikel 6 EVRM, zo herhaalt de Afdeling in haar uitspraak van 9 december 2020 (ECLI:NL:RVS:2020:2937).²⁶ De bezwaarprocedure is niet te beschouwen als een procedure waar het in artikel 6 van het EVRM neergelegde recht op een eerlijk proces op ziet. De bezwaarprocedure is een vorm van verlengde besluitvorming door het bestuursorgaan en geen proces ten overstaan van een onafhankelijke rechter.

NIET-TIJDIG BESLISSEN

Ingevolge artikel 4:17 lid 6 Awb is geen dwangsom verschuldigd indien het bestuursorgaan onredelijk laat in gebreke is gesteld. Bij een einde van de beslistermijn in januari 2019 is een ingebrekestelling in september 2019 te laat (CRvB 6 mei 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:1072).²⁷ Als zowel de gemachtigde als de belanghebbende zelf bezwaar maakt, maar de gemachtigde de gronden van het bezwaar nog moet aanvullen, kan de belanghebbende geen beroep doen op artikel 4:17 Awb, want dan wordt het bestuursorgaan in een dwangpositie van conflicterende verplichtingen gebracht: die van de volledige heroverweging en die van het tijdig beslissen op bezwaar (CRvB 12 mei 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:1105).²⁸ De dwangsomregeling bij niet-tijdig beslissen is niet van toepassing op het niet-tijdig nemen van een gewijzigde beslissing op bezwaar, zo leert CRvB 21 april 2021 (ECLI:NL:CRVB:2021:893).²⁹

RELATIVITEIT

Op 11 november 2020 deed de Afdeling een overzichtsuitspraak over relativiteit in het omgevingsrecht (ECLI:NL:RVS:2020:2706).³⁰ Daarbij werd een uitdrukkelijk voorbehoud gemaakt: er was sprake van een momentopname, en een bevrozing van de rechtsontwikkeling rondom arti-

kel 8:69a Awb werd niet beoogd. Ook werd aangegeven dat de toepassing van deze bepaling een casuïstisch karakter heeft. Voor deze Kroniek voert het te ver om alle onderdelen te benoemen.

Het relativiteitsvereiste is (uiteraard) niet beperkt tot het omgevingsrecht. In ABRvS 22 augustus 2020 (ECLI:NL:RVS:2020:1745)³¹ kreeg een Wob-verzoekster artikel 8:69a Awb tegengeworpen toen zij betoogde dat het bestuursorgaan een derde-belanghebbende ten onrechte niet in de gelegenheid had gesteld om een zienswijze te geven op de voorgenomen wijze van openbaarmaking. Dit is echter niet een aspect dat het belang van de Wob-verzoekster raakt. De regeling van artikel 4:8 lid 1 Awb strekt namelijk tot bescherming van het belang van de derde-belanghebbende om een zienswijze te geven, en niet tot bescherming van het belang van de Wob-verzoekster, dat is gelegen in de openbaarmaking van informatie.

VERZOEKSCHRIFT-PROCEDURE

De rechtbank had in beroep niet beslist op een verzoek om vergoeding van schade die was ontstaan door het niet-tijdig uitvoeren van besluiten. Dat was volgens de Centrale Raad ten onrechte, omdat het verzoek had moeten worden aangemerkt als een verzoek in de zin van titel 8.4 Awb. Vervolgens deed de Centrale Raad wat de rechtbank had moeten doen, en verklaarde de rechtbank

alsnog onbevoegd omdat deze alleen bevoegd is een bestuursorgaan te veroordelen tot het vergoeden van schade die is veroorzaakt door een van de in artikel 8:88 Awb genoemde oorzaken (onder andere onrechtmatig besluit). Het niet-uitvoeren van besluiten valt daar niet onder (CRvB 2 december 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:3025).³²

BEWIJSRECHT

Boetes

Wilsafhankelijk bewijsmateriaal dat onder dwang is verkregen in de toezichtfase mag niet dienen als bewijs voor het opleggen van een bestuurlijke boete. Wanneer een gespreksverslag in het midden laat wie precies wat heeft verklaard dan kan dat ertoe leiden dat in het voordeel van een van de ondervraagde personen het gehele gespreksverslag van het bewijs wordt uitgesloten vanwege schending van het *nemo tenetur*-beginsel (CBB 6 april 2021, ECLI:NL:CBB:2021:366).³³ Een bestuurlijke boete mag niet in strijd zijn met het evenredigheidsbeginsel. Wanneer de hoogte van een bestuurlijke boete bij wettelijk voorschrift is vastgesteld, dient de boete te worden getoetst ex artikel 5:46 lid 3 Awb. Een verminderde verwijtbaarheid, een beperkte ernst van een overtreding en een geringe financiële draagkracht kunnen bijzondere omstandigheden zijn zoals bedoeld in die bepaling en aanleiding geven om een boete te verlagen. Aan een dergelijke toets wordt pas toegekommen nadat is vastgesteld welke

boete uit het wettelijk voorschrift voortvloeit (ABRvS 28 oktober 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2521).³⁴

Overig

In het algemeen mag van de juistheid van een tegenover een sociaal rechercheur of handhavingsspecialist afgelegde en ondertekende verklaring worden uitgegaan, en heeft een latere intrekking, ontkenning of nuancering van die verklaring weinig betekenis. Zo ook in CRvB 3 november 2020 (ECLI:NL:CRVB:2020:2691).³⁵ Appellante heeft niet aannemelijk gemaakt dat zij verklaringen onder ontoelaatbare druk heeft afgelegd, dat die onjuist zijn of om andere reden buiten beschouwing moeten blijven. Hierbij acht de Centrale Raad van belang dat de verklaringen van appellante over haar feitelijke woon- en leefsituatie gedetailleerd en consistent zijn. De verklaringen zijn in hun geheel aan appellante voorgelezen en daarna door haar zonder voorbehoud en per pagina ondertekend. Verder heeft appellante niet nader onderbouwd dat zij ten tijde van het afleggen van haar verklaringen niet in staat was een juiste verklaring af te leggen. In de processen-verbaal van verhoor staat vermeld dat rekening is gehouden met de medische situatie van appellante en dat zij daarom de in verzekeringstelling op haar huisadres mocht ondergaan. Daar heeft ook het derde verhoor plaatsgevonden. Verder heeft appellante haar eerste verklaring in het bijzijn van een advocaat afgelegd en bij de

volgende verklaringen uitdrukkelijk afgezien van het recht op bijstand van een advocaat.

Intrekking van bijstand mag mede gebaseerd worden op feiten en omstandigheden zoals in een strafvonnis vermeld, ook al zijn deze door de betrokkene betwist. Hieraan staat niet in de weg dat in een strafrechtelijke procedure een andere rechtsvraag en ander bewijsrecht van toepassing zijn (CRvB 6 april 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:845).³⁶ Zie echter ook CRvB 15 april 2021 (ECLI:NL:CRVB:2021:871).³⁷ Daarin wordt overwogen dat uit de rechtspraak van het EHRM volgt dat de omstandigheid dat er een verband bestaat tussen de feiten in de bestuursrechtelijke en de strafrechtelijke procedure op zichzelf niet voldoende is voor de conclusie dat het oordeel van de strafrechter (i.c. vrijspraak) eraan in de weg staat dat in een latere bestuursrechtelijke procedure de gedragingen waarvan is vrijgesproken – als gevolg van de minder strenge bewijsregels of op grond van aanvullend bewijs – voldoende aannemelijk worden gemaakt. Er moet echter geen twijfel worden gezaaid over de juistheid van de vrijspraak. De rechterlijke autoriteiten dienen hun eigen forum niet te buiten te gaan.

FUIKEN

In CRvB 11 juni 2020 (ECLI:NL:CRVB:2020:1211)³⁸ gaat het over de strekking van artikel 6:13 Awb en de argumentatieve of grondenfuik, in de context van een WGA-uitkering. De werkgever kwam in bezwaar tegen de aan de werknemer toegekende uitkering, waarna het arbeidsongeschiktheidspercentage naar beneden werd bijgesteld. De werknemer kwam in beroep, maar dat werd ongegrond verklaard. In hoger beroep werd overwogen dat artikel 6:13 Awb noch enige andere rechtsregel eraan in de weg staat dat de werknemer pas tegen de beslissing op bezwaar opkwam, terwijl hij dezelfde gronden ook al tegen het

primaire besluit had kunnen tegenwerpen. Anders dan eerder overwogen, ziet de Centrale Raad geen aanleiding om te oordelen dat uit artikel 6:13 voortvloeit dat het beroep zich zou moeten beperken tot de nadelige wijzigingen. Er is met artikel 6:13 Awb geen argumentatieve of grondenfuik beoogd te introduceren. Op grond van artikel 6:13 Awb kan geen beroep bij de bestuursrechter worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat hij geen bezwaar heeft gemaakt. Deze bepaling verzet zich er echter niet tegen dat een partij die in eerste instantie geen bezwaar heeft gemaakt tegen een voor haar ongunstig primair besluit, alsnog beroep instelt tegen een nog ongunstiger besluit op bezwaar (ABRvS 9 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2924).³⁹

FINALE GESCHIL-BESLECHTING

De bestuursrechter dient bij een (te verwachten) vernietiging van een besluit op kenbare wijze de mogelijkheden te onderzoeken tot definitieve beslechting van het geschil. Indien deze vorm van geschilbeslechting niet mogelijk is, dient de bestuursrechter na te gaan of een formele dan wel een informele bestuurlijke lus een reële mogelijkheid is. Bovendien geldt dat de bestuursrechter dient na te gaan of het bestuursorgaan nog mogelijkheden ziet voor nader onderzoek of nadere motivering. De bestuursrechter moet over voldoende gegevens beschikken om zelf in de zaak te kunnen voorzien (CRvB 27 mei 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:1150).⁴⁰ Dat was het geval in CRvB 24 november 2020 (ECLI:NL:CRVB:2020:2917)⁴¹ waarin de Centrale Raad op basis van de in het dossier aanwezige informatie concludeerde dat appellante voldoet aan de voorwaarden voor een Wajong-uitkering, en dat zij zodoende recht heeft op die uitkering. Een penibele liquiditeitspositie en een dreigend faillissement

waren voor het CBB aanleiding om zelf in een subsidiezaak te voorzien (CBB 13 oktober 2020, ECLI:NL:CBB:2020:748).⁴² Het College herroept het primaire besluit en verstrekt de subsidie in de vorm van een garantstelling aan de bank tot een bedrag van (80% van) 15 miljoen euro. Dat is nog eens doorpakken!

VERZET

Alvorens uitspraak te doen op verzet, dient de indiener van het verzet-schrift in de gelegenheid gesteld te worden om te worden gehoord, tenzij op voorhand duidelijk is dat het verzet gegrond is. Wordt van dat horen ten onrechte afgezien, dan is dat reden om het appelverbod te doorbreken (CRvB 10 augustus 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:1789).⁴³ Bij verzet geldt ingevolge artikel 8:55 lid 6 Awb dat indien de uitspraak waartegen verzet is gedaan, is gedaan door een meervoudige kamer, de uitspraak op het verzet ook wordt gedaan door een meervoudige kamer. Van die kamer maakt degene die zitting heeft gehad in de kamer die de betwiste uitspraak heeft gedaan geen deel uit. Deze bepaling geldt niet ook bij herzieningsverzoeken (ABRvS 21 april 2021, ECLI:NL:RVS:2021:859).⁴⁴

HERZIENING

Bij de beoordeling van een verzoek om herziening wordt uitsluitend beoordeeld of sprake is van feiten en omstandigheden als bedoeld in artikel 8:119 lid 1 Awb. Een nieuwe discussie over reeds eerder bekende gegevens is niet de bedoeling. Met betrekking tot aspecten die naar het oordeel van verzoeker onvoldoende zijn behandeld, geldt hetzelfde (CBB 6 oktober 2020, ECLI:NL:CBB:2020:683).⁴⁵ In CRvB 14 januari 2021 (ECLI:NL:CRVB:2021:82)⁴⁶ werd wel voldaan aan de vereisten van artikel 8:119 lid 1 Awb; duidelijk was geworden dat bepaalde hartklachten al wel aanwezig waren op de datum van de uitspraak, en dat die tot een

andere uitkomst ten aanzien van de arbeidsongeschiktheid zouden hebben geleid.

EXCEPTIEVE TOETSING

Als het bestuursorgaan de negatieve gevolgen van een algemeen verbindend voorschrift (AVV) uitdrukkelijk heeft betrokken en de gemaakte afweging heeft gemotiveerd, voldoet dat aan het zorgvuldigheids- en het motiveringsbeginsel. De toets door de bestuursrechter is dan beperkt tot de vraag of het AVV in strijd is met het evenredigheidsbeginsel (ABRvS 23 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:3079).⁴⁷

Volgens vaste jurisprudentie houdt het toetsingsverbod van artikel 120 Grondwet het verbod in om wetten in formele zin te toetsen aan algemene rechtsbeginselen en brengt dit voorts mee dat de rechter niet mag treden in de belangenafweging die de wetgever heeft verricht. Dit neemt niet weg dat in bijzondere omstandigheden, die niet zijn verdisconteerd in de afweging van de wetgever, aanleiding gevonden kan worden voor een andere uitkomst, zoals in het geval waarin te strikte toepassing in strijd komt met algemene rechtsbeginselen. Dat is evenwel niet aan de orde in CRvB 6 mei 2021 (ECLI:NL:CRVB:2021:1097)⁴⁸, ten aanzien van de systematiek van inkomensverrekening in de WW.

OVERIGE (HOGER)BEROEPSPERIKELN

Voor het instellen van hoger beroep is een rechtsgeldig procesbesluit vereist van het bestuursorgaan, zo hebben we altijd geleerd, en zo is het ook nog steeds. Maar anders dan uit de uitspraak van de Afdeling van 22 april 2020 (ECLI:NL:RVS:2020:1104) nog volgde, leidt het ontbreken van een binnen de beroepstermijn genomen procesbesluit niet langer per definitie tot niet-ontvankelijkverklaring van het ingestelde beroep. Van belang is dat in de procedure komt vast te staan dat het bestuursorgaan instemt met het instellen van

het hoger beroep. Een procesbesluit kan dus ook na het verstrijken van de hogerberoepstermijn worden overgelegd (ABRvS 17 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:567).⁴⁹

Als je vervolgens verzuimt tijdig de beroepsgronden aan te vullen, dan leidt dat wel tot niet-ontvankelijkheid van het beroep. Datzelfde lot is niet per se ook het beroep van rechtswege op grond van artikel 6:19 Awb beschoren, omdat daartegen ook afzonderlijk een rechtsmiddel kan worden ingesteld. Als dat afzonderlijk instellen niet is gebeurd, omdat men dacht en mocht denken dat het automatisch meeliep met de eerste beroepszaak, dan kan appellant in dat beroep tegen het herstel- of vervangingsbesluit gewoon worden ontvangen (CBB 6 oktober 2020, ECLI:NL:CBB:2020:679).⁵⁰ Zie ook CRvB 10 januari 2019 (ECLI:NL:CRVB:2019:118)⁵¹, waarin de Centrale Raad oordeelt dat een nieuw besluit ingevolge artikel 6:19 van de Awb van rechtswege deel gaat uitmaken van een lopende beroepsprocedure.

De bestuursrechter moet toezien op de naleving van de verplichting van het bestuursorgaan om de op de zaak betrekking hebbende stukken te overleggen. Indien een belanghebbende voldoende gemotiveerd heeft gesteld dat een bepaald stuk van enig belang kan zijn voor de procedure, dient de bestuursrechter het verzoek om inzending ervan in behandeling te nemen. Alleen als sprake is van een 8:29 Awb-situatie of van misbruik van procesrecht is dat anders (HR 23 oktober 2020, ECLI:NL:HR:2020:1670).⁵²

Ook na cassatie en verwijzing geldt de verplichting om de op de zaak betrekking hebbende stukken te overleggen (HR 23 oktober 2020, ECLI:NL:HR:2020:1668).⁵³

In CRvB 10 maart 2021 (ECLI:NL:CRVB:2021:540)⁵⁴ ging het ook over de op de zaak betrekking hebbende stukken. Het UWV had niet alle stukken aan de bestuursrechter toegestuurd en dat was niet

onderkend door de rechtbank. Dat leidt tot een schending van een fundamenteel beginsel van procesrecht, waardoor de uitspraak van de rechtbank werd vernietigd.

In ABRvS 26 mei 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:1118)⁵⁵ is het verweerschrift van de minister van Economische Zaken en Klimaat op 1 oktober 2020 bij de Raad van State ingekomen. Nu de minister op grond van artikel 8:42 Awb tot en met 25 september 2019 de gelegenheid had om een verweerschrift in te dienen, is het verweerschrift buiten de in dat artikel bedoelde termijn ingediend. De in artikel 8:42 genoemde termijn betreft echter, zoals de Afdeling eerder heeft overwogen in onder meer haar uitspraak van 27 mei 2015⁵⁶, een termijn van orde. Dat wil zeggen dat in de wet aan overschrijding van deze termijn geen consequenties zijn verbonden, zoals bij de termijn voor het instellen van beroep bijvoorbeeld wel het geval is. In CRvB 9 juli 2021

(ECLI:NL:CRVB:2021:1500)⁵⁷ is de Centrale Raad omgegaan bij ambtshalve toetsing van de tijdigheid van bezwaar. De Centrale Raad zal voortaan het uitgangspunt hanteren dat de bestuursrechter die tijdigheid niet ambtshalve behoort te beoordelen. In overeenstemming hiermee wordt in hoger beroep niet langer ambtshalve beoordeeld of het beroep wel tijdig was ingesteld. De Hoge Raad heeft al iets vergelijkbaars geoordeeld en inmiddels ook de Afdeling (HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1153 respectievelijk ABRvS 4 augustus 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1730).⁵⁸

Als een bestuursorgaan wordt opgeroepen om ter zitting te verschijnen, omdat er behoefte bestaat aan verduidelijking van een nader ingenomen standpunt, dan moet het bestuursorgaan daar ook wel gehoor aan geven. B & W van de gemeente Zoetermeer negeerden de oproep, en gaven zelfs welbewust aan niet op de zitting te verschijnen. Die houding wordt niet op prijs gesteld en heeft tot gevolg dat de

Centrale Raad het bestreden besluit vernietigt, omdat de onduidelijke situatie die is ontstaan en blijven bestaan, niet in het nadeel van appellante mag uitvallen. Het college mag niet meer overgaan tot intrekking van bijstand (CRvB 4 mei 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:1019).⁵⁹

Een bestuursorgaan kan op grond van artikel 2:2 lid 1 Awb bijstand of vertegenwoordiging door een gemachtigde tegen wie ernstige bezwaren bestaan weigeren. Zulke bezwaren kunnen bestaan in geval van evidente en ernstige ondeskundigheid, of in geval een gemachtigde herhaaldelijk de normale gang van zaken, eventueel onder bedreiging van geweld, verstoort. Wat niet kan, is dat het bestuursorgaan gebruikmaakt van deze bevoegdheid, als het gaat om een bekwame en daardoor als 'lastig' ervaren gemachtigde. In ABRvS 19 mei 2021 (ECLI:NL:RVS:2021:1061)⁶⁰ werd geoordeeld dat de gemachtigde zich wel degelijk nodeloos beledigend, bedreigend en intimiderend had uitgelaten, en dat de werkprocessen al jaren daardoor werden verstoord. Onder die omstandigheden mag gebruik worden gemaakt van de bevoegdheid van artikel 2:2 lid 1 Awb. Volgens artikel 8:25 lid 1 Awb kan ook de bestuursrechter een gemachtigde tegen wie ernstige bezwaren bestaan, weigeren. De weigering is beperkt tot die zaak en tot de betreffende instantie. Er staan geen afzonderlijke rechtsmiddelen open tegen de weigering, maar tegen de uitspraak van de rechter kan wel hoger beroep worden ingesteld. In hoger beroep kunnen dan gronden tegen de weigeringsbeslissing worden aangevoerd. In HR 6 november 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1730)⁶¹ was het taalgebruik van gemachtigde zodanig ongepast, onfatsoenlijk,

beledigend en respectloos naar de wederpartij, de rechtspraak en een individuele rechter, dat de bestuursrechter terecht gebruikmaakte van de weigeringsbevoegdheid.

MISBRUIK VAN (PROCES)RECHT

Een gemachtigde die bewust een bezwaarschrift indient bij een bij hem in de buurt gelegen belastingkantoor, terwijl hij heel goed weet dat het bezwaarschrift naar het CAK moest, kan op weinig sympathie rekenen van de Centrale Raad en wordt beticht van onredelijk gebruik van procesrecht. In diezelfde

op basis van het ontbreken van een reëel geschilpunt, de handelwijze en het procedeergedrag van appellante en het daarbij volharden in het instellen van beroepsgronden waarover al meerdere malen in beroep en hoger beroep is beslist. Er was evident sprake van het te kwader trouw instellen van rechtsmiddelen zonder redelijk doel of voor een ander doel dan waarvoor die bevoegdheid is gegeven.

REDELIJKE TERMIJN

Bij overschrijding van de redelijke termijn als bedoeld in artikel 6 lid 1 EVRM kan een partij om vergoeding

van immateriële schade verzoeken, in principe EUR 500 per halfjaar overschrijding. De jurisprudentie over welke termijnen redelijk zijn, is al een poosje uitgekristalliseerd, maar de omstandigheden van het geval kunnen aanleiding geven een langere behandelingsduur te rechtvaardigen. De coronacrisis is een uitzonderlijke en onvoorzienbare situatie die voldoende reden geeft om een langere redelijke termijn dan een termijn van vier jaar te hantieren. Die termijn wordt met vier maanden verlengd.

kwestie werd een vliegticket van de betrokkene om voor de zitting uit Portugal naar Nederland te komen niet vergoed, omdat niet aannemelijk was gemaakt dat hij ten tijde van die zitting in Portugal woonde (CRvB 23 december 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:3278).⁶² In CRvB 9 februari 2021 (ECLI:NL:CRVB:2021:263)⁶³ werd ook misbruik van recht aangenomen. De Centrale Raad kwam tot dit oordeel

Daarbij is rekening gehouden met de periode waarin de gerechtsgebouwen gesloten waren en een termijn van twee maanden voor het opnieuw inplannen van verdaagde zittingen (CRvB 6 mei 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:1116).⁶⁴ Een overschrijding van de redelijke termijn kan gedeeltelijk zijn toe te rekenen aan het bestuursorgaan en gedeeltelijk aan de rechterlijke instantie. Het te betalen bedrag

aan schadevergoeding komt dan naar rato voor rekening van het bestuursorgaan respectievelijk de staat (ABRvS 31 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:667).⁶⁵

VOORLOPIGE VOORZIENINGEN

De beslissing op een verzoek om voorlopige voorzieningen is in principe bedoeld om te gelden tot dat de bodemrechter heeft beslist. Een herhaald verzoek om voorlopige voorzieningen kan alleen dan voor toewijzing in aanmerking komen indien verzoeker een beroep doet op nieuwe feiten en omstandigheden die de toewijzing zouden kunnen rechtvaardigen. Als de eerdere uitspraak ernstige onvolkomenheden bevatte of sprake is van belangrijke wijziging van relevante feiten en omstandigheden dan is dat het geval (CRvB 7 september 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:2141).⁶⁶

WRAKING

Verzoeker had in verband met gevaar voor coronabesmetting en de onmogelijkheid om een zitting telefonisch of online bij te wonen, verzocht om

uitstel van de zitting. Op voorhand, dus zonder een reactie op het verzoek tot uitstel af te wachten, wraakte hij de rechters omdat deze zijn leven, rechten en veiligheid in gevaar zouden brengen. Daarmee werd evident misbruik gemaakt van het wrakingsmiddel, omdat dat niet bedoeld is om de behandeling op voorhand te verhinderen (CRvB 20 januari 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:114).⁶⁷ Heel Nederland kon eerder dit jaar meegenieten van de poging van Stichting Viruswaarheid om de behandelend kamer van het gerechtshof Den Haag te wraken in een procedure over de geldigheid van de avondklok. Het wrakingsverzoek had onder meer betrekking op de omstandigheid dat de voorzitter verzoeker per abuis Viruswaan had genoemd in plaats van Viruswaarheid. Een dergelijke verspreking levert echter geen vooringenomenheid op. Omdat ook de andere wrakingsgronden geen gerechtvaardigde vrees voor vooringenomenheid opleverden, werd het verzoek afgewezen (Gerechtshof Den Haag 16 februari 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:319).⁶⁸

De omstandigheid dat een van de behandelend staatsraden in een zaak in 'een verleden' (lees: tot 2016) werkzaam is geweest bij het advocatenkantoor dat recentelijk een opdracht voor de gemeente – de wederpartij van verzoeker – heeft uitgevoerd, is niet een uitzonderlijke omstandigheid op grond waarvan moet worden geoordeeld dat deze staatsraad de zaak niet onpartijdig behandelt (ABRvS 19 februari 2021, ECLI:NL:RVS:2021:343).⁶⁹

SLOT

Tot zover de selectie die we dit jaar maakten. Het bestuursrecht is nog steeds volop in beweging, maar niet per se altijd op het procesrechtelijke vlak, waartoe onze Kronieken zich natuurlijk beperken. De conclusie van de staatsraad-A-G's over de toetsing aan het evenredigheidsbeginsel (7 juli 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1468) belooft voor een volgende Kroniek weer meer nieuwe inzichten, ook op het gebied van het procesrecht. De indringender toetsende bestuursrechter zal naar verwachting steeds meer sporen nalaten.

NOTEN

- 1 JB 2021, 102.
- 2 JB 2021, 40.
- 3 JB 2021, 148.
- 4 AB 2020, 420 en JB 2020, 166.
- 5 JB 2021, 117.
- 6 AB 2021, 103.
- 7 AB 2021, 141.
- 8 JB 2021, 101.
- 9 AB 2021, 59.
- 10 AB 2020, 411 en JB 2020, 152.
- 11 ABRvS van 15 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2258.
- 12 AB 2021, 5.
- 13 AB 2021, 270.
- 14 AB 2021, 106.
- 15 AB 2020, 412.
- 16 AB 2020, 358.
- 17 AB 2021, 41.
- 18 AB 2021, 194.
- 19 AB 2020, 425.
- 20 AB 2021, 200 en JB 2021, 28.
- 21 AB 2021, 201 en JB 2021, 87.
- 22 <https://www.raadvanstate.nl/@125301/niet-belanghebbende-toegang-beroep/>

23 AB 2021, 202 en JB 2021, 119.

24 <https://www.raadvanstate.nl/actueel/nieuws/@125301/niet-belanghebbende-toegang-beroep/#highlight=varkens%20in%20nood>.

25 AB 2021, 36 en JB 2020, 224.

26 AB 2021, 22.

27 JB 2021, 133.

28 JB 2021, 135.

29 JB 2021, 111.

30 AB 2021, 42 en JB 2021, 4.

31 AB 2020, 338 en JB 2020, 157.

32 JB 2021, 24.

33 AB 2021, 187.

34 AB 2021, 134.

35 AB 2021, 158.

36 JB 2021, 106.

37 JB 2021, 109.

38 JB 2020, 171.

39 AB 2021, 106.

40 AB 2020, 359.

41 AB 2021, 79.

42 AB 2021, 94 en JB 2021, 11.

43 JB 2020, 177.

44 JB 2021, 99.

45 JB 2020, 211.

46 JB 2021, 51.

47 JB 2021, 32.

48 JB 2021, 131.

49 AB 2021, 165.

50 JB 2020, 210.

51 AB 2021, 130.

52 JB 2021, 1.

53 JB 2021, 2.

54 JB 2021, 89.

55 AB 2021, 223.

56 ECLI:NL:RVS:2015:1621.

57 JB 2021, 150 en AB 2021, 237.

58 AB 2021, 243 en AB 2021, 269.

59 JB 2021, 126.

60 JB 2021, 137.

61 AB 2021, 30.

62 JB 2021, 41.

63 AB 2021, 178.

64 AB 2021, 215.

65 AB 2021, 270.

66 JB 2020, 194.

67 JB 2021, 53.

68 AB 2021, 100.

69 AB 2021, 225.

OPENBAAR MINISTERIE

De aanpak van de vermenging van boven- en onderwereld vraagt om een multidisciplinaire werkwijze waarbij met regelmaat civiele expertise wordt ingezet binnen het strafrechtelijk domein. Die civiele expertise wordt binnen het OM geleverd door de civiel juridisch adviseurs. Zij vormen een gedreven team van civiel juristen die, gestationeerd bij het team criminele geldstromen van het Functioneel Parket, hun kennis en ervaring inzetten voor het gehele OM.

Onze civiel juridisch adviseurs zijn werkzaam op locaties in Amsterdam, Rotterdam, Den Bosch en Zwolle. Voor het team zijn we op zoek naar een of meer civiel juridisch adviseur(s).

– Wat ga je doen?

- De civiel juridisch adviseur brengt civielrechtelijke kennis in een primair strafrechtelijk georiënteerde omgeving. Bij het ontnemen en verstoren van criminele geldstromen spelen regelmatig complexe (internationale) beslagkwesties, ingewikkelde eigendoms verhoudingen en constructies met rechtspersonen die een civielrechtelijke blik vereisen.
- De civiel juridisch adviseur wordt geacht zijn/haar expertise in te zetten voor allerlei andere civielrechtelijke aspecten die in strafzaken kunnen spelen, bijvoorbeeld op het gebied van het faillissementsrecht, goederenrecht en erfrecht.
- De civiel juridisch adviseur wordt ook betrokken bij de inzet van de civiele bevoegdheden van het OM. Op grond van deze bevoegdheden kan het OM zelfstandig als partij een civiele verzoekschriftprocedure aanhangig maken, zoals bij de controle van stichtingen (art. 2:297-2:301 BW) en het civielrechtelijk bestuursverbod (art. 106a Fw).
- De civiel juridisch adviseur beoordeelt de wenselijkheid en/of haalbaarheid van de uitoefening van een dergelijke bevoegdheid, bereidt de processtukken en procedure voor en begeleidt deze.
- De civiel juridisch adviseur neemt voorts met betrokkenheid van de officier van justitie deel aan transactie- en/of schikkingsbesprekingen en formuleert in grotere zaken in de regel de afdoeningsvoorstellen.
- De civiel juridisch adviseur draagt bij aan het delen en uitdragen van kennis en is een vraagbaak voor OM en opsporingsdiensten. De civiel juridisch adviseur verzorgt in voorkomend geval ook cursussen en geeft presentaties.
- De civiel juridisch adviseurs van de twee [beoogde] teams criminele geldstromen houden onderling contact, werken veelvuldig samen en hebben periodiek overleg.

– Wie ben je?

- Je bent een universitaire opgeleide civielrechtelijke specialist, die affiniteit heeft met het strafrecht en kennis heeft van het bestuurlijk en politiek netwerk waarin het OM opereert.
- Je hebt meerdere jaren relevante werkervaring (minimaal vijf jaar), bij voorkeur als advocaat. Aantoonbare (civiele) proceservaring is daarbij een pre.
- In de basis moet je beschikken over de competenties oordeelsvorming, omgevingsbewustzijn, overtuigingskracht en visie.
- Je dient als specialist innovatief en out of the box te kunnen denken.
- Je moet goed kunnen samenwerken, ondernemend zijn en proactief te werk kunnen gaan.

– Waar kom je te werken?

Je komt te werken bij Functioneel Parket op de afdeling Afdakken. De zaken van het Functioneel Parket staan vol in de schijnwerpers. Onze zaken zijn bij uitstek ondermijningszaken. Grootchalig misbruik van het milieu? Illegale offshore-constructies? Criminele erfenissen? De aanpak van de vermenging van boven- en onderwereld is onze core business. Bestuurlijke aandacht voor onze zaken, vanuit de regio of vanuit de Tweede Kamer, hoort daarbij. Evenals (grote) mediabelangstelling: soms als onderdeel van de strategie, vaak vanwege de impact van onze zaken.

Het FP is het expertiseparket op het gebied van de aanpak van fraude, milieucriminaliteit en criminele geldstromen. Het FP draait zelf grote, complexe strafrechtelijke onderzoeken en levert kennis en ondersteuning op dat gebied aan het hele OM. Er is veel aandacht voor alternatieve afdoeningen, door bijvoorbeeld een schikking te treffen, een civiele bevoegdheid in te zetten of een interventie van een ketenpartner (zoals bijvoorbeeld de Belastingdienst) te faciliteren.

Momenteel vindt binnen het FP een verandertraject plaats rondom de inrichting van de organisatie. Twee operationele teams gaan werken onder de vlag 'Criminele Geldstromen' [CG]. De inhoudelijke opgave voor de CG-teams is het traceren van crimineel vermogen, het verstoren van criminele geldstromen en -verdienmodellen, afpakken, beslag en het aanpakken van ingewikkelde (internationale) financiële witwasconstructies. Dit is een multidisciplinair team, waarin naast parketsecretarissen en officieren van justitie,

vermogenstraceerders, forensisch accountants en civiel – en internationaal strafrechtelijk juridisch adviseurs werkzaam zijn. Zij zetten zich gezamenlijk in voor een betere aanpak van ondermijnende misdrijven, meer verstoringen van criminele geldstromen en hogere afpakresultaten.

De specialisten, zoals de civiel juridisch adviseurs, spelen een leidende rol in hun vakgebied. De CG-teams kunnen door gezamenlijke inzet van operationele en specialistische expertise het verschil maken voor de OM-operatie. Onze mensen kunnen ingezet worden als adviseur maar ook zelfstandig de zaken aansturen. Onze specialisten zijn aangesloten bij operaties van het Landelijk Parket, het Ressortsparket, de arrondissementsparketten, in het fraude- en milieudomein van het FP en bij de opsporing. Te zijner tijd ondersteunen deze teams ook het Europees Openbaar Ministerie (EOM) en het Multidisciplinair Interventieteam (MIT).

In de beoogde nieuwe inrichting gaan we locatie-onafhankelijk werken en is het voorzien dat er twee teams criminele geldstromen gaan komen waarin civiel juridisch adviseurs werkzaam zijn, één voor de regio Amsterdam-Zwolle, één voor de regio Rotterdam-Den Bosch.

– Overige arbeidsvoorwaarden

Naast het salaris ontvang je een individueel keuzebudget (IKB). Dit bestaat uit geld (16,37% van je bruto jaarsalaris) en tijd. Die tijd zijn bovenwettelijke uren, naar rato omvang dienstverband en leeftijd. Met het IKB maak jij de keuzes die bij jou passen en kun je een deel van je arbeidsvoorwaarden zelf samenstellen. Je kunt er bijvoorbeeld voor kiezen om een deel van het budget te laten uitbetalen wanneer jij dat wenst. Ook kun je dit budget omzetten in extra verlof en andersom, of besteden aan fiscaalvriendelijke doelen. De Rijksoverheid hecht sterk aan persoonlijke groei en loopbaanontwikkeling en biedt daarvoor tal van mogelijkheden. Tot de secundaire arbeidsvoorwaarden behoren onder meer verschillende studiefaciliteiten, bedrijfsfitness, volledige vergoeding van je ov-reiskosten woon-werkverkeer en gedeeltelijk betaald ouderschapsverlof.

– Werken bij het Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie (OM) zorgt voor opsporing en vervolging van strafbare feiten. Bij het OM werken ruim vijfduizend medewerkers met diverse (culturele) achtergronden, opleidingen en kwaliteiten. Het is belangrijk dat alle collega's zich bij het OM thuis voelen en gerespecteerd en gewaardeerd worden. Ook in talent en groei.

Onze medewerkers houden zich dagelijks bezig met (straf) zaken die een grote invloed hebben op het dagelijks leven. Dat maakt werken voor het OM zo bijzonder.

– Bijzonderheden

Als FP geloven wij in de kracht van diversiteit en inclusie, in alle lagen van de organisatie. Denk bij diversiteit niet alleen aan bijvoorbeeld geslacht, culturele achtergrond of seksuele geaardheid, maar ook aan een arbeidsbeperking en verscheidenheid in opleiding en werkervaring. Daarnaast streven wij naar een inclusieve organisatiecultuur. Iedereen telt mee.

Een antecedentenonderzoek dan wel een Verklaring Omtrent Gedrag maakt deel uit van de selectieprocedure. Een assessment kan deel uitmaken van de selectieprocedure. De voorkeursstandplaats is Amsterdam of Rotterdam, maar ook standplaats Zwolle of Den Bosch behoort tot de mogelijkheden. Indien het werk het vraagt, wordt er ook op andere vestigingsplaatsen van het FP gewerkt. Het FP wil tijd- en plaats onafhankelijk werken op korte termijn daadwerkelijk voor alle medewerkers mogelijk maken en zal hen daarin zo goed mogelijk faciliteren.

Afhankelijk van opleiding en ervaring vindt inschaling thans plaats in schaal 12, dan wel aanloopschaal 11. Het betreft een tijdelijke aanstelling met uitzicht op een vaste aanstelling bij goed functioneren.

De gesprekken zullen plaatsvinden op donderdag 2 december.

– Meer informatie

Wil je meer weten? Dan kun je contact opnemen met Remco Joustra, civiel juridisch adviseur, tel. 088 - 699 24 70. Voor rechtspositionele aspecten kun je contact opnemen met Anita van Dis-Setz, Landelijk coördinator afpakken en witwassen tel. 088 - 699 54 47.

– Sollicitatieprocedure

Voor vragen over de sollicitatieprocedure kun je contact opnemen met Irma van Hattem, HR-adviseur, tel. 06 - 50179008

→ werkenbijhetom.nl

De kleine Advocatuur

voor
dummies[®]

De advocatuur in
een notendop

Wanneer heb je een
advocaat nodig?

Wat een advocaat moet
doen en laten

Kwaliteitstoetsen
Online intervisie
en gestructureerd
intercollegiaal
overleg

Geschilbeslechting
Rechtstreekse
aansluiting bij
Geschillencommissie
Advocatuur

Nieuwe applicaties
Advocatenpas-
app en
NOvUM-podcast

Kwaliteitstoetsen

Spiegel en ideeëndoos

Steeds meer advocaten grijpen de mogelijkheid van online intervisie en gestructureerd intercollegiaal overleg (GIO) aan om invulling te geven aan de kwaliteitstoetsen. Volgens advocaten en intervisiegespreksleiders Annelies Sennef en Peter Fresacher voorziet online deelname in een enorme behoefte. Namelijk om vanuit elke plek in Nederland en het buitenland eigen dilemma's en vraagstukken met andere advocaten te delen om tot oplossingsrichtingen te komen.

© Academie voor de Rechtspraak

‘Van intervisie en GIO zie je vaak de meerwaarde pas in als je er positieve ervaringen mee opdoet,’ zegt Annelies Sennef (Sennef in Strafzaken / Loods Academy). ‘Dit geldt voor zowel online als offline sessies. Veel dilemma's en vraagstukken zitten impliciet verscholen in de casus die je als deelnemer inbrengt. Door de coronapandemie komen ook veel nieuwe vragen over de nieuwe werkwijze: hoe werk ik online samen? Waar vind ik de motivatie? Hoe kan ik begeleiding van stagiairs het best faciliteren? Ik zie dat advocaten soms vanuit eigen ervaring of loyaliteit naar hun cliënt langs hetzelfde denkpadje lopen. Advocaten vanuit een andere omgeving hebben deze loyaliteit niet. Ze kennen je cliënt niet en hebben een andere achtergrond met een andere dynamiek. En juist die advocaten komen vaak met andere perspectieven en ideeën. En dat is vaak een spiegel en een ideeëndoos.’

Het simpele principe

Het simpele principe van intervisie en GIO is juist niet vertellen wat iemand moet doen. ‘Het is de kunst om je vraagstelling zo te formuleren dat de ander met het antwoord op die vraag zelf al bezig is om de oplossing van zijn eigen kwestie te formuleren. Zo laat je iemand zelf tot inzicht komen. Als je dat goed doet dan ben je als gespreksleider weinig aan het woord,’ zegt Peter Fresacher (DFLS Legal & Tax). ‘Door open vragen te stellen, prikkel

Nederlandse orde van advocaten

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. Het katern ‘Van de NOvA’ wordt verzorgd door de afdeling communicatie van de NOvA.

Samenstelling algemene raad

Nederlandse orde van advocaten

- Frans Knüppe (algemeen deken)
- Bernard de Leest (waarnemend deken)
- Theda Boersema
- Petra van Kampen
- Susan Kaak
- Robert Crinice le Roy

Bureau van de NOvA

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Redactie

Afdeling communicatie NOvA

Eindredacteur

Paul van Wijngaarden

Bezoekadres

Monarch Tower
Prinses Beatrixlaan 5
2595 AK Den Haag
Tel. 070-335 35 35
E-mail communicatie@advocatenorde.nl
Kvk-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Informatiepunt voor advocaten

informatiepunt@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse orde van advocaten

Facebook

Nederlandse orde van advocaten

Instagram

@Advocatenorde

‘Eenvoudig inloggen via Teams of Zoom is voor velen wel zo makkelijk’

je iemand om verder te denken over datgene wat hij of zij zelf heeft voorgelegd. Het zit er vaak wel in maar het moet eruit komen. En daar dragen intervisie en GIO wat mij betreft zeker aan bij.’

Flexibiliteit

Advocaten zijn druk, efficiënt omgaan met hun tijd vinden ze belangrijk. Soms wordt daardoor een online sessie tussendoor gepland. Het nadeel daarvan is dat advocaten snel worden afgeleid. Annelies Senné wijst erop dat het belangrijk is voldoende tijd in te plannen en er echt even voor te zitten. ‘Toch is online ook praktisch. Vooral als een groep advocaten uit verschillende vestigingen met elkaar intervisie wil plegen. Eenvoudig inloggen via Teams of Zoom zonder daar apart voor te reizen, is voor velen wel zo makkelijk. Ook voor advocaten in het buitenland die aan de kwaliteitstoetsen moeten voldoen, is het heel fijn om online bij een groep aan te haken. Het maakt je toch flexibeler.’

Opstapje naar fysiek contact

Peter Fresacher vindt online deelname het beste uitgangspunt voor intervisie en GIO. ‘Hierdoor is er een grotere regionale spreiding waardoor diverse advocaten met elkaar in gesprek gaan. Het aperte nadeel is het gemis aan lichaamstaal. Je ziet geen oogopslag van degene die naast je zit. Kortom: het is en blijft een surrogaat.’ Fresacher komt regelmatig online bij elkaar met een divers samengestelde GIO-groep bestaande uit advocaten (ook in dienstbetrekking) uit diverse industrie- en dienstverleningsbranches. ‘In deze groep heeft iedereen zijn specifieke aandachtsgebieden en dat maakt het zo vruchtbaar. Uiteindelijk vond een van de advocaten het zo gezellig en waardevol dat hij voorstelde om de volgende GIO-sessie bij hem op kantoor te doen en na afloop daar met elkaar te lunchen. Er is dus wel degelijk ook behoefte aan intermenselijk contact. Online sessies kunnen daarom ook een opstapje zijn om elkaar fysiek op te zoeken.’

Online kwaliteitstoetsen permanent mogelijk

Vanwege de coronamaatregelen heeft de algemene raad in april 2020 besloten om online deelname aan de kwaliteitstoetsen, voor de vormen intervisie en gestructureerd intercollegiaal overleg, tijdelijk toe te staan. Vanwege de goede ervaringen heeft de algemene raad nu besloten deze verruiming vanaf 1 januari 2022 permanent te maken.

Vanaf maart 2020 zijn advocaten gehouden jaarlijks te voldoen aan de kwaliteitstoetsen door deel te nemen aan een vorm van gestructureerde feedback. Advocaten kunnen kiezen uit drie vormen van gestructureerde feedback: intervisie, peerreview en gestructureerd intercollegiaal overleg. Kijk voor meer informatie op: advocatenorde.nl/kwaliteitstoetsen.

Advocatuur voor dummies

De advocatuur in een notendop

Op initiatief van de NOvA is in de serie 'dummies' nu ook *De kleine Advocatuur voor dummies* verschenen. Klein van formaat maar boordevol wetenswaardigheden over de advocatuur en de rol van advocaten in de Nederlandse rechtsstaat. Het boekje is gelardeerd met prikkelende cartoons van Fokke & Sukke. Een aanrader voor iedereen die wil weten wat een advocaat is en doet. Ook leuk om cadeau te doen aan familie, vrienden of zakenrelaties van uw kantoor tijdens de komende feestdagen.

De kleine Advocatuur voor dummies schetst op 152 pagina's in pocketformaat en op een laagdrempelige manier de geschiedenis en organisatie van de advocatuur. Lezers komen te weten wat het beroep van advocaat inhoudt, hoe een advocaat iemand juridisch kan bijstaan en aan welke regels een advocaat zich daarbij moet houden. Ook de achtergrond van de sociale advocatuur en de gefinancierde rechtsbijstand komen uitgebreid aan bod. Studenten die meer willen weten over hoe zij advocaat kunnen worden, vinden antwoorden in dit boekje. Een apart hoofdstuk is gewijd aan tips voor als je een advocaat nodig hebt: hoe vind je een advocaat die bij jouw juridische probleem past, wat vraag je tijdens het eerste gesprek en wat te doen als je niet tevreden bent over je advocaat? *De kleine Advocatuur voor dummies* is samengesteld door de NOvA en uitgegeven door BBNC. Het boekje is verkrijgbaar bij de boekhandel of online te bestellen voor € 9,99.

Lezersactie: win een exemplaar

Wilt u een exemplaar van *De kleine Advocatuur voor dummies* winnen? Beantwoord onderstaande vragen en mail uw antwoorden uiterlijk 28 november naar communicatie@advocatenorde.nl.

1. Hoeveel advocaten zijn er in Nederland anno 2021 (afgerond op duizend)?
2. In welk artikel van de Advocatenwet zijn de vijf kernwaarden vastgelegd die leidend zijn voor de beroepsuitoefening van de advocaat?
3. Op welke datum (dag/maand/jaar) is de NOvA ingesteld als publiekrechtelijke beroepsorganisatie voor de advocatuur?

De NOvA verloot vijf boekjes onder de slimme inzendingen met de goede antwoorden. De winnaars krijgen *De kleine Advocatuur voor dummies* gratis opgestuurd.

Toegang tot het recht

Vrije advocaatkeuze bij rechtsbijstandsverzekering

Het Europees Hof van Justitie heeft in 2020 geoordeeld dat een rechtzoekende al in de voorfase van een gerechtelijke procedure het recht heeft om een advocaat in te schakelen op kosten van de rechtsbijstandsverzekeraar. Deze uitspraak is door het financiële klachteninstituut Kifid in maart 2021 bevestigd. De NOvA heeft er bij het ministerie op aangedrongen om ervoor te zorgen dat de Nederlandse wet- en regelgeving in lijn met de uitspraak

van het Europees Hof van Justitie wordt gebracht. De NOvA pleit daarnaast voor een onafhankelijk onderzoek door bijvoorbeeld het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum. Hierin moet onder andere worden onderzocht op welke manier de vrije advocaatkeuze en de toegang tot het recht kunnen worden gewaarborgd.

Lees verder op advocatenorde.nl/nieuws (7 oktober).

► Geschillencommissie Advocatuur

‘Dit is onderdeel van een eigentijdse, transparante advocatuur’

Op dit moment zijn veel advocatenkantoren nog automatisch aangesloten bij de Geschillencommissie Advocatuur middels het overkoepelende registratiemodel via de NOVA. Vanaf 1 januari 2022 gaat dat veranderen. Advocatenkantoren die aangesloten willen zijn of blijven, kunnen zich dan rechtstreeks aanmelden voor de commissies Advocatuur Consumenten en/of Zakelijk. Voor advocaat Derk van Dam was dat een logische stap: ‘Voor mij maakt een laagdrempelige afwikkeling van geschillen deel uit van een eigentijdse, transparante en ethisch verantwoorde advocatuur.’

Iedereen maakt fouten

‘Op ieder kantoor gaat er weleens iets fout,’ zegt advocaat Van Dam (Ludwig & Van Dam Advocaten). ‘Waar gehakt wordt, vallen spaanders, maar doorgaans los je dat soort discussies met cliënten gewoon onderling op. Als er onenigheid is over een rekening of als men niet tevreden is over de geleverde diensten, dan ga je daarover met elkaar in gesprek. Een formele klachtenprocedure is voor ons kantoor haast nooit aan de orde geweest, maar ik weet

wel dat het een heel goed oplevert wanneer deze via het tuchtrecht bij de deken wordt gevoerd. Het duurt lang, er is veel geld mee gemoeid en uiteraard besteed je liever energie aan andere zaken.’

‘Je maakt zichtbaar dat je zowel jouw cliënt als de kwaliteit van de advocatuur serieus neemt’

Kleine ergernissen

‘De gang naar de Geschillencommissie is dan veel prettiger; voor de advocaat, en niet in de laatste plaats ook voor de partij met een klacht. Het is een onafhankelijke, laagdrempelige vorm van geschillenbeslechting die zeker voor de lichtere klachten een snelle alternatieve route biedt. Kijk, voor de zware beroepsfouten waarin echt schade berokkend wordt, ga je naar de civiele rechter. Dat ligt anders. Bij de geschillencommissies kun je eerder terecht voor de kleine ergernissen die nu eenmaal voorkomen in een werkrelatie en waarvoor je samen niet tot een bevredigende oplossing komt.’

Open vizier

‘Ik hoor collega’s weleens beweren dat dit zal leiden tot een stortvloed aan klachten, omdat het via deze weg wel heel gemakkelijk wordt om te klagen. Zo moet je echter niet denken, vind ik. Dat is ook een kwestie van vertrouwen in de kwaliteit van je eigen dienstverlening. Als je daarbij een verkeerde inschatting maakt, dan moet je daarover verantwoording durven afleggen. En als iemand

het vermoeden heeft dat je iets fout hebt gedaan, laat dan een ander daar maar deskundig over oordelen. Door je aan te sluiten bij de geschillencommissies laat je zien dat je niks te verbergen hebt en dat je niet bang bent voor dat oordeel. Je strijdt met open vizier in een transparante omgeving, en je maakt zichtbaar dat je zowel jouw cliënt als de kwaliteit van de advocatuur serieus neemt.’

Patronen ontdekken

‘Ik begrijp dat deze uitspraken geanonimiseerd worden gepubliceerd in een register. Dat zijn buitengewoon leerzame uitspraken voor de branche. Het is immers ons vak om de jurisprudentie te analyseren en vervolgens toe te passen, dus die expertise moeten we zeker ook inzetten voor de ontwikkeling van onze eigen branche. Dat gebeurt bij het tuchtrecht natuurlijk al, maar ook in deze kleinere zaken vallen patronen te ontdekken van dingen die bij herhaling fout gaan. Het is goed om daar dan extra aandacht aan te besteden om ergernissen en conflicten in de toekomst te voorkomen.

Nogmaals: vrijwel altijd lossen we dit soort discussies onderling en vroegtijdig op, maar wanneer dat onverhoopt niet mocht lukken, is dit een effectief, laagdrempelig en voordelig alternatief. De aansluiting kost jaarlijks slechts een paar honderd euro. Daarmee ben je verzekerd van een laagdrempelige oplossing, gewoon voor het geval dat... Ik kan eerlijk gezegd geen enkele reden bedenken om het niet te doen.’

Sluit u aan!

De aansluiting bij de Geschillencommissie Advocatuur voor Consumenten kost € 100 exclusief btw per jaar, bij de Geschillencommissie Advocatuur Zakelijk € 200 exclusief btw per jaar. Wie zich vóór 1 januari 2022 aanmeldt voor beide commissies ontvangt een eenmalige korting van € 100 exclusief btw. Kijk voor meer informatie op advocatenorde.nl/nieuws (7 oktober) of scan de QR-code.

► College van toezicht

Roelie van Wijk-Russchen beoogd kroonlid college van toezicht advocatuur

De algemene raad heeft Roelie van Wijk-Russchen bij de minister voor Rechtsbescherming aanbevolen als nieuw kroonlid van het college van toezicht advocatuur. Het is aan de minister om nieuwe leden voor te dragen aan de Kroon. De algemene raad hoopt dat Roelie van Wijk-Russchen per 1 januari 2022 kroonlid Andrée van Es kan opvolgen.

Van Wijk-Russchen kan bogen op een lange carrière in de financiële wereld, het bank- en verzekeringswezen en de pensioensector. Zo bekleedde zij

raad van toezicht van het SVn Stimuleringsfonds Volkshuisvesting en het Fries Museum, lid van de raad van commissarissen van Altera Vastgoed en non-executive director bij Brunel Pension Partnership in het Verenigd Koninkrijk.

Over het college van toezicht

Het college van toezicht (CvT) is een orgaan van de Nederlandse orde van advocaten (NOvA). Het CvT is per 1 januari 2015 ingesteld om met een onafhankelijke blik van buiten te kijken naar het functioneren van het toezicht en de klachtbehandeling door de lokale deken. Het CvT bestaat uit drie leden: de algemeen deken en twee collegeleden die worden benoemd bij Koninklijk Besluit, op voordracht van de minister voor Rechtsbescherming. Deze kroonleden mogen geen advocaat zijn en moeten ook voldoen aan de overige vereisten van artikel 36b Advocatenwet.

bestuursvoorzitter- en managementposities bij Aegon Asset Management, TKP Investments/Pensioen en SNS Asset Management (nu Actiam). Daarnaast was Van Wijk-Russchen onder andere lid van het IMVO-comité van de Pensioenfederatie, lid van de Taakgroep Financiering bij het nationale Klimaatakkoord en bestuursvoorzitter van de branchevereniging voor vermogensbeheerders in Nederland (DUFAS). Momenteel is zij lid van onder meer de

► Gefinancierde rechtsbijstand

Advocaten gedupeerden toeslagenaffaire: compensatie moet snel beter

Advocaten die gedupeerde ouders van de toeslagenaffaire bijstaan, zien nog veel misgaan tijdens het compensatieproces. Het ontbreken van dossiers, het lange wachten van gedupeerde ouders voordat hun zaak in behandeling genomen wordt en het ontbreken van voldoende schade-experts om schade vast te stellen, zorgen voor grote problemen.

De NOvA deelt deze zorgen en werkt samen met deze advocaten aan een voorstel om de knelpunten in het proces sneller op te lossen. Eerder onderschreef de NOvA al de ernstige conclusies uit het rapport 'Recht vinden bij de rechtbank' waarin rechtbanken lessen trekken uit de toeslagenaffaire.

Lees verder op advocatenorde.nl/nieuws (12 en 8 oktober).

Diversiteit en inclusie

Inclusief jij?!

DOOR / MEGTELD DE REGT, BELEIDSADVISEUR BIJ DE NOVA

Bij het landelijk bureau van de NOvA werken ongeveer zestig professionals binnen vier afdelingen: beleid & regelgeving, juridische & bestuurlijke zaken, financiën & organisatie en communicatie. In deze rubriek geeft een bureaumedewerker een inkijkje in zijn of haar dagelijkse werkzaamheden.

Begin dit jaar is het Platform Inclusie & Diversiteit opgericht. Door het grote animo is het oorspronkelijke idee van een klankbordgroep uiteindelijk uitgegroeid tot een breed samengesteld platform met circa 35 advocaten. Een enthousiaste, diverse groep met interessante persoonlijke achtergronden. Samen met het Platform is de NOvA bezig diversiteit en inclusie in de advocatuur (verder) te bevorderen door middel van verschillende initiatieven. Zo heeft het Platform onder andere een enquête opgesteld, die rond de zomer binnen de balie is verspreid. Bij het opstellen van de enquête zijn we ondersteund door universitair docent Melissa Vink van de Universiteit Utrecht. Zij houdt zich bezig met onderzoek gericht op de kansen en uitdagingen van diversiteit en inclusie in de hedendaagse samenleving. Met de bevindingen willen we inzicht krijgen hoe het er nu voorstaat binnen de advocatuur ten aanzien van diversiteit en inclusie. Wat gaat er (niet) goed, wat kan er anders of beter en kunnen we op basis van de enquêteresultaten concrete actiepunten opstellen? Deze vragen zullen ongetwijfeld aan bod komen tijdens het seminar op 25 november in Amsterdam, waar de bevindingen van de enquête worden gepresenteerd. De uitnodiging zit inmiddels in uw mailbox, dus meld u aan!

Naast de enquête is er in juli een NOvUM-uitzending aan dit thema gewijd met twee Platformleden. Gloria Heutinck-Gomes en Mark Smeets zijn hiervoor met elkaar in discussie gegaan. Zij hebben hun persoonlijke ervaringen met diversiteit en inclusie gedeeld en uitgelegd waarom zij zich hebben aangesloten bij het Platform. Wie de boeiende uitzending heeft gemist, kan deze via de communicatiekanalen van de NOvA altijd nog eens terugkijken.

Vanwege de grootte van het Platform zijn er drie werkgroepen samengesteld: 1. Rechtenstudie en advocatuur, 2. Verkenning huidige stand van zaken en 3. Versterken diversiteit en inclusie. Vanuit werkgroep 1 zijn verschillende universiteiten benaderd om te bekijken op welke manier het Platform zichtbaar kan zijn voor rechtenstudenten specifiek met een diverse achtergrond. Dit heeft tot enthousiaste gesprekken geleid, waaruit inmiddels

een concreet vervolg is ontstaan door deelname vanuit het Platform aan Moot Courts bij de Erasmus Universiteit Rotterdam begin 2022. Daar ben ik best een beetje trots op. En ik verwacht dat meer van zulke mooie bijdragen in de samenwerking met universiteiten zullen volgen.

Op Diversity Day (5 oktober jl.) heeft de NOvA op verschillende manieren aandacht besteed aan diversiteit en inclusie. Er is een inspirerende bijeenkomst georganiseerd voor de Platformleden waarbij een beleidsmedewerker van de Sociaal-Economische Raad een presentatie heeft gegeven over 'Diversiteit in Bedrijf'. Dit project van de SER is gericht op het bevorderen van diversiteit en inclusie op de werkvloer. Daarnaast was op de website en social media het logo van de NOvA in 'regenboogstijl' gekleurd. Uiteraard gaat het niet alleen om activiteiten op deze ene dag, maar is het een thema waar doorlopend bij iedere gelegenheid aandacht voor zal moeten zijn.

Wat mij na een klein jaar samenwerken met het Platform in ieder geval is bijgebleven, is dat de focus naast diversiteit ook vooral op inclusie gericht moet zijn. Want al heb je als advocatenkantoor een divers personeelsbestand, wanneer deze medewerkers zich niet thuis voelen, zich 'anders' of onbegrepen voelen en/of aansluiting missen, dan is de kans groot dat zij alsnog zullen vertrekken en mist het diversiteitsbeleid zijn doel. Maar hoe bereik je nu een inclusieve werkomgeving? Dat is nog niet zo makkelijk. Naar mijn idee speelt herkenning daarbij een belangrijke rol. Herkenning bij andere collega's, maar ook herkenning bij de invulling van de hogere (bestuurs)functies. Wanneer diversiteit en inclusie op alle niveaus doorwerken, zal dit tot een verrijking van de advocatuur leiden.

Advocatenpas

Advocatenpas-app voor iedere advocaat beschikbaar

De NOvA biedt nu iedere advocaat die dat wil de mogelijkheid de fysieke advocatenpas met kaartlezer in te ruilen voor de digitale advocatenpas-app. Hiermee kan via een app op de mobiele telefoon eenvoudig worden ingelogd bij het advocatenpasportaal en Mijn Orde, maar bijvoorbeeld ook bij de Rechtspraak. Groot voordeel is dat je met de app altijd en overal kunnen inloggen met een mobiele telefoon. Advocaten die hun nieuwe advocatenpas willen verlengen of bestellen, hebben de keuze tussen een fysieke of digitale vorm. Voor wie een nieuwe fysieke pas kiest, blijft alles zoals nu. Een advocaat die voor de app kiest, kan er indien gewenst een toegangspas (een advocatenpas zonder chip) bij bestellen. Deze kan worden getoond bij het betreden van de rechtbank of bezoek aan een justitiële inrichting.

Kijk voor meer informatie op advocatenorde.nl (zoek op: advocatenpas-app).

Actueel

NOvUM nu ook als podcast

NOvUM, de reeks videogesprekken en -interviews over de actualiteit en de praktijkvoering van advocaten, is vanaf nu ook te beluisteren als podcast. Via Spotify, Apple Podcasts of Google Podcasts kunt u alle afleveringen van NOvUM beluisteren op weg naar huis of kantoor, tijdens het sporten, of terwijl u wacht op uw volgende zitting.

De podcast verschijnt elke zes weken, met stops in de zomer en rond de kerst. De eerste vijf afleveringen gaan over het belang van de cliënt, bedreiging en weerbaarheid, contante betalingen, interne onderzoeken en diversiteit en inclusie.

Wetgevingsadvies

De NOvA telt achttien adviescommissies wetgeving, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht, die aan de algemene raad advies uitbrengen over wetsvoorstellen. Recent verschenen de volgende wetgevingsadviezen:

Wijziging Wet inburgering 2021 en Regeling inburgering 2021

Adviescommissie vreemdelingenrecht, 21 oktober 2021

Regeling tijdelijke huurcontracten voor meerderjarige wezen

Adviescommissie huurrecht, 5 oktober 2021

Juridische databank

Download alle wetgevingsadviezen via advocatenorde.nl/juridische-databank.

Wpta

Verdere versterking van het toezicht

Minister Dekker heeft eind oktober de Tweede Kamer geïnformeerd over de manier waarop het toezicht op de advocatuur vorm moet krijgen. De NOvA kan zich goed vinden in de voorstellen die de minister doet. “Wij zien de noodzaak tot verdere versterking van het toezicht, mede in het licht van het tegengaan van ondermijning. Op korte termijn voer ik graag het overleg hierover met de minister”, aldus inkomend algemeen deken Robert Crince le Roy.

De brief van de minister volgt op de evaluatie Wet positie en toezicht advocatuur (Wpta) en de uitwerking van de aanbevelingen uit de wetsevaluatie. Het toezicht blijft onafhankelijk van de staat georganiseerd maar dient verder te worden versterkt.

Ondermijning en weerbaarheid

De NOvA is tevens bezig met het inrichten van een taskforce die tot doel heeft de advocatuur te bescher-

men tegen ondermijning. Binnen deze taskforce zal onder meer bezien worden of regels voor advocaten moeten worden aangescherpt. Daarnaast worden verdere voorzieningen getroffen om de weerbaarheid van advocaten te vergroten.

Download de Kamerbrief en meer informatie over de Wpta op advocatenorde.nl/nieuws (1 november)

Veelgestelde vragen

Bij het Informatiepunt voor advocaten kunnen advocaten terecht voor voorlichting over de regelgeving en dienstverlening van de NOvA. Veelgestelde vragen in de afgelopen periode waren:

V: Ik wil graag gebruikmaken van de nieuwe advocatenpas-app, maar mijn huidige advocatenpas is nog niet verlopen. Kan ik nu al overstappen?

A: Ja, dat is mogelijk. U kunt de advocatenpas-app aanvragen via het advocatenpasportaal. Nadat u een activatiecode heeft ontvangen, kunt u de app installeren. Vanaf dat moment kunt u niet meer inloggen met uw oude advocatenpas, maar u kunt deze tot aan de vervaldatum nog wel gebruiken voor toegang tot gerechten en justitiële inrichtingen. De advocatenpas-app is dan ook geldig tot de vervaldatum van uw huidige advocatenpas. Het kan echter financieel aantrekkelijker zijn om te kiezen voor de advocatenpas-app met een volledig nieuwe looptijd van drie of vijf jaar. Indien gewenst, kunt u daarbij ook een fysieke toegangspas (t.b.v. gerechten en justitiële inrichtingen) aanvragen met dezelfde looptijd.

V: Kan ik via WhatsApp en/of sms vertrouwelijk communiceren met mijn cliënten?

A: De communicatie tussen advocaat en cliënt is vertrouwelijk. Het systeem van nummerherkenning waarborgt dat telefoongesprekken en sms-verkeer tussen advocaten, die hun geheimhoudernummer gebruiken, en cliënten niet worden afgeluisterd. WhatsApp-berichten vallen niet onder de werking van dit systeem. Advocaten zijn zelf verantwoordelijk om hun vaste en mobiele geheimhoudernummers op te geven en bij te houden in Mijn Orde.

V: Waar kan ik de exacte opleidingsverplichtingen vinden voor de Wwft?

A: Op de website van uw lokale orde vindt u de ‘Beleidsregel Toezicht Wwft 2018’, met in artikel 3 de opleidingsverplichtingen.

Meer vragen?

Bekijk alle veelgestelde vragen op advocatenorde.nl/faqs. Staat uw vraag hier niet bij? Het Informatiepunt voor advocaten is op werkdagen bereikbaar van 9.00 tot 17.30 uur op (070) 335 35 54 en via informatiepunt@advocatenorde.nl.

Benoemingen

Migration Committee CCBE

Benoemd als lid per 1 november 2021

– Mr. J.Th.A. (Hanno) Bos

Van de tuchtrechter

Recente uitspraken, geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Tjitske Cieremans, Maurice Mooibroek en Robert Sanders.

Direct contact met wederpartij

- Hof van Discipline 9 april 2021, zaak nr. 200231, ECLI:NL:TAHVD:2020:271.
- Artikel 46 Advocatenwet, gedragsregel 25.
- Rechtstreeks contact met de wederpartij is niet toegestaan, maar in casu niet verwijtbaar.

In deze kwestie heeft mr. X een afspraak bij zijn cliënten thuis. Zij huren woonruimte en hebben diverse geschillen met de verhuurder, waarvoor zij bijstand van mr. X ontvangen. Ook verhuurder heeft een advocaat. Aangekomen in de woning van zijn cliënten ziet mr. X dat verhuurder aanwezig is zonder advocaat. De afspraak is wél doorgegaan – het betrof uitvoering van werkzaamheden waarvoor ook een monteur ter plaatse was – maar nadien heeft mr. X een excuusbrief aan de advocaat van verhuurder toegezonden. Hij heeft daarin aangegeven een inschattingsfout te hebben gemaakt door ervan uit te zijn gegaan dat ook de advocaat van verhuurder op de afspraak zou verschijnen. Volgens mr. X is er geen inhoudelijk debat over de geschilpunten geweest.

De verhuurder dient een klacht in tegen mr. X. Het eerste klachtonderdeel betreft het feit dat mr. X rechtstreeks contact had met verhuurder zonder diens advocaat. Dat klopt, zei de raad en zegt nu ook het hof. De aanwezigheid van mr. X op een afspraak waarbij de advocaat van verhuurder niet aanwezig was, staat vast. Dat betekent echter nog niet dat verwijtbaar gehandeld is door mr. X. Gedragsregels zijn er om onwenselijke situaties tegen te gaan en zo'n situatie zou kunnen bestaan uit inhoudelijk contact tussen een advocaat en een wederpartij zonder tussenkomst van diens advocaat. Er is echter onvoldoende aanwijzing dat er ook inhoudelijk contact is geweest over het geschil tussen mr. X en verhuurder tijdens de afspraak. Mr. X ontkent dat. Het feit dat zij met elkaar gesproken hebben, is daarvoor onvoldoende aanwijzing. De brief die mr. X diezelfde dag nog aan de advocaat van verhuurder heeft gestuurd, is daarbij ook van belang. Al met al meent het hof, net als de raad, dat weliswaar van overtreding van gedragsregel 25 sprake is, maar geen sprake is van tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen. De overige klachten sneuvelen wegens gebrek aan bewijs ten aanzien van de feiten die daaraan ten grondslag liggen. Ook een aanbod van verhuurder om getuigen te mogen horen wordt niet gehonoreerd omdat het hof niet inziet wat de waarnemingen van die getuigen, die kennelijk niet bij de afspraak waren, zouden kunnen toevoegen. Alle klachten zijn dus ongegrond; het hof bekrachtigt de uitspraak van de raad.

Onjuiste declaratie

- Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 26 april 2021, zaak nummer 20-787/DB/LI, ECLI:NL:TADRSHE:2021:75.
- Artikel 46 Advocatenwet.
- Declaratie op naam van bedrijf van de cliënt mag niet, maar bv heeft geen belang om te klagen, betaling door bedrijf is toegestaan.

Klaagster in deze zaak is een bedrijf waarvan één van de twee directeuren (broers) door mr. X is bijgestaan in een strafzaak. Op verzoek van de betreffende directeur zijn de declaraties, een tweetal, op naam van het bedrijf gesteld. Nu klaagt het bedrijf, onder meer, dat mr. X bewust heeft meegewerkt aan het opstellen van facturen op een andere naam dan die van de eigenlijke cliënt en betalingen van het bedrijf in ontvangst heeft genomen zonder dat daar een opdracht aan ten grondslag had gelegen.

Volgens de raad is de declaratie inderdaad niet juist ingericht. De tenaamstelling geschiedde zonder de directeur als geadresseerde te noemen, uit de specificaties bleken evenmin dat de werkzaamheden ten behoeve van de directeur waren verricht en er bleek geen grond om de declaraties aan het bedrijf toe te zenden. Aldus getoetst aan de uitgangspunten die het Hof van Discipline in februari nog had gegeven (ECLI:NL:TAHVD:2021:42) deugden de declaraties niet.

De klacht sneuvelt echter op de ontvankelijkheid van klaagster. De raad ziet geen specifiek belang voor klaagster. Zou de deken bezwaren hebben gehad, dan zou het algemeen belang een grond voor een klacht kunnen zijn geweest. De raad ziet echter niet in waarom klaagster zich nu tegen mr. X keert. Haar directeur heeft immers de opdracht tot de tenaamstelling en de werkzaamheden aan mr. X gegeven. Er kan dus geen misverstand zijn ontstaan bij klaagster over wie eigenlijk door mr. X bediend was. Klaagster had de factuur ook als privéaangelegenheid van de directeur kunnen behandelen en kunnen doorbelasten. Ook had zij verrekening van btw achterwege kunnen laten in haar administratie. De raad ziet dus niet in en ziet ook niet aangevoerd door klaagster hoe zij rechtstreeks in haar belang getroffen kan zijn door het handelen van mr. X. De klacht over de tenaamstelling is daarmee niet-ontvankelijk.

Dan heeft klaagster ook bezwaren over het ontbreken van een opdrachtbevestiging en een urenspecificatie. Echter, nu vaststaat dat de directeur de cliënt was, dient mr. X geheimhouding te betrachten en kon niet worden verwacht dat hij aan het bedrijf, een derde, een opdracht-

bevestiging en een urenspecificatie toezond. Dit klacht-onderdeel wordt ongegrond verklaard.

Wat de betaling van de declaratie door het bedrijf betreft, oordeelt de raad dat een advocaat op verzoek van zijn cliënt en een derde, aan de derde mag factureren en van die derde betaling in ontvangst mag nemen. De advocaat dient wel na te gaan of die derde bij het verzoek door een bevoegd persoon werd vertegenwoordigd, maar als dat zo is, is er geen bezwaar. Ook dit klachtonderdeel is daarom ongegrond, aldus de raad.

Geheimhoudingsplicht en rechtsbijstandsverzekeraar

- Hof van Discipline 23 augustus 2021, zaak nr. 200254, ECLI:NL:TAHVD:2021:142.
- Artikel 10a lid 1 en artikel 11a Advocatenwet; Gedragsregel 3.
- Advocaat heeft rechtsbijstandsverzekeraar ingelicht over de vertrouwensbreuk met haar cliënt.

De rechtsbijstandsverzekeraar van klager heeft diens zaak aan mr. X uitbesteed. Klager heeft desverzocht de verzekeraar niet gemachtigd om gegevens over de zaak op te vragen bij het kantoor van mr. X. Nadat mr. X in het dossier enige werkzaamheden had verricht, heeft zij de verzekeraar een e-mail gezonden waarin zij het telefoongesprek met een van de medewerkers van de verzekeraar bevestigt. Mr. X beschrijft daarin dat zij eerder een zeer onaangenaam telefoongesprek heeft gehad met de verzekerde klager over de door mr. X opgestelde conceptbrief aan de wederpartij. Volgens mr. X heeft klager haar kort gezegd met zijn aanmerkingen en gebrek aan vertrouwen het werken onmogelijk gemaakt. Zij heeft daarop aangegeven dat zij contact met de verzekeraar zou opnemen en dat hij verder van de verzekeraar zou horen. Mr. X gaf in haar e-mail tot slot aan dat zij het dossier zou sluiten. De rechtsbijstandsverzekeraar heeft klager naar aanleiding van deze e-mail de dekking aan klager opgezegd met als reden dat klager niet meewerkt en de aanwijzingen van zijn advocaat niet heeft opgevolgd. Klager heeft daarop mr. X gesommeerd openheid van zaken te geven over wat zij met de verzekeraar heeft uitgewisseld over de zaak en wat de werkelijke reden is geweest voor het sluiten van het dossier. Nadat mr. X heeft verwezen naar de verzekeraar heeft klager een klacht ingediend waarin hij mr. X

onder meer verwijt dat zij haar geheimhoudingsplicht heeft geschonden door het verstrekken van vertrouwelijke informatie aan de verzekeraar en tevens informatie daarover voor klager verborgen te houden.

De raad is van oordeel dat door in te gaan op hetgeen aan de vertrouwensbreuk ten grondslag lag, mr. X haar geheimhoudingsplicht heeft geschonden. Datzelfde geldt voor haar telefoongesprek met de medewerkster van de rechtsbijstandsverzekeraar, waarin is gesproken over de inhoud van de schriftelijke reactie van klager aan mr. X. De raad is van oordeel dat de e-mail niet aan klager behoefde te worden overgelegd en niet tot het dossier van klager behoorde. Daarentegen overwoog de raad dat mr. X klager wel had moeten inlichten over de inhoud van die e-mail.

Anders dan de raad is het hof evenwel van oordeel dat de bewuste e-mail tot het dossier van klager behoorde en mr. X een afschrift daarvan aan klager had behoren te verstrekken. De e-mail heeft betrekking op de zaak die zij voor klager behandelde. Mr. X informeerde de rechtsbijstandsverzekeraar immers over de vertrouwensbreuk tussen haar en klager en zij gaf de behandeling van de zaak terug. Dat betreft voor klager belangrijke informatie. Het had dan ook op de weg gelegen van mr. X om klager een afschrift te sturen van die mededelingen aan de rechtsbijstandsverzekeraar. Dat het een e-mail aan een derde betreft, acht het hof niet van belang, omdat in de regel een substantieel gedeelte van de correspondentie in een dossier gericht is aan een derde, bijvoorbeeld een tegenpartij. Dat de e-mail strikt genomen niet ging over de inhoud van het onderliggende geschil waarvoor mr. X was ingeschakeld, maakt het voorgaande ook niet anders. Vaststaat dat mr. X de kernwaarde vertrouwelijkheid heeft geschonden door de rechtsbijstandsverzekeraar per e-mail en nadien nog in het telefoongesprek in te lichten over de reden van de vertrouwensbreuk. Daarbij heeft zij ook verzuimd om aan klager een afschrift van de e-mail te verstrekken. Hoewel het schenden van de kernwaarde vertrouwelijkheid in beginsel laakbaar is, handhaaft het hof in dit geval de door de raad opgelegde maatregel, vanwege de onervarenheid van mr. X die kennelijk haar ervaringen met klager wilde delen met haar opdrachtgever en zich er niet van bewust was dat die informatie ook onder haar geheimhoudingsplicht viel.

Waarschuwing.

Het perfecte cadeau voor de juridische thuiskok!

CADEAUTIP

Het Gerecht

Een juridisch kookboek

In dit juridisch kookboek staan 40 recepten voor elk moment van de dag. Start de dag met een paar heerlijke **notarisappelpannenkoekjes**. Denk voor de lunch eens aan een **gezonde pleidooier** of **Moord en broodslag**. Kies voor het diner voor een heerlijke **bisque van griffierkreeftjes** en sluit af met een niet te versmaden **eistaart**. Zelfs een aantal arresten met een culinair tintje heeft in dit kookboek een plekje gekregen.

Het Gerecht bevat tevens recepten voor hapjes en drankjes om de perfecte juridische borrel mee te organiseren. Denk aan een **man-met-de-hamercocktail** met als versnapering **gevulde daders met spek**. De uitleg over enkele basistermen, zoals **conservatoir beslag** en **zuivere splitsing**, maken dit juridisch kookboek compleet!

Bestel vandaag nog uw exemplaar!

€ 22,50*

Boomjuridisch

boomjuridisch.nl

Het Gerecht | ISBN 9789462909830 | 120 pagina's | gebonden editie met leeslint

*Prijzen zijn incl. btw en excl. verzendkosten. Prijswijzigingen onder voorbehoud.

Transfers

Wie, wat, waar?

Wie stapte over, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u onlangs van kantoor veranderd of eigen baas geworden? Deel uw ervaringen en stuur een e-mail naar redactie@advocatenblad.nl.

Naar ander kantoor

Abass, mr. K.: Houthoff te Londen

Abraha, mr. J.A.: Pellicaan Advocaten N.V. te Rotterdam

Adel, mw. mr. G.J. Van den: De Bakker Advocaten & Erfrechtsspecialisten te Hendrik-Ido-Ambacht

Akkanat, mw. mr. L.: Arslan & Arslan Advocaten te Rotterdam

Aksu-Ari, mw. mr. S.: Aksu Advocaten te Rotterdam

Amendt, mr. F.W.: Hoeberechts Advocaten te Weert

Ansenwoude, mw. mr. S.C.Y. van: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Londen

Arslan, mr. O.: Arslan & Arslan Advocaten te 's-Gravenhage

Arslan, mr. O.: Arslan & Arslan Advocaten te Rotterdam

Baks, mr. M.A.B.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam

Bayram, mr. Y.: JPR Advocaten te Deventer

Bergers-Kemp, mw. mr. A.: Van Benthem & Keulen B.V. te Utrecht

Bladel-Oltean, mw. mr. M.: WeDo Advocaten te Veghel

Blankson, mw. mr. C.: Houthoff New York B.V. te New York

Bloemen-Pathberg, mw. mr. L.A.: De Roos Advocaten te Amsterdam

Blokzijl, mw. mr. E.: Hogenkamp advocaten te Meppel

Boer, mr. R.J. de: Haarsma Advocaten te Paterswolde

Brölmann, mr. J.M.: Habraken Rutten Advocaten B.V. te

Amsterdam

Brouwer, mw. mr. J.M.: BINGH Advocaten te Amsterdam

Bruijn, mw. mr. F.E. de: Pels Rijcken & Droogleevers Fortuijn N.V. te 's-Gravenhage

Bus, mr. R.H.M.: BMO Advocaten te Geldermalsen

Ciftci-Incekara, mw. mr. M.: Arslan & Arslan Advocaten te Rotterdam

Cloots, mw. mr. D.W.L.: LGL legal B.V. te Bergen op zoom

Cortenraad, mw. mr. L.W.: Hogan Lovells International LLP te Amsterdam

Creusen, mw. mr. S.A.H.: Boumans & Partners advocaten te Heerlen

Decupere, mw. mr. I.K.: Advocaten Familie- & Erfrecht te Elsloo LB

Erp Taalman Kip, mw. mr. O.E. van: PGMBM te Amsterdam

Esser, mr. J.L.S.M. van: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Arnhem

Exter, mw. mr. R. van: Wieringa Advocaten te Amsterdam

Fidder, mr. M.R.: CMS te Utrecht

Friesen, mw. mr. K.B.C.: The Data Lawyers te Amsterdam

Geerars, mr. R.: Nineyards Law te Amsterdam

Haastrecht, mw. mr. K.E.L. van: SOLV te Amsterdam

Ham-Leerkes, mw. mr. L.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Arnhem

Hanssens, mw. mr. K.: Arcus Letselschade B.V. te Breda

Hau-Cheng, mw. mr. N.C.: Bos Van der Burg Advocaten te

Amsterdam

Zoetermeer

Heuvel, mw. mr. A.P.A. van den:

BINGH Advocaten te Amsterdam

Hinse, mr. F.S.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Londen

Hoeffnagel, mr. N.E.: Vriman M&A Lawyers te Amsterdam

Hogenkamp, mw. mr. W.L.: Hogenkamp advocaten te Meppel

Hooij, mw. mr. ARW: Sidley Austin LLP te Brussel

Hover-Boon, mw. mr. C.D.: Stibbe N.V. te Amsterdam

Issa, mw. mr. M.: Struycken Advocaten te Amsterdam

Jaeger, mr. M.A.: Meijburg Legal te Amstelveen

Jong, mr. J. de: Scott+Scott Attorneys at Law LLP te Amsterdam

Jong, mw. mr. A.H. de: Advocaten Familie- & Erfrecht te Eindhoven

Jumelet-Sterrenburg, mw. mr. M.J.: Advocaten Gemeente Utrecht te Utrecht

Kamp, mw. mr. J.L.F. van der: WVO Advocaten te Loenen GLD

Kemp, mr. E. van: Kroes Advocaten Immigration Lawyers te Amsterdam

Kemp, mr. M.W.A.M. van: Pallas Advocaten B.V. te Rotterdam

Kieft, mw. mr. I.F.: NautaDutilh N.V. te Rotterdam

Klooster, mw. mr. D.F.M. van: Advocatenkantoor Brugman BV te Wognum

Koça, mr. H.: Taxture Legal B.V. te Amsterdam

Kon, mr. C.S.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam

Koppenol, mr. F.J.M.E.: Meijburg Legal te Amstelveen

Kroon, mr. G.H.: Folkers Advocaten te Gorinchem

Ligtvoet, mr. R.: Hekkelman Advocaten N.V. te Nijmegen

Lorjé, mr. N.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Mansfeld, mr. R. van: Kennedy Van der Laan te Amsterdam

Meerburg, mr. D.P.F.: Nouryon Chemicals B.V. te Amersfoort

Mukuchian, mr. A.A.: Kerckhoffs Advocaten te Maastricht

Münchow, mw. mr. L.M.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Nieuwendijk, mr. S.G.H.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Nijs, mw. mr. B.A.: Van Oosten Schulz De Korte Advocaten te Amsterdam

Nouwland, mw. mr. J. van den: AKD te Eindhoven

Odijk, mw. mr. S.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Arnhem

Oliana, mw. mr. V.M.: Hagg advocaten te Amsterdam

Osch, mr. M.J.W. van: BMO Advocaten te Geldermalsen

Pelzer, mr. L.H.G.: Hilken Advocaten te Eindhoven

Pershad, mw. mr. S.: Ben Ahmed Advocaten te Rotterdam

Pril, mr. A. de: Meijburg Legal te Amstelveen

Quist, mr. A.A.: Taylor Wessing N.V. te Amsterdam

Rath, mr. B.G. van: Hogan Lovells

Reesink, mr. J.W.M.: Banning N.V. te Amsterdam

Rondhuis, mw. mr. M.L.: Kennedy Van der Laan te Amsterdam

Ruijter, mw. mr. H.W.T. de: Ten Advocaten N.V. te 's-Hertogenbosch

Sahan, mr. M.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht

Sandberg, mw. mr. L.: Rein Advocaten & Adviseurs te Assen

Sauer, mw. mr. R.: FNV Advocaten te Utrecht

Schneider, mw. mr. R.S.: DingemansVanderKind te Amsterdam

Schulpen, mw. mr. M.A.H.: NautaDutilh N.V. te Rotterdam

Sluiter, mr. S.F.J.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Smit, mr. B.C.H.: NautaDutilh N.V. te Londen

Smits, mr. O.: Reynaerde Advocaten te Amsterdam

Spronck, mr. M.T.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Arnhem

Staps-Geenen, mw. mr. I.: Evius Arbeidsrecht Advocaten te Nijmegen

Staveren, mw. mr. C.E. van: Advocatenkantoor VGZ te Arnhem

Stevens, mr. F.: Taylor Wessing N.V. te Amsterdam

Stolwijk, mw. mr. D.R.: Gemeente Advocaten Rotterdam te Rotterdam

Trouwborst, mr. A.P.L.C.: Heijltjes Advocaten te Heilig Landstichting

Valk, mr. J. van der: Forward Advocaten te Tilburg

Veen, mw. mr. M. van: Meijburg Legal te

International LLP te Amsterdam

Reesink, mr. J.W.M.: Banning N.V. te Amsterdam

Rondhuis, mw. mr. M.L.: Kennedy Van der Laan te Amsterdam

Ruijter, mw. mr. H.W.T. de: Ten Advocaten N.V. te 's-Hertogenbosch

Sahan, mr. M.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht

Sandberg, mw. mr. L.: Rein Advocaten & Adviseurs te Assen

Sauer, mw. mr. R.: FNV Advocaten te Utrecht

Schneider, mw. mr. R.S.: DingemansVanderKind te Amsterdam

Schulpen, mw. mr. M.A.H.: NautaDutilh N.V. te Rotterdam

Sluiter, mr. S.F.J.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Smit, mr. B.C.H.: NautaDutilh N.V. te Londen

Smits, mr. O.: Reynaerde Advocaten te Amsterdam

Spronck, mr. M.T.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Arnhem

Staps-Geenen, mw. mr. I.: Evius Arbeidsrecht Advocaten te Nijmegen

Staveren, mw. mr. C.E. van: Advocatenkantoor VGZ te Arnhem

Stevens, mr. F.: Taylor Wessing N.V. te Amsterdam

Stolwijk, mw. mr. D.R.: Gemeente Advocaten Rotterdam te Rotterdam

Trouwborst, mr. A.P.L.C.: Heijltjes Advocaten te Heilig Landstichting

Valk, mr. J. van der: Forward Advocaten te Tilburg

Veen, mw. mr. M. van: Meijburg Legal te

Amsterdam

Amstelveen
Verweij, mr. R.D.:
 Simmons & Simmons
 LLP te Amsterdam
Vliet, mw. mr. Q.H. van:
 Rutgers & Posch N.V. te
 Amsterdam
Vrijmoed, mr. P.M.: SAP
 Letselschade Advocaten
 te Amersfoort
Wassink, mw. mr.
 A.C.M.: Loyens & Loeff
 Singapore LLP te
 Singapore
Weijland, mr. W.:
 Kennedy Van der Laan
 te Amsterdam
Westendorp-de Boer,
 mw. mr. I.: Daniels
 Huisman N.V. te
 Enschede
Willemsen, mr. G.:
 Stichting Achmea
 Rechtsbijstand te
 Tilburg
Wiltink, mw. mr. C.J.:
 Belastingdienst te
 Utrecht
Zinnemers, mr. M.:
 Nysingh advocaten
 - notarissen N.V. te
 Zwolle
Zondervan, mr. E.L.:
 Hanze advocaat te
 Groningen
Zutven, mw. mr.
 A.A.H.M. van:
 LaFayette Advocaten te
 Amsterdam

Naar nieuw(e) kantoor of associatie

Advocatenkantoor
Ahmadi (mw. mr. M.
 Ahmadi te Rotterdam)
Advocatenkantoor
Björn de Smit (mr. B. de
 Smit te Utrecht)
Advocatenkantoor
Grimm (mw. mr. M.
 Grimm te Drachten)
Advocatenkantoor mr.
J.M.S. Nass (mr. J.M.S.
 Nass te Gulpen)
Advocatenkantoor
Verwers (mr.
 M.J. Verwers te
 Wageningen)
**Bierens Rechtsanwalts-
 gesellschaft mbh** (mw.
 mr. V.E.P. Broeze te
 Düsseldorf)
Bos.Legal (mr. G.J. Bos
 te Amsterdam)
BRAKENHOFF

**Juridische en
 Motivationale
 Oplossingen** (mr.
 W.J. Brakenhoff te
 Rotterdam)
Chedie Advocatuur
 (mr. S.A. Chedie te
 Rotterdam)
**Coöperatie Royal
 FloraHolland U.A.** (mr.
 R.A.H. van Egmond te
 Honselersdijk)
**Koot Veninga
 Advocaten** (mw. mr. J.F.
 Koot te Drachten)
Mekkes Advocatuur
 (mw. mr. J.R. Mekkes te
 Amsterdam)
Menkveld Advocatuur
 (mr. J.W. Menkveld te
 Utrecht)
Mikantos (mr. D.P.W.H.
 Cremers te Tilburg)
**Nimble Arbeidsrecht
 Eindhoven** (mw. mr.
 A.L. Aldenkamp te Best)
SarisLaw (mw. mr. C.M.
 Saris te 's-Gravenhage)
Van Gemert advocaat
 (mr. A.W. van Gemert te
 Utrecht)
Vigor Advocaten (mr.
 S.H.F. Hoppenbrouwers
 te Eindhoven)
Vittoria Law (mr.
 T.C. Warnsinck te
 Hilversum)
Westerwoudt (mr.
 L.A.L. Westerwoudt te
 Leiden)

Uit de praktijk

Bakker, mw. mr. L.,
 Amsterdam (12-09-
 2021)
Baljet, mr. J.H.H.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Bekema, mr. N.L.J.,
 Utrecht (01-10-2021)
Bennani-Karim, mw.
 mr. J., Utrecht (09-09-
 2021)
Berg, mw. mr. S. van
 den, Rotterdam (20-09-
 2021)
Biezenaar, mw. mr.
 M.E., Hoofddorp (01-
 10-2021)
Blom, mw. mr. B.M.,
 Utrecht (08-10-2021)
Boef, mr. H.H. de,
 Deventer (13-09-2021)
Borggreve, mw. mr.
 I.M., Amsterdam (30-
 09-2021)
Borst, mw. mr. J.J.,
 Zwolle (01-10-2021)

Braspenning, mr. J.J.A.,
 Tilburg (08-10-2021)
Bremen, mw. mr.
 A.M.C. van, Leiden (01-
 10-2021)
Breugem, mw. mr.
 M.K., Schiphol (12-10-
 2021)
Brouwer, mw. mr. S.M.
 de, Utrecht (01-10-2021)
Bruggers, mr. J.N.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Butt, mw. mr. K.Z.,
 's-Gravenhage (27-9-
 2021)
Butter, mr. T.L.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Claessen, mw. mr.
 C.E.W.M., Rotterdam
 (30-09-2021)
Coehorst, mr. D.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Dalsen, mw. mr. F.F.
 van, Etten-Leur (04-10-
 2021)
Delft, mw. mr. L. van,
 Amsterdam (30-09-
 2021)
Faouzi, mw. mr. H.,
 Leiden (04-10-2021)
Freens, mr. O.R.J.C.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Gerretsen, mw. mr.
 E.L., Amsterdam (04-
 10-2021)
Graaff, mw. mr. F.E.R.
 de, Amsterdam (01-10-
 2021)
Grinten, mw. mr. P.J.
 van der, Leiden (05-10-
 2021)
Grobokopatel, mr. D.A.,
 Tilburg (01-10-2021)
Helwig-Voll, mw. mr.
 G.H.I., Barendrecht (01-
 10-2021)
Heyman, mw. mr.
 E.W.M., Eindhoven (01-
 10-2021)
Hoek, mw. mr. M.C.G.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Hoeven, mr. R. van der,
 Amsterdam (01-10-2021)
Houben, mw. mr. M.E.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Houtakkers, mw. mr.
 E.S.T.H., Venlo (01-10-
 2021)
Huberts, mw. mr.
 A.M.M., Amsterdam
 (01-10-2021)
Hylkema, mr. B.W.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Jans, mw. mr. N.,
 Enschede (01-10-2021)
Jansen, mw. mr. A.C.M.,
 Breda (01-10-2021)

**Kammer-
 Nieuwenhuizen**, mw.
 mr. A.A., Gorinchem
 (01-10-2021)
Ketelaar, mr. R.N., Goes
 (02-10-2021)
Kleeven, mw. mr.
 E.H.T., Eindhoven (01-
 10-2021)
Koning-Durian, mw.
 mr. L., Amsterdam (01-
 10-2021)
**Kwakkelstein-
 Doornbos**, mw. mr.
 M.C., Delft (09-09-2021)
Lee, mr. O.O. van der,
 Amsterdam (01-10-2021)
Leeuw, mr. J.C.L.M. de,
 Amsterdam (04-10-
 2021)
Ligtenstein, mw. mr.
 M.C., Haarlem (10-09-
 2021)
Maláková, mw. mr. D.,
 Amsterdam (30-09-
 2021)
Meuleman, mr. M.,
 Terneuzen (15-09-2021)
Mimpen, mr. J., Zeist
 (10-09-2021)
Mulders, mw. mr. E.A.,
 Rotterdam (01-10-2021)
Nagelkerke, mr. R.,
 Rotterdam (01-10-2021)
Nass, mw. mr. A.G.S.,
 Amsterdam (14-09-
 2021)
Nelissen, mw. mr.
 L.M.H., Houten (23-09-
 2021)
Parijs, mw. mr. J.L.M.
 van, Eindhoven (13-09-
 2021)
Peels, mw. mr. M.C.E.,
 Amsterdam (21-09-
 2021)
Pieters, mw. mr. M.J.J.,
 Maastricht (01-10-2021)
Ploeg, mr. M.P.J.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Polter, mw. mr. P.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Raven, mw. mr. J.J.G.,
 Eindhoven (01-10-2021)
Reijmerink, mr. F.W.,
 Utrecht (01-10-2021)
Roose, mw. mr. S.M.E.,
 Rotterdam (30-09-2021)
Salim Arooni, mw. mr.
 A., Amsterdam (01-10-
 2021)
Schimmel, mr. M.W.A.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Segbedzi, mw. mr. D.A.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Sitaldin, mr. A.R.A.R.,
 Amsterdam (01-10-2021)

Smulders, mw. mr.
 D.A.C., Eindhoven (01-
 10-2021)
Soons, mw. mr. M.P.,
 's-Gravenhage (10-09-
 2021)
Stengs, mw. mr. E.S.,
 Rotterdam (08-10-2021)
Stoeten, mr. G.R.,
 Leeuwarden (01-10-
 2021)
Taner, mr. A., Lelystad
 (22-09-2021)
Thuijs, mw. mr. B.K.M.,
 Amsterdam (01-10-2021)
Tijssen, mw. mr. J.R.,
 Leiden (01-10-2021)
Till, mr. J.W.B. van,
 Amsterdam (10-10-
 2021)
Tol, mr. W.W. van,
 Enschede (01-10-2021)
Tongeren, mr. R.J.G.P.
 van, Amsterdam (01-10-
 2021)
Vaessen, mw. mr. M.J.,
 Utrecht (04-10-2021)
Velde, mr. W.R. van der,
 Groningen (01-10-2021)
Venrooij, mw. mr.
 S.L.M. van, Roermond
 (30-09-2021)
Vermeulen, mw. mr.
 C.A., Amsterdam (30-
 09-2021)
Vogelaars, mw. mr.
 F.G.J., Rosmalen (01-10-
 2021)
Volbeda, mw. mr. S.G.,
 Ede GLD (07-10-2021)
Weideveld-Buitenhuis,
 mw. mr. I.E.J., Oss (01-
 10-2021)
Well, mw. mr. M.G. van,
 Amsterdam (30-09-
 2021)
Wesselo, mw. mr. J.C.,
 Zwolle (01-10-2021)
Wiegman, mr. P.W.J.,
 Amsterdam (30-09-
 2021)
Wolf, mw. mr. L.E. de,
 Barneveld (05-10-2021)
Wondaal, mw. mr. M.A.,
 Amsterdam (08-10-
 2021)
Woudenberg, mw. mr.
 H.J. van, Amsterdam
 (01-10-2021)
Zajk, mw. mr. K.,
 Dordrecht (18-09-2021)
Zinnicq Bergmann, mr.
 F.Y.M. van, Noordwijk
 ZH (30-09-2021)
Zivkovic-Laurenta, mr.
 F., Amsterdam (16-09-
 2021)

Groot, ja. Grootspraak, nee.

CMS is een van de grootste advocatenkantoren ter wereld met meer dan 70 vestigingen in ruim 40 landen. Je vindt ons in een van de torens aan de Zuidas. Ons kantoor mag groot zijn, grootspraak is ons vreemd. We zijn altijd nuchter gebleven want we weten wat ons te doen staat: onze cliënten helpen, met veelal complexe vraagstukken. We kennen hun markten en staan hen als sparringpartner op beslissende momenten terzijde. Werk je als ambitieuze en scherpzinnige advocaat graag in een omgeving waarin topprestaties voor je opdrachtgevers belangrijker zijn dan prestige? Kijk op cms.law.

Hey Google!

Hoe haal ik slim mijn PO-punten?

Profiteer nu
van onze
eindejaars-
actie

Start nu met online nascholen!

Ontvang een Google Hub 2 met Chromecast of €100,- korting bij een Basis-, Plus- of Extra-abonnement*. Hiermee krijgt u onbeperkt toegang tot meer dan 90 online cursussen.

*Actievoorwaarden van toepassing.

- ✓ Direct toegang tot het complete nascholingsaanbod
- ✓ Vakinhoudelijk en actueel
- ✓ Nascholen op uw moment

www.po-online.nl/advocaat-actie

PO

Online Uw goed recht